

eul_wid: vbs-ac

Κύριλλος ὁ Σκυθοπολίτης · Cyril of Scythopolis

Life of Euthymius

Βίος Εὐθυμίου

Period: Ὀψιμαρχία [Late Antique](#)
Dialect: Κοινή Χριστιανική [Christian Koine](#)
Domain: Βίος [Biography](#)
Format: Πεζός [Prose](#)

3 (1t) ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ Α προοίμιον τοῦ βίου ἦτοι πρόλογος Β περὶ πατρίδος καὶ γονέων ὀπτασίας καὶ γεννήσεως Εὐθυμίου Γ ὅτι βαπτίζεται καὶ ἀναγνώστης γίνεται Δ πῶς καὶ ὑπὸ τίνων ἐξεπαιδεύθη Ε πρεσβύτερος γίνεται καὶ μοναχῶν προστάτης ς ἐλθὼν εἰς Ἱεροσόλυμα μένει εἰς Φαράν Ζ πῶς καὶ συνήφθη Θεοκτίστῳ πνεύματι Η πῶς ἦλθεν εἰς τὸν χεῖμαρρον καὶ συνέστησεν μοναστήριον Θ διδασκαλία Εὐθυμίου Ι περὶ Τερέβωνος ΙΑ ἦλθεν εἰς τὸν Μαρδάν ΙΒ περὶ τοῦ μοναστηρίου Καπαρβαριχῶν καὶ τῶν Ζιφαίων ΙΓ περὶ τοῦ κατὰ θηρίων χαρίσματος ΙΔ ἦλθεν εἰς τὸν τῆς μονῆς τόπον ΙΕ περὶ τῶν σκηνῶν καὶ τῶν Σαρακηνῶν Ις ἤρξατο δέχεσθαι καὶ λαύραν τὸν τόπον ποιεῖν ΙΖ περὶ φιλοξενίας αὐτοῦ καὶ εὐλογίας ΙΗ περὶ Αὐξεντίου ΙΘ περὶ Μάρωνος καὶ Κληματίου Κ περὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου ΚΑ περὶ πολιτείας αὐτοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Ἀρσενίου ΚΒ προφητεία περὶ Ἀναστασίου ΚΓ ἡ στεῖρα τίκτει ΚΔ περὶ Αἰμιλιανοῦ ΚΕ περὶ τῆς ἀβροχίας Κς περὶ δογμάτων ΚΖ περὶ τῆς ἐν Καλχηδόνι συνόδου ΚΗ περὶ τῆς <ἐν> προσκομιδῇ φανείσης ὀπτασίας ΚΘ ἐθεώρει τὰ ἀπόρρητα Λ πῶς Εὐδοκία ἐκοινώνησεν ἡ βασίλισσα ΛΑ περὶ τοῦ ἀββᾶ Σάβα ΛΒ περὶ Μαρτυρίου καὶ Ἡλίας ΛΓ παραιτεῖται πατριάρχου παρουσίαν ΛΔ περὶ Ἀντιπάτρου ἐπισκόπου Βόστρων ΛΕ τελευτῇ Εὐδοκίας Λς τελευτῇ τοῦ ἀββᾶ Θεοκτίστου ΛΖ περὶ Χρυσίππου καὶ Κοσμᾶ καὶ Γαβριλλίου ΛΗ περὶ τῆς δίψης τοῦ ἀββᾶ Σάβα ΛΘ διαθήκη τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου Μ τελευτῇ αὐτοῦ ΜΑ τελευτῇ Δομετιανοῦ ΜΒ μετάθεσις τοῦ λειψάνου ΜΓ ἡ λαύρα κοινόβιον γίνεται ΜΔ ἐγκαινίζεται ἡ μονή ΜΕ περὶ τῆς τῶν Ἀποσχιστῶν ἐνώσεως Μς πῶς ἐρημώθησαν αἱ σκηναί ΜΖ περὶ Καισαρίου καὶ Λεοντίου καὶ Νείλου ΜΗ περὶ κλαπέντος χρυσίου ΜΘ πῶς ἦλθεν ὁ συγγραφεὺς εἰς τὴν μονήν Ν περὶ Παύλου ΝΑ περὶ τοῦ Σαρακηνοῦ ΝΒ περὶ τῆς κόρης Θαλαβοῦ ΝΓ περὶ τοῦ υἱοῦ Ἀργῶβ ΝΔ περὶ τῆς ἀπὸ <Βη> ταβουδισσῶν ΝΕ περὶ <Προ> κοπίου Νς περὶ τοῦ ξενικοῦ ΝΖ περὶ Ῥωμανοῦ ΝΗ περὶ τῶν ἀπὸ κώμης Φαράν ΝΘ περὶ τοῦ κλέψαντος τὴν χώνην Ξ πῶς καὶ πότε συνετάγη ἡ παροῦσα βίβλος Τῶι τιμιωτάτῳ καὶ ἀληθῶς ἐναρέτῳ πατρὶ πνευματικῶι ἀββᾷ Γεωργίῳ πρεσβυτέρῳ καὶ ἡγουμένῳ θεαρέστῳ ἡσυχάζοντι ἐν τῷ κατὰ Σκυθόπολιν τόπῳ καλουμένῳ Βεελλὰ Κύριλλος ἐν κυρίῳ χαίρειν.

5 Πίστις προηγείσθω τῶν περὶ Εὐθυμίου τοῦ φερωνύμου λόγων, πίστις ἡ τῶν ἐλπιζομένων ὑπόστασις, ἐξ ἧς ἐδικαιώθημεν καὶ ἐν ἧ ἑστήκαμεν καὶ καυχώμεθα ἐ π' ἐλπίδι τῆς δόξης τοῦ θεοῦ . χωρὶς γὰρ πίστεως ἀδύνατον εὐαρεστῆσαι, ἐπείπερ, ὥς φησιν ἡ γραφή, πιστεῦσαι δεῖ τὸν προσερχόμενον τῷ θεῷ ὅτι ἔστι ν , καὶ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν μισθαποδότης γίνετα ι. ὁ μὲν

γὰρ ἄνευ πίστεως λέγειν τι ἢ ἀκούειν ἐπιχειρῶν διὰ κενῆς κοπιᾷ ὠφέλειάν τινα ἑαυτῷ πορίσασθαι μὴ δυνάμενος· ὁ δὲ τὴν τὰ πάντα ἰσχύουσαν πίστιν κεκτημένος ὅσα βούλεται, δύναται, μάλιστα ἀδίστακτον ταύτην διαφυλάττων μὴ συγκαταπίπτων τῇ ἀπιστίᾳ, ἀλλὰ νεάζων αἰεὶ καὶ ἐνδυναμούμενος τῇ πίστει, μὴ διστάζων ἢ διακρινόμενος. ὁ γὰρ διακρινόμενος ἔοικεν κλύδωνι θαλάσσης ἀνεμιζομένῳ καὶ ῥιπιζομένῳ καὶ τὰ ἐξῆς. Ἐγὼ μὲν οὖν ἀρχὴν καὶ ῥίζαν καὶ θεμέλιον τῶν περὶ τοῦ ὁσίου Εὐθυμίου λόγων τὴν ἀδίστακτον τίθημι πίστιν πρὸς τὸ ταύτην ἀναλαμβάνειν τοὺς μέλλοντας ἐντυγχάνειν καὶ μηδενὶ τούτων ἀπιστεῖν ἀλλὰ τὰς ἰδίας διανοίας διὰ τῆς πίστεως ἐλκύσαι πρὸς συγκατάθεσιν. καὶ αὐτὸς δέ, τιμιώτατε πάτερ, τῇ τοῦ ἁγίου πνεύματος δυνάμει κραταιούμενος τῇ βεβαίᾳ ὀχυρώθητι πίστει· ταύτη γὰρ ἐγὼ ἐπεριδόμενος τοῦτον τὸν πόνον συνεστησάμην ζηλώσας μὲν τὴν φιλόπονον μέλισσαν τὴν ἐκ πολλῶν ἀνθέων συλλέγουσαν τὰ χρήσιμα πρὸς τὴν τοῦ μέλιτος ἐργασίαν, σπουδῇ δὲ καὶ προσευχῇ χρησάμενος τὰ παραδραμόντα τῷ χρόνῳ παρὰ ἀληθευόντων ἁγίων καὶ τῆς ἐρήμου ταύτης ἀρχαιοτάτων ἀνελεξάμην ὧδέ τε κάκεῖσε περιθέων καὶ περιαθροίζων αὐτὰ καὶ συλλέγων, ὥσπερ ἔκ τινος βυθοῦ τοῦ μακροῦ χρόνου καὶ τῆς λήθης ἀναλεγόμενος, πιστεύων ἀκριβῶς τὸν παρὰ τοῦ μισθαποδότου θεοῦ κομίσασθαι μισθὸν ἐκ τοῦ ἀνανεῶσαι τῇ μνήμῃ τὰ μνημονεύεσθαι ἄξια καὶ τύπον ἀγαθὸν παρασχέσθαι τοῖς ἐντυγχάνουσιν τῇ τοιαύτῃ φιλοπόνῳ σπουδῇ.

⁶ εἰ γὰρ καὶ τῆς ἀξίας οὐκ ἐφικνοῦμαι τοῦ ἐπαινουμένου σεβασμίου πατρός, ἀλλ' οὖν εὐλογον εἶναι ἡγήσάμην μᾶλλον τῆς ἀξίας διαμαρτεῖν ὑπὸ εὐγνωμοσύνης κινούμενος ἢ ἀγνωμοσύνη παραλιπεῖν τὸ πᾶν καὶ τῆς ὑμετέρας παρακοῦσαι πατρότητος, ἅμα δὲ καὶ ὑφορώμενος ἐκεῖνο τὸ φοβερώτατον. Ἔγκλημα τοῦ εἰς γῆν τὸ τάλαντον κατακρύψαντος πονηροῦ δούλου καὶ ὀκνηροῦ. καὶ οὕτως ἐτόλμησα ἀτέχνῳ τινὶ καὶ τῆς ἔξωθεν παιδείας ἀπείρῳ κεχρημένος λέξει τῆς προκειμένης ἀπάρξασθαι συγγραφῆς συνεργοῦντος τοῦ θεοῦ καὶ τὸ λέγειν ἐπιχορηγοῦντος διὰ τῆς τοῦ ὁσίου Εὐθυμίου πρεσβείας τοῦ τὴν ὑπόθεσιν τῶν λόγων παρασχομένου. ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΕΥΘΥΜΙΟΥ Ὁ μονογενὴς υἱὸς καὶ λόγος τοῦ θεοῦ ὁ συνἀναρχὸς τε καὶ συναίδιος τῷ πατρὶ ὑπάρχων καὶ ὁμοούσιος ἀφάτῳ φιλανθρωπία χρησάμενος εὐδοκία τοῦ πατρὸς καὶ βουλήσει τοῦ ἁγίου πνεύματος κατηξίωσεν διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν σαρκωθῆναι καὶ ἐνανθρωπῆσαι ἐκ τῆς ἀχράντου καὶ θεοτόκου Μαρίας καὶ γεννηθῆναι ἐξ αὐτῆς, θεὸς οὐ γυμνὸς καὶ ἄνθρωπος οὐ ψιλός, σεσαρκωμένος δὲ μᾶλλον θεὸς ἐνώσας ἑαυτῷ καθ' ὑπόστασιν τὸ ἀνθρώπινον, οὐ σύγχυσιν ὑποστάς, οὐ τροπὴν ὑπομείνας, οὐκ ἀλλοιωθεὶς τὴν φύσιν, ἀλλὰ μείνας ὃ ἦν, γέγονεν ὃ οὐκ ἦν, σωιζομένης δὴλον ὅτι τῆς τῶν συνελθουσῶν φύσεων διαφορᾶς καὶ εἰς ἓν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν συνδραμουσῶν καθ' ἓνωσιν ἀδιάσπαστον.

⁷ ὅθεν ἐν ἐκατέραις ταῖς οὐσίαις εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ὑπάρχει Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος ἀδιαίρετός τε καὶ ἀσύγχυτος γνωριζόμενος. τοιγαροῦν ἀπαθὴς ὢν θεὸς οὐκ ἀπηξίωσεν παθητὸς γενέσθαι ἄνθρωπος καὶ ἀθάνατος ὑπάρχων νόμοις ὑποκεῖσθαι θανάτου ἡνέσχετο, ὅπως τῇ τοιαύτῃ πρὸς ἡμᾶς εὐσπλάγχνῳ συγκαταβάσει καὶ ἐκουσίῳ κενώσει τὴν πρὸς ἑαυτὸν ἡμῖν δωρήσεται ἄνοδον. δι' ὃ καὶ τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ ἡμετέρου γένους ἀποστέλλων ἔλεγεν· πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. οἱ δὲ ταύτην παραλαβόντες τὴν ἐντολὴν καὶ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν διαθέοντες λόγῳ καὶ ἔργῳ ἐκήρυττον τὴν εὐσέβειαν, λόγῳ μὲν διδάσκοντες, ἔργῳ δὲ καὶ βίῳ τὸν λόγον βεβαιοῦντες, διὰ πάντων χωροῦντες τῶν δυσχερῶν, διωκόμενοι θλιβόμενοι γυμνητεύοντες, αὐτῶν τῶν ἀναγκαίων ἐνδεεῖς γινόμενοι, ὕστερον καὶ θανάτου κατετόλμησαν, καλῶς διὰ πάντων τὸν δεσπότην μιμησάμενοι. ἐντεῦθεν ἡ θεογονία τῷ κόσμῳ ἀνέτειλεν· ἐντεῦθεν ἡ τῆς ἀνθρωπότητος κατεφωτίσθη φύσις καὶ ἐκ

τῆς τοῦ διαβόλου τυραννίδος ἡλευθερώθη· ἐντεῦθεν τοῖς ἀπεγνωσμένοις ἐπεφάνη ἡ σωτήριος χάρις διαφόρως τε καὶ πολυτρόπως τοὺς πάντας εὐεργετοῦσα· ἐντεῦθεν ἐκ πάντων τῶν ἔθνων ἐπεβλάστησαν αἱ τῶν ἁγίων μαρτύρων ἀγγέλαι, ὧν τοὺς ἀγῶνας ζηλώσαντες οἱ πολλοὶ μετὰ τὸν διωγμὸν φωστήρων δίκην ἐν τῇ τῶν μοναχῶν ἐξέλαμψαν πολιτεία.

⁸ οἵτινες ἐκμαγεῖον τῆς ἀποστολικῆς ἀρετῆς τὸν ἑαυτῶν ἐποίησαντο βίον, οἷς ἀρμόζει τὸ γραφικὸν ἐκεῖνο τὸ περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι θλιβόμενοι κακουχούμενοι, ἐπερ ἑρημίαις πλανώμενοι καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὅποις τῆς γῆς. τοῦτου τοῦ ἀνεπιλήπτου βίου μετασχὼν καὶ ὁ μέγας πατὴρ ἡμῶν Εὐθύμιος ἀφιερωθείς τε ἐκ βρέφους τῷ θεῷ καὶ ζηλώσας τὸν τῶν ἁγίων βίον εὐάρεστος τῷ θεῷ καὶ δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις ἀνεδείχθη. οὗτινος ἁγίου πατρὸς ἀναγράψασθαι τὴν ἐν σαρκὶ πολιτείαν κελευσθεὶς ἀναμονῆς πάσης χωρὶς πείθομαί σοι κελεύσαντι, τίμιε πάτερ Γεώργιε· κελεύεις γὰρ ἡδέα καὶ ψυχωφελῆ καὶ τῆς σῆς ἀγιωσύνης ἐπάξια. δίκαιον γάρ ἐστιν ὥς ἀληθῶς τὰ παραδραμόντα τῷ χρόνῳ καὶ μὴ πολλοῖς ἐγνωσμένα ἀναζωγραφεῖν τῷ λόγῳ καὶ μὴ συγχωρεῖν ταῦτα λήθης βυθοῖς ἀμαυροῦσθαι, ἀλλὰ κοινὸν ὄφελος καὶ εἰκόνα καὶ τύπον προτιθέναι τοῖς μετέπειτα βουλομένοις τῆς ἑαυτῶν προνοεῖσθαι σωτηρίας. ἤδη τοίνυν ἐντεῦθεν τὸν τοῦ θεοῦ υἱὸν καὶ λόγον ἐπικαλεσάμενος τὸν τοῦ παρόντος λόγου προτεθέντα τοῦ περὶ Εὐθυμίου ἀπάρξομαι λόγου. Ὁ οὐρανοπολίτης Εὐθύμιος γονέων ὑπῆρχεν Παύλου καὶ Διονυσίας προσαγορευομένων, οὐκ ἀσῆμων ὄντων, ἀλλὰ καὶ λίαν εὐγενεστάτων καὶ πάσῃ τῇ κατὰ θεὸν ἀρετῇ κεκοσμημένων, πατρίδα δὲ καὶ οἴκησιν ἐχόντων Μελιτηνὴν τὴν τῶν Ἀρμενίων περιφανῆ μητρόπολιν. ἡ οὖν μακαρία Διονυσία ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη συζήσασα τῷ ἀνδρὶ στείρα οὔσα οὐκ ἔτικτεν· δι' ὃ ἐν πολλῇ ἀθυμίᾳ διάγοντες οἱ ἀμφοτέροι ἐπὶ συχνὸν χρόνον διέμειναν δεόμενοι τοῦ θεοῦ ἐκτενῶς δωρηθῆναι αὐτοῖς παιδίον.

⁹ καὶ γενόμενοι εἰς τὸν αὐτόθι πλησίον τῆς πόλεως ἱερὸν οἶκον τοῦ ἐνδόξου καὶ καλλινίκου μάρτυρος Πολυεύκτου ἐπὶ ἡμέρας πλείους τῇ προσευχῇ προσεκαρτέρουν, ὥς ὁ τῶν ἀρχαίων εἰς ἡμᾶς ἐνεχθεὶς περιήγαγεν λόγος, καὶ ἐν μιᾷ τῶν νυκτῶν εὐχομένων αὐτῶν μόνων θεία τις ὀπτασία φαίνεται αὐτοῖς λέγουσα· εὐθυμεῖτε εὐθυμεῖτε· ἰδοὺ γὰρ κεχάρισται ὑμῖν ὁ θεὸς παῖδα εὐθυμίας φερώνυμον, ὅτι ἐπὶ τῇ γεννήσει αὐτοῦ εὐθυμίαν ταῖς ἑαυτοῦ ἐκκλησίαις δωρήσεται ὁ τοῦτον ὑμῖν χαριζόμενος. αὐτοὶ δὲ τὸν τῆς ὀπτασίας καιρὸν σημειωσάμενοι ὑπέστρεψαν εἰς τὸν οἶκον αὐτῶν καὶ ἐκ τοῦ χρόνου τῆς κυήσεως γνόντες ἀληθῆ συμβεβηκέναι τὰ τῆς ὀπτασίας ἅμα μὲν τῷ γεννηθῆναι τὸν παῖδα Εὐθύμιον ἐπωνόμασαν ὑποσχόμενοι ἀναθέσθαι αὐτὸν τῷ θεῷ· ἐγεννήθη δέ, καθὼς παρειλήφαμεν, κατὰ τὸν Αὐγούστον μῆνα τῆς τετάρτης Γρατιανοῦ ὑπατείας, ὅτι δὲ ἀληθὴς ἡ ὀπτασία, οἱ ἀναγινώσκοντες νοεῖτωσαν. τῶν γὰρ ἁγίων ἐκκλησιῶν ἐπὶ τεσσαράκοντα σχεδὸν ἔτη ἐν ἀθυμίᾳ ὄντων καὶ τῶν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ὑπάσπιστῶν ἐλαυνομένων καὶ τῶν Ἀρειανῶν καταδυναστευόντων ἀπὸ τῶν Κωνσταντίου χρόνων καὶ διωγμοῦ κατὰ τῶν εὐσεβῶν ἐπικειμένου ἐν τε τοῖς Ἰουλιανοῦ τοῦ τυράννου χρόνοις καὶ τοῦ μετέπειτα τῆς Ἑῷας βασιλεύσαντος Οὐάλεντος, Εὐθυμίου τοῦ φερωνύμως κληθέντος γεννηθέντος πάντα τὰ τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν λυπηρὰ εἰς εὐθυμίαν μετετρέπετο. μήπω γὰρ τοῦ πέμπτου μηνὸς πληρωθέντος ἐπὶ τῆς ἑκτῆς ὑπατείας ἀρθεὶς ὁ θεομάχος Οὐάλης κατὰ βαρβάρων τὴν Θράικην ληιζομένων ἐπιστρατεύει καὶ ἐπ' ὀλίγον χρόνον τῷ πολέμῳ συγκοπτόμενος ὕστερον δίκην ἔτισεν τῆς θεομαχίας ἀξίαν· ἐν γὰρ κώμῃ τινὶ περὶ Ἀδριανούπολιν τῆς Θράικης κατὰ κράτος ἡττημένον καὶ φεύγοντα καταδραμόντες οἱ βάρβαροι ἔκαυσαν αὐτὸν μετὰ τῆς ἐχούσης αὐτὸν κώμης μήπω πληρωθέντος τοῦ πρώτου ἐνιαυτοῦ ἀπὸ τῆς Εὐθυμίου γεννήσεως.

¹⁰ Τριετοῦς δὲ ἤδη χρόνου εἰσεληλυθὸς Παῦλος μὲν ὁ πατὴρ τέλει τοῦ βίου ἐχρήσατο· ἡ δὲ μακαρία Διονυσία ἀδελφὸν ἔχουσα λογιώτατον Εὐδόξιον μὲν καλούμενον, τὸ δὲ αὐτόθι

ἐπισκοπεῖον κρατοῦντα καὶ τῷ ἐπισκόπῳ συνεδρεύοντα, τοῦτον σύμβουλον καὶ μεσίτην ποιησαμένη τῷ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἰθύνοντι τὴν κατὰ Μελιτηνὴν ἀγιωτάτην ἐκκλησίαν Ὁτρηῖω τῷ μεγάλῳ τῷ ἐν τῇ κατὰ Κωνσταντινουπόλιν ἀγίᾳ συνόδῳ διαλάμπαντι προσήγαγεν τὸν παῖδα τὴν τε ὑπόσχεσιν ἀποπληρώσασα καὶ ὡς θυσίαν αὐτὸν εὐπρόσδεκτον ἀναθεμένη τῷ θεῷ καθάπερ ἡ πολυθρύλητος Ἄννα ἐκείνη τὸν Σαμουήλ. ὁ δὲ μέγας ἐκεῖνος Ὁτρήιος ὁ ἀγιώτατος ἐπίσκοπος τὸν τε παῖδα θεασάμενος καὶ παρὰ τοῦ σχολαστικοῦ Εὐδοξίου ἀκούσας περὶ τῆς τοῖς γονεῦσι φανείσης ὀπτασίας καὶ ὅτι πρὸ γεννήσεως ἡ μήτηρ αὐτοῦ καθυπέσχετο αὐτὸν τῷ θεῷ μὴ εὐλαβηθεῖσα τὸ μέλλον, καὶ ὅτι αὐτὴ ἡ σύλληψις εὐχῆς ἔργον γεγένηται, θαυμάσας εἶπεν· ὧντως ἐπαναπέπαυται τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ ἐπὶ τὸ μεράκιον τοῦτο. καὶ τὸν μὲν παῖδα δεξάμενος ἐβάπτισεν καὶ ἀποθρίξας ἀναγνώστην τῆς ὑπ' αὐτὸν ἐκκλησίας ἐποίησεν καὶ ἐν τῷ ἐπισκοπείῳ λαβὼν καὶ τρόπον τινὰ τεκνοποιησάμενος ἀνέτρεφεν· τὴν δὲ μακαρίαν Διονυσίαν ὡς προσκειμένην θεῷ καὶ τοῖς θείοις διάκονον ἐχειροτόνησεν τῆς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας.

11 Εὐθυμίου τοίνυν τῷ ἐκκλησιαστικῷ καταλόγῳ ἐναριθμίου γεγονότος παραυτίκα Θεοδόσιος ὁ μέγας τὰ τῆς Ῥωμαίων βασιλείας σκῆπτρα παρέλαβεν καὶ ἐν ταύτῳ ἐδωρήσατο ὁ θεὸς τῇ τῶν Ῥωμαίων πολιτείᾳ καὶ ταῖς ἑαυτοῦ ἀγίαις ἐκκλησίαις θείαν δόσιν εὐθυμίας πάσης πεπληρωμένην καὶ συνηέχθη τὸ τηνικαῦτα τοῖς ὀνόμασιν ὁμωνύμως τὰ πράγματα συμβῆναι. ἔδει γὰρ πληρωθῆναι τὴν περὶ αὐτοῦ τοῖς γονεῦσι φανείσαν ὀπτασίαν. Ὀλίγου δὲ τινος χρόνου διελθόντος κατανοήσας αὐτὸν ὁ ἐπίσκοπος τὴν τῶν παιδίων ἡλικίαν ὑπερβάντα ἤδη καὶ ὀφείλοντα τοῖς μαθήμασιν λοιπὸν ἐνασχολεῖσθαι παραδίδωσιν αὐτὸν διδασκάλοις τῶν ἱερῶν γραμμάτων. ἦσαν δὲ τότε ἐν τοῖς ἀναγνώσταις δύο νεανίσκοι ἐπὶ εὐγενεῖαι καὶ σωφροσύνη αἰδέσιμοι καὶ πάσῃ συνέσει διαπρέποντες, πρὸς τῇ θείᾳ γραφῇ καὶ τὴν ἔξω παιδείᾳ ἀκριβῶς ἡσκημένοι Ἀκάκιος καὶ Συνόδιος οὕτως προσαγορευόμενοι, οἵτινες μετὰ πολλοὺς ἀσκητικοὺς ἀγῶνας τῆς κατὰ Μελιτηνὴν ἀγιωτάτης ἐκκλησίας τὴν ἀρχιερωσύνην ἐδέξαντο ἐν ἰδίῳ καιρῷ, ἕκαστος τούτων συμβαίνουσιν ἔχοντες τῇ ἀρχιερωσύνῃ τὴν πολιτείαν, περὶ ᾧ πολλὰ θαυμάσια διηγοῦνται οἱ Μελιτηνῶν παῖδες καὶ ἱερωσύνης ἀληθῶς ἐπάξια. οὗτοι ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ ἐπισκόπου δεξάμενοι τὸν Εὐθύμιον ἐπαίδευσαν ἀκροτάτην εὐσέβειαν. ὅστις Εὐθύμιος ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πολλοὺς τῶν συνηλικίων ὑπερηκόντισεν τῇ τῆς ψυχῆς φιλοθείᾳ καὶ φιλομαθείᾳ. ἦν γὰρ αὐτοῦ ὑπὲρ τὴν ἡλικίαν τὸ πρόθυμον, ὥστε θαυμάζειν τὸν Ἀκάκιον τὴν πεφωτισμένην αὐτοῦ διάνοιαν. οὕτω μὲν οὖν τὰ πρῶτα τῆς ἡλικίας ἐν τῷ ἐπισκοπείῳ ὁ ἱερὸς οὗτος νεανίας παιδεύεται καὶ διαπλάττεται πλάσιν τὴν ἀρίστην καὶ καθαρωτάτην, ἥνπερ, ὡς φησιν ὁ θεολόγος Γρηγόριος, ἡμερινὴν ὁ θεὸς Δαυὶδ καλῶς ὀνομάζει καὶ τῆς νυκτερινῆς ἀντίθετον.

12 ἐκμανθάνων δὲ τὰς θείας γραφὰς ἐπεπόθει μὲν ζηλωτῆς εἶναι τῶν ἐν αὐταῖς ἐμφερομένων θείων καὶ ἐναρέτων ἀνδρῶν, ἡνιᾶτο δὲ ὅταν ὑπὸ τινων ἀργολογούντων ἐστρεῖτο ἢ ἀφείλκετο τῶν θείων λογίων. Ἀκακίου δὲ τοῦ διδασκάλου τοὺς τρόπους μιμούμενος οὐδ' ὅλως ἐποιεῖτο μνήμην ποικίλης τροφῆς οὔτε μὴν ἐφίετο κενῆς δόξης οὔτε ἤργει τὸ στόμα ἀπὸ δοξολογίας θεοῦ, ἀλλὰ τὴν μὲν θείαν λειτουργίαν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κανόνος ἀπερισπάστῳ καρδίᾳ καὶ ἀμετεωρίστῳ νοὶ εἰς τοὺς ὠρισμένους ἐπετέλει καιροὺς μετὰ φόβου καὶ κατανύξεως ἐνθυμούμενος ὅτι χρὴ ἐν φόβῳ καὶ τρόμῳ λατρεύειν θεῷ, οὐχὶ δὲ μετὰ γέλῳτος καὶ ψιθυρισμοῦ σκηνὴν θεατρικὴν τὴν ἐκκλησίαν ἐργάζεσθαι, ἀλλὰ μετ' εὐλαβείας ἐν ἐκκλησίᾳ εἰσέρχεσθαι χρὴ ἕκαστον ὡς βασιλεῖ καὶ θεῷ ἐντυγχάνειν διὰ τῆς προσευχῆς μέλλοντα. τὸν δὲ μεταξὺ χρόνον οἱκοὶ ἐσχόλαζεν ἐν τῇ προσευχῇ καὶ τῇ ψαλμωιδίᾳ καὶ ταῖς τῶν θείων λογίων ἀναγνώσεσι διανυκτερεύων τε καὶ διημερεύων εἰδὼς ὅτι ὁ μελετῶν ἐν νόμῳ κυρίου ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἔσται ὡς τὸ ξύλον τὸ πεφυτευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων, ὃ τὸν

καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ ὅ . καὶ ἐδίδου τῷ θεῷ ἐκάστου καιροῦ τὸν πρόσφορον καρπὸν· ἐν καιρῷ γὰρ ὀργῆς ἐκαρποφόρει τῷ θεῷ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ὑπομονήν, καὶ τοῦ καιροῦ τῆς γαστριμαργίας ὁ καρπὸς ἦν αὐτῷ ἡ ἐγκράτεια, καὶ λογισμῶν ἐπερχομένων αὐτῷ ἡδονῆς τινος σωματικῆς αὐθις ἡ σωφροσύνη αὐτῷ ἀνεβλάστανεν. ἑταίροις δὲ καὶ συνομίλοις ἐκέχρητο οὐ τοῖς ἀσελγεστάτοις, ἀλλὰ τοῖς σωφρονεστάτοις, οἷς καὶ συνεῖναι μᾶλλον λυσιτελέστατον τὸν εὐσεβεῖας ἀντεχόμενον.

13 καὶ οὕτως καθ' ἡμέραν ἀθλητικῶς ἀγωνιζόμενος κατάρθωσεν τὴν τε ἀπὸ γλώσσης καὶ κοιλίας ἐγκράτειαν καὶ τὴν τελείαν ἀκτημοσύνην καὶ τὴν ἀληθινὴν ταπεινοφροσύνην καὶ τὸν τοῦ σώματος ἀγιασμόν. τῆς γὰρ σωφροσύνης σφόδρα ἐπιμελούμενος διετήρησεν ἄσβεστον τὴν λαμπάδα τῆς παρθενίας τῷ τῆς εὐσπλαγχνίας καὶ συμπαθείας κατακεκοσμημένην ἐλαίῳ. Ὁ μὲν οὖν Εὐθύμιος οὕτως ἐπὶ πλεῖστον χρόνον γυμνασάμενος ἐπὶ τὴν τῶν ἀρετῶν τελειότητα κατήντησεν· ἡ δὲ τοῦ θεοῦ οἰκονομία τοῦτον οὕτως σοφίσασα καὶ διὰ πολλῶν τῶν ἐν μέσῳ γνωρίσασα περιβόητον ἐξ ἀρχῆς ἀνέδειξεν. τραφεῖς μέντοι καὶ παιδευθεῖς ὡς εἴρηται, καὶ διὰ πάσης τῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶν βαθμῶν ἀκολουθίας διεξελθὼν ὑπὸ τοῦ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἐπισκόπου χειροτονεῖται ἀκουσίως πρεσβύτερος τῆς κατὰ Μελιτηνὴν ἀγιωτάτης ἐκκλησίας καὶ ἐπιτρέπεται φροντίζειν καὶ προϊστασθαι τῶν περὶ τὴν πόλιν μοναστηρίων. ταύτην δὲ τὴν φροντίδα ἐνεχειρίσθη, ἐπειδὴ φιλομόναχός τε ὑπῆρχεν ἐκ παιδόθεν καὶ ὅτι ἐπιποθὼν τὴν ἡσυχίαν εἰς τὸ τοῦ ἀγίου Πολυεύκτου μοναστήριον καὶ εἰς τὸ τῶν ἁγίων τριάκοντα τριῶν μαρτύρων τὸν πλεῖστον διέτριβεν χρόνον· τὰς δὲ τῆς ἀγίας τεσσαρακοστῆς ἡμέρας ἀνεχώρει εἰς ὄρος ἔρημον μὲν τότε ὑπάρχον, νῦν δὲ μοναστηρίου θαυμασίου οἰκοδομῆν δεξάμενον πλησίον τῆς πόλεως τὸ παρὰ τοῖς προσοικοῦσιν τῆς Ἀναλήψεως προσαγορευόμενον. καὶ ταύτην τὴν ἔρημον ἡσπάζετο ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῶν ἁγίων θεοφανίων ἕως τῆς τοῦ πάσχα ἑορτῆς, τὴν Ἑλίου καὶ Ἰωάννου φιλοσοφίαν μιμούμενος. τούτου χάριν, ὡς εἴρηται, τὴν τῶν ἐκεῖσε μοναχῶν φροντίδα τε καὶ κατάστασιν ἐγχειρίζεται· ταύτην δὲ τὴν φροντίδα ἐμπόδιον τῆς ἀρετῆς εἶναι νομίσας ὁ μισόδοξος καὶ φιλόθεος Εὐθύμιος ἐξῆλθεν τὴν πόλιν καὶ φυγὰς ὥιχετο ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα ἐπιθυμήσας ταύτην οἰκῆσαι τὴν ἔρημον.

14 Οὗτος ὁ μέγας πατὴρ ἡμῶν Εὐθύμιος τοῦ ἀγίου πνεύματος αὐτὸν ὁδηγήσαντος ἦλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα τῷ εἰκοστῷ ἐνάτῳ τῆς ἑαυτοῦ ἡλικίας χρόνῳ καὶ προσκυνήσας τὸν ἅγιον Σταυρὸν καὶ τὴν ἁγίαν Ἀνάστασιν καὶ τοὺς λοιποὺς σεβασμίους τόπους, παραβαλὼν δὲ καὶ τοῖς κατὰ τὴν ἔρημον θεοφόροις πατράσι καὶ τὴν ἐκάστου ἀρετὴν καὶ πολιτείαν καταμαθὼν καὶ τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ ἐνσφραγισάμενος ἦλθεν εἰς Φαράν τὴν λαύραν ἀπὸ ἑξ σημείων τῆς ἀγίας πόλεως διακειμένην καὶ φιλήσυχος ὢν ἔμεινεν εἰς ἀναχωρητικὸν κελλίον ἔξω τῆς λαύρας, μηδὲν τὸ σύνολον κτῶμενος τοῦ αἰῶνος τούτου. ἔμαθεν μέντοι ἐργάζεσθαι τὴν σειρὰν διὰ τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκ τῶν ἰδίων κόπων μεταδιδόναι τῷ χρεῖαν ἔχοντι. πάσης δὲ γηίνης φροντίδος ἑαυτὸν ἐλευθερώσας μίαν μόνην ἔσχεν φροντίδα τὸ πῶς ἀρέσει τῷ θεῷ ἐν προσευχαῖς καὶ νηστεαῖς, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πάσης ἀρετῆς ἐπιμελούμενος ὡς ἄριστός τις γεωργὸς τῶν παθῶν τὰς ἀκάνθας προρίζους ἐξέτεμεν, λογισμοὺς καθαιρῶν καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ ὅ, πληρῶν τὴν προφητικὴν ἐκείνην φωνὴν τὴν λέγουσαν· νεώσατε ἑαυτοῖς νεώματα καὶ μὴ σπεῖρετε ἐπ' ἀκάνθαις. Εἶχεν δὲ γείτονά τινα θεοφόρον Θεόκτιστον ὀνόματι, ὄντινα ἀγαπήσας τοσοῦτον συνεκράθη αὐτῷ τῇ τοῦ πνεύματος στοργῇ, ὥστε τοὺς ἀμφοτέρους ὁμογνώμονας καὶ ὁμοτρόπους γενέσθαι καὶ οἰονεῖ μίαν ψυχὴν ἐν δυοῖ σώμασιν ἐπιδείξασθαι. ἐξαγγείλας δὲ θάτερος θατέρῳ τὸν κατὰ θεὸν σκοπὸν ἐξήρχοντο κατ' ἐνιαυτὸν μετὰ τὴν ὀγδόην ἡμέραν τῶν ἁγίων θεοφανίων ἐπὶ τὴν ἔρημον τοῦ Κουτιλᾶ, πάσης ἀνθρωπίνης συναναστροφῆς χωριζόμενοι, ὁμιλεῖν τῷ θεῷ ποθοῦντες ἐν ἡσυχίᾳ διὰ τῆς προσευχῆς.

- ¹⁵ καὶ διετελουν αὐτόθι ἕως τῆς τῶν βαίων ἑορτῆς, διηνεκῶς δὲ ὑποπιάζοντες τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγούντες τὴν πνευματικὴν τροφὴν προσέφερον τῇ ψυχῇ. ὑπερενίκα δὲ ὁ μέγας Εὐθύμιος ἀπλότῃ ἡθους καὶ πραότῃ τρόπων καὶ ταπεινοφροσύνῃ καρδίας δι' ὃ καὶ τὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος χάριν ἐδέξατο, καθὼς ὁ θεῖος λόγος φησὶν· ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω ἅλ' ἢ ἐπὶ τὸν πρῶτον καὶ ἡσυχίον καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους; ἐντεῦθεν ἡ πρὸς τὸν θεὸν αὐτῷ παρρησία ἤρξανεν καθ' ἑκάστην ἡμέραν. Ποιήσας δὲ χρόνους πέντε εἰς Φαράν ἐξῆλθεν ἅμα Θεοκτίστῳ τῷ μακαρίῳ καθ' ὃν καιρὸν εἰώθεισαν, ἐπὶ τὸν Κουτιλαῖον καὶ διὰ τῆς ἐρήμου παρερχόμενοι ἦλθον ἐπὶ τινὰ χεῖμαρρον φοβερόν καὶ βαθύτατον λίαν καὶ δύσβατον· θεασάμενοι δὲ τὸν τόπον καὶ περινοστήσαντες τοὺς ὑπερκειμένους κρημνοὺς ὡς ὑπὸ θεοῦ ὁδηγούμενοι εὗρον σπήλαιον μέγα τε καὶ θαυμαστὸν ἐν τῷ βορινῷ τοῦ χεῖμαρρου κρημνῷ. καὶ μετὰ κινδύνου τοιχοβατοῦντες μόλις ἴσχυσαν ἀναβῆναι εἰς αὐτὸ καὶ περιχαρεῖς γενόμενοι ὡς ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἐτοιμασθέντος αὐτοῖς τοῦ σπηλαίου ἔμειναν εἰς αὐτὸ ἐκ τῶν παρεμπιπτουσῶν βοτανῶν τρεφόμενοι. τὸ δὲ ἄντρον ἐκεῖνο κατοικητήριον ὑπῆρχεν θηρίων μὲν τὸ πρότερον, ἡμερωθὲν δὲ τοῖς θείοις ὕμνοις καὶ ταῖς ἀπαύστοις τῶν ὁσίων ἀνδρῶν προσευχαῖς ἐκκλησίας θεοῦ ἁγιαστείαν ἐδέξατο. ὅτε οὖν ἠυδόκησεν ὁ θεὸς τούτους φανερώσαι, ὠικονόμησεν ποιμένας τινὰς τοῦ Λαζαρίου ἀγαγεῖν τὰς ἑαυτῶν ἀγέλας παρ' αὐτὸν τὸν χεῖμαρρον. οὐστinas ἐθρόησαν φανέντες ἄνω εἰς τὸ σπήλαιον, ὥστε φοβηθέντας αὐτοὺς ὀρμῆσαι εἰς φυγὴν. οἱ δὲ πατέρες αἰσθόμενοι τῆς ἐκείνων δειλίας πραεῖαι καὶ προσηνεῖ τῇ φωνῇ τούτους προσκαλεσάμενοι ἔλεγον· μὴ φοβεῖσθε, ἀδελφοί· ἄνθρωποι γὰρ ἐσμέν ὡς καὶ ὑμεῖς, ἀλλὰ διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν τοῦτον τὸν τόπον οἰκοῦμεν.
- ¹⁶ τότε οἱ αἰπόλοι θαρρήσαντες ἀνέβησαν πρὸς αὐτοὺς ἐν τῷ σπηλαίῳ καὶ μηδὲν τοῦ αἰῶνος τούτου παρ' αὐτοῖς εὐρόντες ἀπῆλθον εἰς τὸ ἴδιον κτῆμα θαυμάζοντες καὶ τοῖς ἰδίοις ἀπαγγέλλοντες. καὶ ἀπὸ τότε οἱ τοῦ Λαζαρίου διηκόνουν αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀπὸ Φαράν πατέρες ζητήσαντες καὶ τὸ ποῦ εἰσιν μαθόντες συνεχέστερον ἀπήγεισαν ἐπισκεπτόμενοι αὐτούς. ἐν πρώτοις μὲν οὖν ἀπετάζαντο πρὸς αὐτοὺς ἀδελφοί δύο Μαρτῖνός τε καὶ Λουκάς οὕτω καλούμενοι καὶ ὑπὸ τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου μοναχικῶς παιδευθέντες καὶ τῆς ἀσκητικῆς πολιτείας ἀθληταὶ ἀναδειχθέντες χρόνοις ὕστερον εἰς τοὺς περὶ τὴν κώμην Μέτωπα τόπους διέλαμψαν καὶ μοναστήρια συνεστήσαντο. οἵτινες τὸν ἄββᾶν Θεοδόσιον τὸν γεγονότα τῆς ἐρήμου ταύτης μέγαν κοινοβιάρχην καὶ τῶν κοινοβίων ἀρχιμανδρίτην εἰς μοναχικὴν προήγαγον τελεότητα. ἐν ὀλίγῳ δὲ χρόνῳ τῆς περὶ Εὐθυμίου φήμης διαδραμούσης συνήρχοντο πολλοὶ πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἀκούοντες ἐπεθύμουν οἰκῆσαι παρ' αὐτῷ. ὁ μὲντοι μισόδοξος καὶ φιλόθεος Εὐθύμιος τοῦ πρώτου μακαρισμοῦ μετὰ τῶν ἄλλων τυχεῖν σπεύδων ὡς ξένου τόπον ἐπέχων παρεδίδου ἕκαστον τῶν ἀποτασσομένων τῷ βίῳ τῷ μακαρίτῃ Θεοκτίστῳ πάνπολλα παρακαλέσας αὐτὸν τὴν τούτων ἔχειν φροντίδα. ὁ δὲ παρακούειν μὴ γινώσκων ταύτην μὲν ἀνεδέξατο, πάντα δὲ κατὰ γνώμην τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου ἐποίει. Κατὰ μὲν οὖν τὴν ἀρχὴν οὐκ ἠβούλοντο κοινόβιον τὸν τόπον ποιῆσαι, ἀλλὰ λαύραν κατὰ τὸν τύπον Φαράν· ἐπειδὴ δὲ εἶδον ὅτι οὐδεὶς δύναται νυκτὸς ἐλθεῖν εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ τό, ὡς προεῖρηται, δύσβατον εἶναι τὸν τόπον, τοῦτον κατὰ πρόσβασιν κοινόβιον πεποιήκασιν, ἔχοντες τὸ σπήλαιον ἐκκλησίαν.
- ¹⁷ ἐν ᾧ σπηλαίῳ ἡσυχάζων ὁ μέγας Εὐθύμιος ἦν ἱατρὸς ψυχῶν θεραπεύων καὶ παραμυθούμενος ἕκαστον, καὶ οὐδεὶς τῶν ἀδελφῶν ἐφείδετο ὁμολογῆσαι αὐτῷ τὴν ἑαυτοῦ διάνοιαν. καὶ αὐτὸς πολλὴν πείραν ἔχων ἐδίδασκεν αὐτοὺς πρὸς ἓνα ἕκαστον τῶν ἁλλοτρίων λογισμῶν ἀνθίστασθαι, λέγων· ἀδελφοί, δι' ὃ ἐξήλθατε, ἀγωνίσασθε καὶ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας μὴ ἀμελήσητε. κατὰ πᾶσαν γὰρ ὥραν νήφειν ἡμᾶς καὶ ἐγρηγορέναι χρή· γρηγορεῖτε γάρ φησιν, καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. τοῦτο δὲ πρῶτον γινώσκετε ὅτι δεῖ τοὺς

ἀποτασσομένους τῷ βίῳ μὴ ἔχειν ἴδιον θέλημα, ἀλλ' ἐν πρώτῃ τάξει κρατεῖν τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ τὴν ὑπακοὴν καὶ ἀναμένειν καὶ μεριμνᾶν ἀεὶ τὴν ὥραν τοῦ θανάτου καὶ τὴν φοβερὰν ἡμέραν τῆς κρίσεως, καὶ φοβεῖσθαι μὲν τὴν ἀπειλὴν τοῦ αἰωνίου πυρός, ποθεῖν δὲ τὴν δόξαν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. ἔλεγεν δὲ πάλιν ὅτι χρὴ τοὺς μοναχοὺς καὶ μάλιστα τοὺς νέους πρὸς τῇ τῶν ἔνδον φυλακῇ καὶ σωματικῶς κοπιᾶν μεμνημένους τοῦ ἀποστόλου λέγοντος νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαι τινα καὶ αἱ χεῖρες αὐταὶ ἔμοι καὶ τοῖς οὗσι με τ' ἔμοῦ ὑπηρετήσα ν. ἄτοπον γάρ ἐστιν τοὺς μὲν κοσμικοὺς ταλαιπωροῦντας καὶ κοπιῶντας ἐκ τοῦ ἔργου αὐτῶν τρέφειν παιδία καὶ γυναῖκας καὶ ἀπαρχὰς τῷ θεῷ προσφέρειν καὶ εὖ ποιεῖν κατὰ δύναμιν, πρὸς τούτοις καὶ φόρους ἀπαιτεῖσθαι, ἡμᾶς δὲ μηδὲ τὴν ἀναγκαίαν χρεῖαν τοῦ σώματος ἐκ τοῦ ἐργοχείρου ἡμῶν ἔχειν, ἀλλὰ ἀργοὺς καὶ ἀκινήτους μένειν ἄλλοτρίους κόπους καρπυμένους, τοῦ ἀποστόλου μάλιστα τὸν ἀργὸν μηδὲ ἐσθίειν κελεύοντος, καὶ ταῦτα μὲν ὁ πατὴρ ἡμῶν Εὐθύμιος τὴν συνοδίαν διδάσκων ἐφωταγώνει· παρήγγελλεν δὲ μὴ λαλεῖν τινα ἐν ἐκκλησίᾳ ἐν καιρῷ τοῦ κανόνος μήτε μὴν ἐν ἀριστητηρίῳ ἐσθιόντων τῶν ἀδελφῶν, καὶ ἀπηρέσκετο, ὅταν ἑώρα ἀδελφὸν ἐν τῷ κοινοβίῳ καὶ μάλιστα νέον βουλόμενον ὑπὲρ τὴν συνοδίαν ἐγκρατεῦσθαι.

18 ἔλεγεν γάρ ὅτι ἡ καλὴ ἐγκράτεια ἐστὶν τὸ παρὰ μικρὸν τῆς χρεῖας λαμβάνειν ἐν τῷ καιρῷ τῆς διαίτης καὶ τὴν καρδίαν τηρεῖν καὶ πρὸς τὰ κρύφια πάθη κρυπτῶς πολεμεῖν· τὰ δὲ ὄπλα τοῦ μοναχοῦ ἡ μελέτη ἐστὶν καὶ ἡ διάκρισις καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ κατὰ θεὸν ὑπακοή. ταύταις καὶ ταῖς τοιαύταις διδασκαλίαις οἱ ἀδελφοὶ φωτιζόμενοι καὶ προθυμούμενοι ἐκαρποφόρουν ἀξίως τῆς κλήσεως. Τὰ κατὰ τὸν παλαιὸν Τερέβωνα συμφώνως μὲν ἅπαντες οἱ παλαιοὶ πατέρες διηγῆσαντό μοι, ἀκριβέστερον δὲ ὁ ἐκείνου ἔκγονος καὶ ὁμώνυμος ὁ κατὰ τὴν χώραν ταύτην περιβόητος τῶν Σαρακηνῶν φύλαρχος ἐξηγήσατό μοι. οὗτος τοίνυν ὁ παλαιὸς Τερέβων ὁ τοῦ νέου πάππος νέος ὢν πάνυ καὶ ἄνηβος ὑπὸ δαίμονος πληγεὶς ἐξηράνθη ἅπαν τὸ δεξιὸν αὐτοῦ μέρος ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ποδῶν, καὶ πολλὰ χρήματα ἀναλώσας ὁ τούτου πατὴρ Ἀσπέβετος οὗτω καλούμενος πλεον ὠφέλησεν οὐδέν. οὗτος δὲ ὁ Ἀσπέβετος Ἑλλήν ὑπάρχων καὶ ὑπὸ Πέρσας τελῶν ὑπόσπονδος γέγονε Ῥωμαίοις τρόπῳ τοιῷδε. ἐν ἀρχῇ τοῦ τότε γεγονότος διωγμοῦ ἐν Περσίδι περὶ τὸ τέλος τῆς βασιλείας Ἰσδιγέρδου τοῦ Περσῶν βασιλέως βουλόμενοι οἱ μάγοι πάντας θηρεῦσαι τοὺς Χριστιανοὺς τοὺς φυλάρχους τῶν ὑπ' αὐτοὺς Σαρακηνῶν ἐπέστησαν πανταχοῦ ταῖς ὁδοῖς πρὸς τὸ μηδένα τῶν ἐν Περσίδι Χριστιανῶν Ῥωμαίοις προσφεύγειν. ὁ δὲ Ἀσπέβετος φύλαρχος τότε ὑπάρχων θεωρῶν τὴν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς ὠμότητα καὶ ἀπανθρωπίαν γινομένην ὑπὸ τῶν κατὰ πόλιν μάγων καὶ σπλαγχνισθεὶς φυγεῖν μὲν τινα τῶν Χριστιανῶν οὐκ ἐκώλυσεν, τουναντίον δὲ μᾶλλον καὶ συνέπραττεν ὑπὸ συμπαθείας κινούμενος καίπερ τὰ Ἑλλήνων ἐκ προγόνων θρησκεύων.

19 διαβληθεὶς οὖν τῷ βασιλεῖ Ἰσδιγέρδῃ λαβὼν τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἡμίξηρον, τὸν Τερέβωνα λέγω, καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν συγγένειαν καὶ τὴν οὐσίαν Ῥωμαίοις προσφεύγει. οὕστινας Ἀνατόλιος ὁ τότε τῆς Ἀνατολῆς στρατηλάτης δεξάμενος Ῥωμαίοις ὑποσπόνδους ποιεῖται καὶ τὴν φυλαρχίαν τῶν ἐν Ἀραβίᾳ ὑποσπόνδων Ῥωμαίοις Σαρακηνῶν Ἀσπεβέτῳ ἐνεχείρισεν. ὡς οὖν ἐν Ἀραβίᾳ κατεσκήνωσαν, ὁ νέος ὄνειρου ὄψιν θεασάμενος ἀπήγγειλεν τῷ πατρί· ὁ δὲ μηδὲν μελλήσας λαβὼν τὸν παῖδα μετὰ πλήθους βαρβάρων καὶ πολλῆς δορυφορίας πίστει φερόμενος ἦλθεν εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ ὄνειρου μηνυθέντα τόπον, ἔνθα κατῴκουν οἱ ὅσιοι ἄνδρες Εὐθύμιος καὶ Θεόκτιστος. καὶ οἱ μὲν ἀδελφοὶ τὸ πλῆθος τῶν βαρβάρων ἰδόντες ἐφοβήθησαν· ὁ δὲ μακαρίτης Θεόκτιστος τὴν τῶν μαθητῶν θεασάμενος δειλίαν κατήλθεν πρὸς τοὺς βαρβάρους καὶ λέγει· τί ἐστὶν ὃ ζητεῖτε; οἱ δὲ εἶπον· Εὐθύμιον τὸν τοῦ θεοῦ δοῦλον ζητοῦμεν. καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ ἄββας Θεόκτιστος· ἕως τοῦ σαββάτου οὐ συντυγχάνει τινί· ἡσυχάζει γάρ. καὶ ὁ Ἀσπέβετος λαβόμενος τῆς χειρὸς τοῦ μεγάλου Θεοκτίστου ἔδειξεν αὐτῷ τὸν παῖδα ὀδυνώμενον· ὁ δὲ παῖς νεύσαντος

τοῦ πατρὸς λέγει· ἐγὼ πρὸ χρόνου τὴν πληγὴν ταύτην ἐν Περσίδι δεξάμενος καὶ διὰ πάσης ἱατρικῆς ἐπιστήμης καὶ μαγικῆς περιεργίας παρελθὼν καὶ μηδὲν τὸ σύνολον ὠφεληθεῖς, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τούτων τὸ πάθος αὐξήσας, ἐλθὼν εἰς τὴν πολιτείαν ταύτην θεῖαι κατανύξει τὰ κατ' ἐμαυτὸν ἀναλογισάμενος, ὑπὸ τοῦδε τοῦ πάθους ἀνιώμενος ἐν μιᾷ νυκτὶ ἔλεγον ἐμαυτῶ· ὦ Τερέβων, ποῦ ἐστὶν ἡ ματαιότης τοῦ βίου καὶ πᾶσα ἡ ἱατρικὴ τέχνη; ποῦ εἰσιν αἱ φαντασίαι τῶν ἡμετέρων μάγων καὶ ἡ δύναμις τῶν σεβασμάτων ἡμῶν; ποῦ αἱ ἐπικλήσεις καὶ αἱ μυθοποιαὶ τῶν ἀστρονόμων τε καὶ ἀστρολόγων; ποῦ αἱ ἐπαοιδίαι καὶ αἱ γοητικαὶ ἐρεσχελῖαι; ἰδοὺ οὐδὲν τούτων ἰσχύει, εἰ μὴ ὁ θεὸς ἐπινεύσειεν.

20 καὶ ταῦτα, φησὶν, λογισάμενος ἐτράπην εἰς εὐχὴν καὶ μετὰ δακρύων ἰκέτευον τὸν θεὸν λέγων· ὁ θεὸς ὁ μέγας καὶ φοβερός, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν σὺν παντὶ τῷ κόσμῳ αὐτῶν, ἐὰν ἐλεήσης τὴν ἐμὴν ἀσθένειαν καὶ λυτρώσῃ με ἐκ τοῦδε τοῦ πάθους τοῦ πικροῦ, γίνομαι Χριστιανὸς ἀποτασσόμενος πάσῃ παρανομίᾳ καὶ Ἑλληνικῇ θρησκείᾳ. καὶ ὥς ταῦτα ἐθέμην ἐν τῇ διανοίᾳ μου, ἡρπάγην εἰς ὕπνον καὶ θεωρῶ τινὰ μοναχὸν μιξοπόλιον ἔχοντα τὸν πώγωνα μέγαν λέγοντά μοι· τί πάσχεις; ἐμοῦ δὲ τὸ πάθος ὑποδείξαντος λέγει μοι· πληροῖς ὅσα συνέθου τῷ θεῷ; καὶ ἰᾷταί σε. ἐμοῦ δὲ ἀλὶν εἰπόντος· ὅσα ὑπεσχόμην τῷ θεῷ, πληρῶ, ἐὰν ἀπὸ τοῦδε τοῦ πάθους ἐλευθερωθῶ, λέγει μοι· ἐγὼ εἰμι Εὐθύμιος ὁ καταμένων ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἐρήμῳ Ἱεροσολύμων ἀπὸ δέκα милίων ἐν τῷ κατὰ νότον τῆς ὁδοῦ Ἱεριχούντων χειμάρρῳ· εἰ οὖν βούλῃ θεραπευθῆναι, ἀνυπερθέτως ἐλθε πρὸς με καὶ ἰᾷταί σε ὁ θεὸς δι' ἐμοῦ. ἀναστὰς οὖν ἐγὼ τῷ ἐμῷ πατρὶ διηγησάμην καὶ ἰδοὺ πάντα δεύτερα θέμενοι ἤλθομεν πρὸς αὐτὸν καὶ παρακαλῶ ὑμᾶς μὴ ἀποκρύψαι τὸν ὑπὸ τοῦ θεοῦ φανερωθέντα μοι ἱατρόν. ταῦτα ἀκούσας ὁ μακαρίτης Θεόκτιστος ἀνήνεγκεν τῷ μεγάλῳ Εὐθυμίῳ ἡσυχάζοντι. ὅστις Εὐθύμιος λογισάμενος ἄτοπον εἶναι ταῖς θείαις ἀντιτάσσεσθαι ὀπτασίαις κατέρχεται πρὸς αὐτοὺς καὶ ἐκτενῶς προσευξάμενος καὶ τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ σφραγίσας τὸν Τερέβωνα ὑγιὴ ἀπεκατέστησεν. οἱ δὲ βάρβαροι ἐκπλαγέντες ἐπὶ τῇ τοσαύτῃ ἀθρόᾳ μεταβολῇ καὶ παραδόξῳ θαυματουργίᾳ ἐπίστευσαν τῷ Χριστῷ καὶ ῥίψαντες ἑαυτοὺς ἅπαντες εἰς τὴν γῆν παρεκάλουν λαβεῖν τὴν ἐν Χριστῷ σφραγίδα. ὁ δὲ σημειοφόρος Εὐθύμιος κατανοήσας ὅτι ἐκ ψυχῆς ἐπίστευσαν τῷ Χριστῷ, ἐκέλευσεν γενέσθαι μικρὰν κολυμβήθραν ἐν γωνίᾳ τοῦ σπηλαίου τὴν μέχρι τοῦ νῦν σιζομένην καὶ κατηχήσας αὐτοὺς ἅπαντας ἐβάπτισεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.

21 τὸν δὲ Ἀσπέβετον μετωνόμασεν Πέτρον, ὄντινα καὶ πρῶτον ἐβάπτισεν καὶ μετ' αὐτὸν Μάριν τινὰ αὐτοῦ γυναικάδελφον, συνέσει διαπρέποντας ἀμφοτέρους καὶ περιφανεῖαι πλούτου κομῶντας· εἴθ' οὕτως Τερέβωνα καὶ τοὺς λοιπούς. οὕστινας κρατήσας παρ' ἑαυτῷ τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τῷ θεῷ λόγῳ φωταγωγήσας καὶ στηρίξας ἀπέλυσεν οὐκέτι Ἀγαρηνοὺς καὶ Ἰσμαηλίτας, ἀλλὰ τῆς Σάρας ἀπογόνους καὶ τῆς ἐπαγγελίας κληρονόμους γεγονότας διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀπὸ δουλείας εἰς ἐλευθερίαν μετενεχθέντας. ὁ μέντοι Μάρης ὁ τοῦ Τερέβωνος θεῖος οὐκέτι ἀπέστη τοῦ μοναστηρίου. ἀλλὰ ἀποταξάμενος ἔμεινεν αὐτόθι τὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον καὶ εὐηρέστησεν τῷ θεῷ μεγάλως καὶ πάντα τὰ ἴδια χρήματα πολλὰ ὄντα παρέσχεν εἰς τὸ οἰκοδομηθῆναι καὶ πλατυνθῆναι τὸ μοναστήριον. τοῦ τοίνυν γεγονότος θαύματος πανταχοῦ διαφημισθέντος πολλοὶ συνήρχοντο πρὸς τὸν μέγαν Εὐθύμιον ὑπὸ διαφόρων παθῶν ἐνοχλούμενοι, οἵτινες ἐθεραπεύοντο ἅπαντες. καὶ οὕτως ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ἐξέλαμψεν ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ, ὥς διαδοθῆναι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν πάσῃ τῇ Παλαιστίνῃ καὶ ταῖς κύκλῳ ἐπαρχίαις. Βλέπων δὲ ὁ πατὴρ ἡμῶν Εὐθύμιος πολλοὺς ἰάσεως ἕνεκεν ὀχλοῦντας αὐτῷ καὶ μνημονεύων τῆς προτέρας ἡσυχίας ἣς εἶχετο ὅτε κατὰ μόνας ἡσकेῖτο, ἐδυσχέραине σφόδρα καὶ ἐδυσφόρει διὰ τὸ οὕτως ὑπὸ πολλῶν ὀχλεῖσθαι τε καὶ δοξάζεσθαι, καὶ γενόμενος ἐν πολλῇ ἀθυμίᾳ ὁ τῆς εὐθυμίας ἐπώνυμος ἐζήτει λάθρα ἀναχωρῆσαι καὶ φυγεῖν ἐπὶ τὸν

Ῥουβᾶν. καὶ τοῦτο γνοὺς ὁ μακαρίτης Θεόκτιστος συνάξας τοὺς ἀδελφούς παρεσκεύασεν προσπεσεῖν αὐτῷ πρὸς τὸ μὴ ἐαθῆναι παρ' αὐτοῦ. καὶ βουλόμενος αὐτοὺς θεραπεῦσαι συνέθετο μὲν τέως μὴ ἀναχωρεῖν, ὀλίγων δὲ ἡμερῶν διελθουσῶν λαβὼν τινα μεθ' ἑαυτοῦ νεώτερον Δομετιανὸν προσαγορευόμενον, Μελιτηνὸν ὄντα τῷ γένει καὶ ἐνάρετον τοῖς τρόποις, ἐξῆλθεν τοῦ κοινοβίου καὶ κατῆλθεν εἰς τὸν Ῥουβᾶν.

22 καὶ τὴν ἐπὶ νότον διοδεύσας ἔρημον παρὰ τὴν νεκρὰν θάλασσαν ἦλθεν εἰς ὄρος ὑψηλὸν ἀπὸ τῶν ἄλλων ὁρέων κεχωρισμένον καλούμενον τοῦ Μαρδὰ καὶ εὐρὼν ἐν αὐτῷ φρέαρ ὕδατος συμπεπτωκὸς καὶ οἰκοδομήσας ἔμεινεν αὐτόθι ἐκ τῶν εὕρισκομένων βοτανῶν καὶ τοῦ μαλαῶ διαιτώμενος. καὶ οἰκοδομήσας ἐκεῖσε ἐν πρώτοις ἐκκλησίαν τὴν μέχρι τοῦ παρόντος σωιζομένην καὶ θυσιαστήριον εἰς αὐτὴν καταπήξας ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἔρημον Ζιφῶν βουλόμενος θεάσασθαι τὰ σπήλαια εἰς ἃ κατέφυγεν Δαυὶδ ἀπὸ προσώπου Σαοῦλ. Ἐν αὐτοῖς δὲ τοῖς τόποις μοναστήριον ὑπ' αὐτοῦ συνέστη· ἡ δὲ αἰτία τῆς τοῦ μοναστηρίου ἐκείνου συστάσεως αὕτη λέγεται εἶναι ὅτι υἱὸς πρωτοκωμήτου τινὸς Ἀριστοβουλιάδος τῆς κώμης πνεῦμα πονηρὸν ἔχων μετὰ κραυγῆς ἐξ ὀνόματος τὸν ἅγιον ἐπεκαλεῖτο Εὐθύμιον, ἀκούσας δὲ ὁ πατὴρ τοῦ παιδὸς περὶ Εὐθυμίου ὄντος ἐν τοῖς μεταξὺ τόποις αὐτῶν τε καὶ Καπαρβαριχῶν καὶ ἀναζητήσας ἦλθεν πρὸς αὐτόν. καὶ ἅμα τῷ τὸν νεανίαν ἰδεῖν τὸν ἅγιον συνέβη αὐτόν σπαραχθέντα ἀποθεραπευθῆναι τοῦ δαίμονος ἐξελθόντος ἀπ' αὐτοῦ. τοῦ δὲ θαύματος διαφημισθέντος ἦλθον πρὸς αὐτόν ἀπὸ Ἀριστοβουλιάδος καὶ τῶν πέριξ κωμῶν καὶ ὠικοδόμησαν αὐτῷ μοναστήριον καὶ συνελθόντες τινὲς ἀδελφοὶ ἔμειναν παρ' αὐτῷ χορηγοῦντος τοῦ θεοῦ τὰς χρείας τοῦ σώματος αὐτῶν. καὶ τινὲς τῶν Ζιφαίων τὴν τῆς μανίας ἐπώνυμον αἵρεσιν εἰσδεξάμενοι τὸ πρὶν διὰ τῆς ἐνθέου αὐτοῦ διδασκαλίας τῆς ἀκαθάρτου αἵρέσεως ἀποστάντες τὸν ταύτης γεννήτορα Μάνην ἀνεθεμάτισαν, τὴν δὲ καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν πίστιν διδαχθέντες ἐφωτίσθησαν.

23 Πρὸς δὲ τοῖς ἄλλοις χαρίσμασιν οἷς ἐκέκτητο ὁ θεῖος οὗτος Εὐθύμιος, καὶ τοῦτο ἐδέξατο παρὰ τοῦ θεοῦ ὥστε συναναστρεφόμενον αὐτὸν θηρίοις σαρκοβόροις τε καὶ ἰοβόλοις μὴ ἀδικεῖσθαι. τοῦτο δὲ μηδεὶς ἀπιστεῖτω τῶν τῆς θείας γραφῆς μυστῶν εἰδὼς ἀκριβῶς ὅτιπερ θεοῦ ἐνοικοῦντος καὶ ἐπαναπαυομένου ἀνθρώπῳ τινὶ πάντα ὑποτάσσεται αὐτῷ ὡς τῷ Ἀδὰμ πρὶν ἢ παραβῆναι τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ. οὐ μόνον δὲ τὰ θηρία, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ στοιχεῖα τῷ τοιοῦτῳ ὑποτάσσεται, καὶ μαρτυροῦσίν μοι τῷ λόγῳ οἱ τὴν θάλασσαν τεμόντες καὶ τὸν Ἰορδάνην χαλινώσαντες καὶ τὸν ἥλιον στήσαντες καὶ τὸ πῦρ εἰς δρόσον μεταποιήσαντες καὶ ἄλλα μυρία τεράστια ἐργασάμενοι. ὁ τοίνυν τὰ τοιαῦτα θαυματουργήσας θεὸς αὐτὸς καὶ τῷ θεοφόρῳ Εὐθυμίῳ οὐ μόνον τὰ αἰσθητά, ἀλλὰ καὶ τὰ νοητὰ θηρία, τὰ πνευματικὰ λέγω τῆς πονηρίας, ὑπέταξεν· τοιαῦτα γὰρ εἰσιν τὰ θεῖα χαρίσματα. Ὁ μὲν οὖν μέγας Εὐθύμιος βλέπων ἑαυτὸν πάλιν ὀχλούμενον ὑπὸ πολλῶν (ἦν γὰρ ὁ τόπος πλησίον τῶν κωμῶν) εἶπεν τῷ ἑαυτοῦ μαθητῇ Δομετιανῷ· δεῦρο, τέκνον, ἐπισκεψώμεθα τὸν ὅσιον Θεόκτιστον καὶ τοὺς ἀδελφούς. καὶ ἐξελθὼν ἀπὸ τοῦ Καπαρβαριχὰ μοναστηρίου ἦλθεν ἐν τῷ ἀγίῳ τόπῳ ἐν ᾧ νῦν σὺν θεῷ ἵδρυται ἡ ἀγία αὐτοῦ μονὴ ὡς ἀπὸ τριῶν σημείων διεστηκότι τοῦ τρισμακαρίου Θεοκτίστου. ἡγάπησεν δὲ τὸν τόπον τοῦτον σφόδρα διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ὁμαλώτερόν τε καὶ ἡσυχόν ἐν ταύτῳ καὶ εὐάερον, μάλιστα ὄντα καὶ ἔρημον τὸ τηνικαῦτα καὶ ἀδιόδευτον πρὸ τοῦ κτισθῆναι ἐν τῇ κατὰ νότον ἐρήμῳ τὰ τοσαῦτα μοναστήρια· νῦν δὲ δίοδος ἐστὶ πάσης τῆς ὑπὸ τῶν αὐτοῦ σπερμάτων πολισθείσης ἐρήμου.

24 ἐν τούτῳ τοίνυν τῷ τόπῳ ἐκάθισεν ἐν ἡσυχίᾳ πολλῇ μετὰ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ ἐν σπηλαίῳ μικρῷ, ἐν ᾧ νῦν ἐστὶν ἡ τοῦ τιμίου αὐτοῦ λειψάνου θήκη. ὁ μακαρίτης τοίνυν Θεόκτιστος γνοὺς τὸν μέγαν ἦκειν Εὐθύμιον ἀνῆλθεν μετὰ σπουδῆς ἀσπάσασθαι αὐτόν καὶ παρεκάλει αὐτόν εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ κατελθεῖν. καὶ πόθῳ τῆς ἐν τῷ τόπῳ ἡσυχίας οὐ κατεδέξατο πλὴν

ὅτι κατὰ κυριακὴν τὴν σύναξιν ἅμα ἐπετέλουν. Ἀκούσας δὲ Ἀσπέβετος ὁ καὶ Πέτρος ὅτι διὰ χρόνον ἤλθεν ὁ μέγας Εὐθύμιος, ἔρχεται πρὸς αὐτὸν μετὰ πολλῶν Σαρακηνῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν καὶ παιδίων καὶ παρακαλεῖ αὐτὸν εἰπεῖν αὐτοῖς λόγον σωτηρίας. ὁ δὲ ἅγιος γέρων πάντας αὐτοὺς κατηχήσας παρέλαβεν εἰς τὸ κάτω μοναστήριον καὶ βαπτίσας αὐτοὺς ἔμεινεν σὺν αὐτοῖς τὰς ἑπτὰ ἡμέρας καὶ οὕτως ἀνέβη ἔχων αὐτοὺς εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ· ὁ δὲ Πέτρος ἐνέγκας τεχνίτας ἐποίησεν μέγαν λάκκον δίστομον τὸν μέχρι τοῦ νῦν σωιζόμενον ἐν τῷ κήπῳ καὶ ὠικοδόμησεν πλησίον μαγκιπεῖον καὶ τῷ ἀγίῳ γέροντι ἐποίησεν τρία κελλία καὶ εὐκτήριον ἥτοι ἐκκλησίαν εἰς τὸ μέσον τῶν κελλίων. καὶ παρεκάλουν οἱ ποτὲ λύκοι τῆς Ἀραβίας, ἔπειτα τῆς λογικῆς ποιμένης τοῦ Χριστοῦ γενόμενοι τοῦ μείναι πλησίον αὐτοῦ. ὁ δὲ φιλέρημος Εὐθύμιος τοῦτο μὲν οὐ κατεδέξατο διὰ τὴν ὄχλησιν (πάνυ γὰρ ἠγάπα τὴν ἡσυχίαν)· λαβὼν δὲ αὐτοὺς εἰς τόπον ἐπιτήδειον λέγει· εἰ ὅλως πλησίον μου εἶναι βούλεσθε, μείνατε ἐνταῦθα. ἔστι δὲ ὁ τόπος μεταξὺ τῶν δύο μοναστηρίων. καὶ χαράξας αὐτοῖς ἐκκλησίαν καὶ σκηνὰς κύκλῳ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς οἰκοδομῆσαι τὴν ἐκκλησίαν καὶ μείναι ἐκεῖ. καὶ ἐπεσκέπτετο αὐτοὺς πυκνότερον, ἕως οὗ κατέστησεν αὐτοῖς πρεσβύτερον καὶ διακόνους.

25 ἦλθον δὲ καὶ οἱ πρῶην βαπτισθέντες καὶ ἔμειναν ἐκεῖ καὶ ἄλλοι κατὰ πρόσβασιν ἐρχόμενοι ἐβαπτίζοντο ὑπ' αὐτοῦ. καὶ οὕτως πληθυνομένων αὐτῶν σφόδρα καὶ εἰς διαφόρους παρεμβολὰς πλατυνομένων ἐπιστείλας ὁ μέγας πατὴρ ἡμῶν Εὐθύμιος τῷ πατριάρχῃ Ἱεροσολύμων Ἰουβενάλειῳ περὶ χειροτονίας ἐπισκόπου καὶ ὑποσχομένῳ αὐτῷ ἀπέστειλεν αὐτῷ Πέτρον τὸν πατέρα Τερέβωνος ὡς ἱκανώτατον γεγονότα ψυχὰς ὁδηγῆσαι πρὸς σωτηρίαν. καὶ οὕτως ἐν πρώτοις χειροτονεῖται ἐν Παλαιστίνῃ Πέτρος τῶν Παρεμβολῶν ἐπίσκοπος. καὶ ἦν ἰδεῖν βαρβάρων πλῆθος Σαρακηνῶν παραγνινομένων πρὸς τὸν μέγαν Εὐθύμιον καὶ βαπτιζομένων καὶ τὸν ἐπὶ πάντων θεὸν προσκυνεῖν διδασκομένων. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν Σαρακηνῶν· αὐτὸς δὲ ὁ μέγας Εὐθύμιος οὐκ ἠβούλετο κοινόβιον τὸν ἑαυτοῦ τόπον συστήσασθαι, ἀλλ' οὔτε λαύραν· ἀλλ' ὅταν ἤρχοντό τινες πρὸς αὐτὸν βουλόμενοι ἀποτάξασθαι, ἐπέμποντο ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν κάτω μονὴν πρὸς τὸν μακαρίτην Θεόκτιστον, ὁμοίως δὲ καὶ οἱ προσφέρειν τι βουλόμενοι. ὅτε δὲ ἠυδόκησεν ὁ θεὸς οἰκισθῆναι τὸν τόπον αὐτοῦ, ἀπέστειλεν ἐν πρώτοις τρεῖς ἀδελφοὺς σαρκικοὺς ἐκ μὲν τῆς Καππαδοκῶν χώρας ὀρμώμενους, ἐν δὲ τῇ Συρίᾳ ἀνατραφέντας καὶ πάσῃ συνέσει πνευματικῇ διαπρέποντας, Κοσμᾶν καὶ Χρύσιππον καὶ Γαβριήλιον. οὕστινας παρακαλοῦντας αὐτῷ συμμεῖναι οὐ κατεδέξατο· τρία γὰρ ἦν τὰ κωλύοντα, ὃ τε πόθος τῆς ἡσυχίας καὶ τὸ νέον αὐτῶν τῆς ἡλικίας καὶ τὸ εὐνοῦχον εἶναι ἀπὸ γεννήσεως τὸν Γαβριήλιον. καὶ ὁρᾷ τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ τινὰ λέγοντα αὐτῷ· δέξαι ἀδελφοὺς τούτους, ὅτι ὁ θεὸς ἀπέστειλεν αὐτούς, καὶ μηκέτι ἀποστρέψῃς τινὰ θέλοντα σωθῆναι. τότε ὁ ἅγιος δεξάμενος αὐτοὺς εἶπεν τῷ μείζονι αὐτῶν Κοσμᾷ· ἰδοὺ ἐγώ, καθὼς μοι ἐνετείλατο ὁ θεός, πεποίηκα· τοῦτο οὖν φύλαξαι ὥστε τὸν νεώτερόν σου ἀδελφὸν μὴ συγχωρῆσαι τοῦ κελλίου προσελθεῖν· οὔτε γὰρ δίκαιόν ἐστιν ὄψιν γυναικείαν ἐν λαύρᾳ διάγειν διὰ τὸν πόλεμον τοῦ ἐχθροῦ, σὲ δὲ νομίζω μὴ χρονίζειν ἐνταῦθα μέλλοντα μετὰ χρόνον τὴν ἐν Σκυθοπόλει ποιμαίνειν ἐκκλησίαν.

26 μετὰ δὲ τούτους ἐδέξατο Δόμνον τινά, ἀπὸ μὲν τῆς Ἀντιοχείων ὀρμώμενον, ἀδελφιδὸν δὲ ὄντα Ἰωάννου τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀντιοχείας. ἐν αὐταῖς δὲ ταῖς ἡμέραις ἐδέξατο καὶ ἄλλους τρεῖς ἀδελφοὺς Μελιτηνοὺς, Συνοδίου ἐκείνου τοῦ ἅμα Ἀκακίῳ ἀναθρέψαντος τὸν μέγαν Εὐθύμιον ἀνεψιούς, Στέφανον Ἀνδρέαν καὶ Γαιανόν. καὶ ἄλλους ὁμοίως τρεῖς ἐδέξατο ἀπὸ τῆς Ῥαιθοῦ, Ἰωάννην πρεσβύτερον καὶ Θαλάσσιον καὶ Ἀνατόλιον, ἐδέξατο δὲ καὶ Κυρίωνά τινα ἐκ μὲν τῆς Τιβεριάδος ὀρμώμενον, πρεσβύτερον δὲ ὄντα τοῦ ἐν Σκυθοπόλει σεβασμίου οἴκου τοῦ ἀγίου μάρτυρος Βασιλείου. τούτους τοὺς ἑνδεκα δεξάμενος ἐπέτρεψεν τῷ ἐπισκόπῳ Πέτρῳ κτίσαι αὐτοῖς μικρὰ κελλία καὶ κοσμεῖν τὴν ἐκκλησίαν παντὶ κόσμῳ καὶ οὕτως τὸν τόπον λαύραν

κατέστησεν κατὰ τὸν τύπον Φαρῶν. καὶ κατελθὼν Ἰουβενάλιος ὁ ἀρχιεπίσκοπος εἰς τὴν λαύραν ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ Πασσαρίωνα τὸν ἐν ἀγίοις, ὄντα τὸ τηνικαῦτα χωρεπίσκοπον καὶ τῶν μοναχῶν ἀρχιμανδρίτην καὶ τὸν πεφωτισμένον Ἡσύχιον τὸν πρεσβύτερον καὶ τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλον ἐγκαινίζει τὴν τῆς λαύρας ἐκκλησίαν μηνὶ Μαίῳ ἐβδόμῃ τῆς ἐνδεκάτης ἰνδικτιόνος κατὰ τὸν πεντηκοστὸν δεύτερον τῆς τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου ἡλικίας χρόνον. τῆς τοίνυν λαύρας ἐγκαινισθείσης καὶ πρεσβυτέρους ἐχούσης Ἰωάννην καὶ Κυρίωνα ὁ μὲν ἀρχιεπίσκοπος χειροτονεῖ Δομετιανὸν καὶ Δόμνον διακόνους, ὁ δὲ μέγας Εὐθύμιος ἡγαλλιάσατο τῷ πνεύματι μάλιστα θεασάμενος σὺν τῷ πατριάρχῃ τὸν τε Ἀβραμιάϊον Πασσαρίωνα καὶ τὸν θεολόγον Ἡσύχιον περιβοήτους ὄντας φωστῆρας καὶ πάσῃ διαλάμποντας τῇ οἰκουμένῃ.

27 ἄλλ' ὁ μὲν ἐν ἀγίοις Πασσαρίων μήπω τοῦ ἑπταμηνιαίου πληρωθέντος χρόνου ἀνεπαύσατο· τοῦ δὲ πατρὸς ἡμῶν Εὐθυμίου τὸν ἑαυτοῦ τόπον λαύραν συνιστᾶν ἀρξαμένου καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ δώδεκα ἀδελφῶν ἐν πολλῇ στενώσει τῶν χρειῶν τυγχανόντων, Δομετιανοῦ τὸν πρῶτον χρόνον οἰκονόμου ὑπ' αὐτοῦ προβληθέντος, συνέβη πλῆθος Ἀρμενίων ἀνδρῶν ὥσῃ τετρακοσίων τὸν ἀριθμὸν ἀπὸ τῆς ἀγίας πόλεως ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην κατερχομένων ἐκκλῖναι ἐκ τῆς ὁδοῦ δεξιὰ καὶ παραγενέσθαι εἰς τὴν λαύραν ὡς ἀπὸ συνθήματος, τῆς προνοίας, ὡς οἶμαι, τοῦτο οἰκονομούσης πρὸς τὸ τὴν αὐτοῦ ἀρετὴν καὶ θεόδοτον χάριν φανερωθῆναι. οὐστinas ἰδὼν ὁ γέρων καλεῖ τὸν Δομετιανὸν καὶ λέγει· παράθες τοῖς ἀνθρώποις τούτοις φαγεῖν. ὁ δὲ λέγει· οὐκ ἔχει τὸ κελλάριον, τίμιε πάτερ, πρὸς τὸ χορτασθῆναι δέκα ὀνόματα· πόθεν οὖν ἔχω δοῦναι ἄρτους τῷ τοσούτῳ πλήθει; ὁ δὲ θεὸς Εὐθύμιος τοῦ προφητικοῦ χαρίσματος ὑπάρχων ἀνάπλεως εἶπεν· πορεύου, ὡς εἶπόν σοι, ὅτι τάδε λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· φάγονται καὶ καταλείψουσιν. ἀπελθὼν οὖν ὁ Δομετιανὸς εἰς τὴν μικρὰν κέλλαν τὴν παρὰ τισὶν καλουμένην ἀρτοθήκην, ἔνθα ὀλίγα ἔκειντο ψωμία, οὐκέτι ἴσχυσεν ἀνοῖξαι τὴν θύραν· θεία γὰρ εὐλογία τὴν κέλλαν ἐπλήρωσεν ἕως ἄνω. καλέσας οὖν τινὰς τῶν ἀνδρῶν ἐξερίζωσεν τὴν θύραν καὶ ἐξεχύθησαν τὰ ψωμία ἔξω τῆς κέλλης. ὁμοίως καὶ ἐπὶ οἴνου καὶ ἐλαίου ἡ αὐτὴ γέγονεν εὐλογία. καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ ἐπὶ τρεῖς μῆνας οὐκ ἴσχυσαν πῆξαι τὴν θύραν τοῦ κελλίου. ὥσπερ γὰρ τὴν ὑδρίαν τοῦ ἀλεύρου καὶ τὸν καμψάκην τοῦ ἐλαίου ἀναβλύζειν τῇ φιλοξένῳ χήρῃ ἐπένευσεν ὁ θεὸς διὰ τῆς τοῦ προφήτου φωνῆς, τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τῷ θείῳ τούτῳ γέροντι τῇ προθυμίᾳ τῆς φιλοξενίας τὴν χορηγίαν τῆς εὐλογίας ἰσόμετρον ἐχαρίσατο. ὁ δὲ Δομετιανὸς θαυμάσας ἔρριψεν ἑαυτὸν εἰς τοὺς πόδας τοῦ διδασκάλου συγχώρησιν λαβεῖν ἀξιῶν ὡς ἀνθρώπινόν τι παθών.

28 καὶ ὁ γέρων ἀναστήσας αὐτὸν λέγει· τέκνον, ὁ σπείρων ἐν εὐλογίαις ἐπ' εὐλογίαις καὶ θερίσει. τῆς οὖν φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθανώμεθα· διὰ ταύτης γὰρ, ὡς φησιν ὁ ἀπόστολος, ἔλαθον τινὲς ξενίσαντες ἀγγέλους. καὶ θάρσει γε ὅτι ἐὰν ὑμεῖς τε καὶ οἱ μεθ' ὑμᾶς πάντας τοὺς παραβάλλοντας ὑμῖν ξένους τε καὶ ἀδελφούς μετὰ πίστεως δεχόμενοι ἀξίως θεραπεύσητε, οὐ μὴ ἐγκαταλείπη κύριος τὸν τόπον τοῦτον ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος. τῇ γὰρ τοιαύτῃ θυσίᾳ εὐαρεστεῖται ὁ θεός. Ἀπὸ τοῦ εἰρημένου θαύματος ἤρξατο εὐλογεῖσθαι ἡ λαύρα ἔν τε εἰσόδοις καὶ ἐξόδοις καὶ διαφόροις εἵδεσιν. συνεργαί γὰρ θεοῦ πληθυνόντων τῶν ἀδελφῶν καὶ μέχρις πεντήκοντα φθασάντων καὶ κελλίων αὐτοῖς κτισθέντων καὶ λειτουργίας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπιτελουμένης ἠναγκάζετο ὁ οἰκονόμος καὶ τὰ πρὸς τὴν χρείαν κτήσασθαι· περιποιήσατο δὲ καὶ κτήνη πρὸς τὴν τῶν πατέρων ὑπηρεσίαν. ἦν δὲ τις ἐν τῇ λαύρᾳ Ἀσιανὸς μὲν τῷ γένει, Αὐξέντιος δὲ τῇ κλήσει. ὅστις παρακαλούμενος ὑπὸ τοῦ οἰκονόμου τὴν τοῦ κτηνίου διακονίαν λαβεῖν, χρησιμώτατος καὶ τῇ διακονίᾳ πεποιημένος νομισθεὶς, οὐ κατεδέχετο. ὁ οὖν οἰκονόμος μὴ ἀκουσθεὶς παρασκευάζει τοὺς περὶ Ἰωάννην καὶ Κυρίωνα τοὺς πρεσβυτέρους παρακαλέσαι τὸν Αὐξέντιον καταδέξασθαι τὴν διακονίαν· αὐτὸς δὲ οὐδὲ τούτων

παρακαλούντων ἐπέισθη. τοῦ δὲ σαββάτου ἐπιγενομένου ἀναφέρει ὁ οἰκονόμος τῷ μεγάλῳ τὰ κατὰ τὸν Αὐξέντιον. πρὸς ὃν μετασταλέντα εἶπεν ὁ μέγας Εὐθύμιος· ὑπάκουσον ἡμῶν, τέκνον, καὶ δέξαι τὴν διακονίαν. ὃ δὲ ἀπεκρίνατο· οὐ δύναμαι, τίμιε πάτερ· τρία γάρ εἰσιν τὰ κωλύοντά με ταύτην ἐκτελεῖν, πρῶτον μὲν τὸ ἄηθες τῆς χώρας καὶ ἡ ἄγνοια τῆς ἐπιχωρίου γλώττης, δεύτερον δὲ ὁ φόβος τῆς πορνείας, τρίτον δὲ μήποτε διὰ τοιούτου περισπασμοῦ καὶ μετεωρισμοῦ μηκέτι ἰσχύω καθίσαι εἰς κελλίον καὶ ἡσυχάσαι.

29 ὁ δὲ μέγας Εὐθύμιος λέγει· παρακαλοῦμεν τὸν θεὸν μὴ βλαβῆναί σε ὑπ' οὐδενὸς τούτων· οὐ γὰρ ἄδικος ὁ θεὸς ἐπιλαθέσθαι τῆς ὑπακοῆς σου, μάλιστα γινώσκων ὅτι διὰ τὸν φόβον αὐτοῦ διακονεῖς τοῖς δούλοις αὐτοῦ κατὰ τὴν αὐτοῦ ἐντολὴν καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ χορηγουμένην ἰσχύν. ἄκουσον οὖν τοῦ κυρίου λέγοντος οὐκ ἤλθον διακονηθῆναι ἰ, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ οὐ ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸ ν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός ς. τούτων ἀπάντων λεχθέντων σκληρυνθεὶς ὁ Αὐξέντιος οὐχ ὑπήκουσεν. τότε ἐμβριμησάμενος ὁ πραύτατος Εὐθύμιος λέγει· ἡμεῖς μὲν, ὦ τέκνον, ὅπερ νομίζομεν συμφέρειν σοι, συνεβουλεύσαμεν· σὺ δὲ ἐπιμένων τῇ ἀπειθείᾳ ἤδη ὄψηι τίς ὁ τῆς παρακοῆς μισθός· παραυτίκα οὖν ὁ Αὐξέντιος τρόμῳ δαιμονικῶι συσχεθεὶς ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν. καὶ οἱ μὲν παρόντες πατέρες παρεκάλουν τὸν μέγαν ὑπὲρ αὐτοῦ, ὁ δὲ γέρων εἶπεν πρὸς αὐτούς· νῦν ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν ὑμῶν ὁ θεὸς πεπλήρωται λόγος ὁ λέγων· ἀντιλογίας ἐγείρει πᾶς κακός· ὁ δὲ κύριος ἄγγελον ἀνελεήμονα ἐπιπέμψει αὐτῷ ι. καὶ ἐπὶ πλεῖον ὑπὸ τῶν πατέρων δυσωπηθεὶς ὁ συμπαθέστατος γέρων κρατήσας αὐτὸν τῆς χειρὸς ἤγειρεν καὶ σφραγίσας αὐτὸν τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ ἀπεκατέστησεν ὑγιῇ. τότε ὁ Αὐξέντιος προσπεσὼν παρεκάλει λαβεῖν συγγνώμην τῶν παρελθόντων καὶ εὐχὴν ὑπὲρ ἀσφαλείας τῶν μελλόντων. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ἅγιος· ὁ μὲν τῆς εὐπειθείας μισθὸς μέγας, ἐπεὶπερ θέλει ὁ θεὸς ὑπακοὴν ὑπὲρ θυσίαν· ἡ δὲ παρακοὴ θάνατον κατεργάζεται. καὶ ποιήσας εὐχὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ἠλόγησεν αὐτόν. καὶ οὕτως ὁ Αὐξέντιος ἐδέξατο τὴν διακονίαν μετὰ χαρᾶς καὶ προθυμίας. Ὁ ἄββᾶς Κυριακὸς ὁ ἀναχωρητὴς ὁ ἐν τῇ λαύρᾳ τοῦ παλαιοῦ Σουκᾶ ταῖς κατὰ θεὸν ἀρεταῖς διαλάμπων καὶ ἐπὶ ἑβδομήκοντα σχεδὸν χρόνους ἐν αὐτῇ τῇ λαύρᾳ τοῖς μοναχικοῖς κατορθώμασι διαπρέψας, ἀποταξάμενος ἐν τῇ νεότητι ἐν τῷ κοινοβίῳ τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου καὶ τοῖς ἐκείνου διαδόχοις ἐπὶ πολὺν χρόνον συναναστραφεὶς καὶ πᾶσαν τὴν τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου διαγωγὴν τε καὶ πολιτείαν μαθὼν ἀκριβῶς τὰ πλεῖστα τῶν τῇδε τῇ συγγραφῇ ἐμφερομένων διηγήσεων παρέδωκέν μοι, ἐν οἷς καὶ τοῦτό μοι διηγήσατο ὅτι δύο ἀδελφοὶ τῆς λαύρας Μάρων καὶ Κλημάτιος καλούμενοι ἐτοιμασθέντες ἐκ συμφώνου ἀσυμφώνως ἐβούλοντο τῇ νυκτὶ τῆς λαύρας ὑποχωρῆσαι χωρὶς τῆς τοῦ ἁγίου παραθέσεως.

30 ἡσυχάζοντι δὲ αὐτῷ ἀπεκαλύφθη τὰ κατ' αὐτούς· ἑώρα γὰρ τὸν διάβολον χαλινὸν αὐτοῖς ἐμβάλλοντα καὶ εἰς παγίδα αὐτοῦς ἔλκοντα θανατηφόρον. καὶ παραυτίκα τούτους μεταστειλάμενος ἐνουθέτει πολλὰ περὶ ὑπομονῆς διεξερχόμενος καὶ πείθων αὐτοὺς ὅτι πανταχοῦ ἀσφαλείας χρεῖα μετὰ τῆς τοῦ θεοῦ βοηθείας, ὅπου δᾶν ἐσμέν· καὶ γὰρ ὁ Ἀδὰμ ἐν παραδείσῳ ὦν παρέβη τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, ὁ δὲ Ἰὼβ ταύτην ἐφύλαξεν ἐν τῇ κοπρίᾳ καθήμενος. καὶ ταῦτα δὲ τῇ νουθεσίᾳ προσετίθει λέγων ὅτι οὐ δεῖ ἡμᾶς τοὺς πονηροὺς παραδέχεσθαι λογισμοὺς λύπην ἡμῖν ἢ μῖσος πρὸς τὸν τόπον ἐν ᾧ ἐσμέν, καὶ πρὸς τοὺς συνοικοῦντας κατὰ τὸ λεληθὸς ἐμβάλλοντας ἢ ἀκηδῖαν ὑποσπεύροντας ἢ τὴν πρὸς ἐτέρους τόπους μετάβασιν ὑποτιθεμένους, ἀλλὰ χρὴ ἡμᾶς κατὰ πᾶσαν ὥραν νήφειν καὶ ταῖς μεθοδεῖαις τῶν δαιμόνων τὸν νοῦν ἐφιστάνειν, ἵνα μὴ διὰ τῆς μεταβάσεως ὁ κανὼν ἡμῶν διαλυθῇ· φυτὸν γὰρ συνεχῶς μεταφυτευόμενον οὐ δύναται καρποφορῆσαι· ὁμοίως καὶ μοναχὸς οὐ καρποφορεῖ μεταβαίνων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον. ἐὰν οὖν δοκιμάσῃ τις καλὸν ποιῆσαι ἐν ᾧ τόπῳ ἐστίν, καὶ μὴ ἰσχύσῃ, μὴ νομίσῃ ὅτι ἀλλαχοῦ δύναται κατορθῶσαι αὐτό· οὐ γὰρ ὁ τόπος

ὁ ζητούμενος, ἀλλ' ὁ τρόπος τῆς προαιρέσεως. πρὸς βεβαίωσιν δὲ τῶν εἰρημένων ἀκούσατε τινῶν γερόντων Αἰγυπτίων διήγημα, ὅπερ ἐμοὶ διηγήσαντο, ὅτι ἀδελφὸς ἐκάθητο εἰς κοινόβιον ἐν Αἰγύπτῳ καὶ συνεχῶς ἐκινεῖτο εἰς ὀργήν.

31 καὶ ἀκηδιάσας ἐξῆλθεν τοῦ κοινοβίου καὶ ἔμεινεν εἰς τόπον καθ' ἑαυτὸν λογιζόμενος ὅτι ἐν τῷ μὴ ἔχειν πρὸς τινὰ τι καὶ ἡσυχάζειν παύσεται ἀπ' αὐτοῦ τὸ πάθος τῆς ὀργῆς. ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν γεμίσαντος αὐτοῦ τὸ βαυκάλιον ὕδατος καὶ θέντος αὐτὸ χαμαὶ ἐστράφη· εἴτα δευτέρον καὶ τρίτον γεμισθὲν πάλιν ἐστράφη. ὁ δὲ ἀδελφὸς ἐμπαιχθεὶς ὑπὸ τοῦ δαίμονος ἐθυμώθη κατὰ τοῦ βαυκαλίου καὶ τούτου δραξάμενος ἔκλασεν αὐτό. τούτου δὲ λεχθέντος τοῦ λόγου ὁ Κλημάτιος ἀπὸ πειρασμοῦ τινος σατανικοῦ ἐγέλασεν. ὁ δὲ γέρων προσχὼν αὐτῷ ἰταμῶς λέγει· ἐνεπαίχθης ὑπὸ τοῦ δαίμονος, ἀδελφέ· ἀφρόνως καὶ ἀπαιδεύτως ἐκινήθης· εἰς κλαυθμὸν ἐκλήθης, καὶ γελᾷς. οὐκ ἤκουσας τοῦ κυρίου τοὺς μὲν γελῶντας ταλανίζοντος, τοὺς δὲ κλαίοντας μακαρίζοντος; γίνωσκε τοίνυν ὅτι ἀφροσύνη ἐστὶν μοναχῷ λαλεῖν τι ἢ κινεῖσθαι παρὰ τὸ πρέπον ἢ παρρησιάζεσθαι. τὴν παρρησίαν γὰρ χαλεπωτέραν εἶναι καὶ γεννήτριαν πάντων τῶν παθῶν οἱ πατέρες ὀρίζονται. καὶ ὁ μὲν ἅγιος ταῦτα εἰπὼν καὶ τὸν Κλημάτιον ἀποστραφεὶς εἰς τὸ ἐνδότερον αὐτοῦ εἰσῆλθεν κελλίον· ὁ δὲ Κλημάτιος παραυτὰ πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον τρόμῳ καὶ φρίκῃ συνείχετο. καὶ ὁ Δομετιανὸς θαυμάσας τοῦ ἁγίου πατρὸς τὴν πρέπουσαν πραότητα καὶ τὴν καθήκουσαν στυφότητα, συνάξας τινὰς τῶν τιμίων πατέρων εἰσήγαγεν σὺν τῷ Μάρωνι παρακαλοῦντας ὑπὲρ τοῦ Κληματίου. ὁ δὲ μέγας ταῖς τῶν πατέρων παρακλήσεσιν εἰξας ἐξῆλθεν καὶ τοῦτον ἀνέστησεν κείμενον καὶ τῇ τοῦ σταυροῦ σφραγίδι τὴν τε φρίκην ἔθραυσεν καὶ τὸν βρυγμὸν ἔπαυσεν τῶν ὀδόντων καὶ ὑγιῇ αὐτὸν ἀποκαταστήσας ἀπένειμεν καὶ τῇ ψυχῇ τὴν ἰατρειάν λέγων· πρόσεχε σεαυτῷ ἀκριβῶς τοῦ λοιποῦ καὶ μὴ καταφρόνει θείων λογίων καὶ διδασκαλίας πατέρων καὶ γενοῦ ὅλος ὀφθαλμός, καθάπερ ἐπὶ τῶν χερουβὶμ ἠκούσαμεν. οὕτως γὰρ εἶναι ὀφείλει ὁ μοναχός, πάντοθεν ἑαυτὸν περισκοπῶν, καὶ ἀκοίμητον ἔχειν πρὸς τὴν ἑαυτοῦ φυλακὴν τῆς ψυχῆς τὸ ὄμμα ὡς ἐν μέσῳ παγίδων διοδεύων ἀεὶ.

32 καὶ ταῖς τοιαύταις διδασκαλίαις ἐπιπλήξας καὶ νουθετήσας αὐτὸν καὶ τοὺς λοιποὺς στηρίξας καὶ τῷ ὑποδείγματι φοβήσας ἀπέλυσεν ἐν εἰρήνῃ. Τῷ πεντηκοστῷ τετάρτῳ τῆς τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου ἡλικίας χρόνῳ γέγονεν ἡ ἐν Ἐφέσῳ πρώτη οἰκουμενικὴ σύνοδος. τότε δὴ Συνόδιος ἐκεῖνος ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς τίμιος ἀνὴρ ὑπάρχων καὶ πρεσβύτερος τῆς κατὰ Μελιτηνὴν ἀγίας ἐκκλησίας ἐλθὼν εἰς προσκύνησιν τῶν ἁγίων τόπων παρεγένετο εἰς τὴν λαύραν ἀσπασσάσθαι μὲν ἐπιθυμῶν τὸν μέγαν Εὐθύμιον, ἅμα δὲ ἔχων τρεῖς ἀνεψιούς ἐν τῇ λαύρᾳ, Στέφανόν τε καὶ Ἀνδρέαν καὶ Γαϊανόν. ἀσπασάμενος οὖν τὸν γέροντα διηγήσατο αὐτῷ τὰ κατὰ τὴν ἀσεβεστάτην αἵρεσιν Νεστορίου τοῦ κατὰ συγχώρησιν θεοῦ ἐπ' ὀλίγον κρατήσαντος χρόνον τοῦ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν οἰκουμένην ταῖς κακοδιδασκαλίαις αὐτοῦ διαταράξαντος ἐξηγεῖτο δὲ αὐτῷ καὶ περὶ τοῦ ζήλου καὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως Κυρίλλου τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀκακίου ἐπισκόπου Μελιτηνῆς καὶ ὅτι μέλλει κατὰ τοῦ Νεστορίου σύνοδος οἰκουμενικὴ γίνεσθαι ἐν Ἐφέσῳ. ἐχάρη δὲ ὁ ἅγιος ἀκούσας περὶ Ἀκακίου τοῦ τρόπον τινὰ ἐν τῇ νεότητι ἀναθρέψαντος αὐτόν. ὁ μὲν οὖν μακαρίτης Συνόδιος συνταξάμενος αὐτῷ καὶ λαβὼν ἐκ τῆς λαύρας Στέφανον τὸν ἑαυτοῦ ἀνεψιὸν ἀνῆλθεν εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν καὶ πείθει τὸν ἀρχιεπίσκοπον χειροτονῆσαι αὐτόν· ὅστις ἀρχιεπίσκοπος αὐτόν τε τὸν Στέφανον καὶ Κοσμᾶν τὸν Καππαδόκην διακόνους ἐποίησεν τῆς ἀγίας Ἀναστάσεως. τῶν δὲ ἐπισκόπων ἐν τῇ συνόδῳ ἀθροιζομένων, μελλόντων καὶ τῶν Παλαιστίνων μετὰ τοῦ ἑαυτῶν ἐξιέναι ἀρχιεπισκόπου, ἐνετείλατο ὁ μέγας Εὐθύμιος Πέτρῳ τῷ τῶν Σαρακηνῶν ἐπισκόπῳ ἀπιόντι εἰς τὴν σύνοδον κατὰ πάντα τρόπον ἀκολουθησά

Κυρίλλω τε τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀκακίῳ τῷ ἐπισκόπῳ Μελιτηνῆς ὀρθοδόξοις οὖσιν καὶ κατὰ τῆς ἀσεβείας ἀγωνιζόμενοις.

33 τῆς τοίνυν συνόδου ἐν Ἐφέσῳ συναθροισθείσης καὶ Νεστορίου τοῦ δυσσεβοῦς ὑπ' αὐτῆς καταβληθέντος Πέτρος ὁ τῶν Σαρακηνῶν ἐπίσκοπος ἐλθὼν εἰς τὴν λαύραν πάντα τὰ ἐν τῇ συνόδῳ συμβάντα καθεξῆς τῷ μεγάλῳ διηγῆσατο Εὐθυμίῳ. ὅστις τὰ ὑπὸ τῶν Ἀνατολικῶν γεγονότα μαθὼν ἐλυπήθη σφόδρα περὶ Ἰωάννου τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀντιοχείας ὀρθοδόξου ὄντος καὶ τοῖς Νεστορίου ὑπερμαχοῦσι συναπαχθέντος, Δόμνος δὲ ὁ διάκονος λυπηθεὶς κατὰ διάνοιαν διὰ τὸν ἑαυτοῦ θεῖον παρεκάλει ἀπολυθῆναι ἕως Ἀντιοχείας ἐπὶ διορθώσει τοῦ ἑαυτοῦ θείου. ὁ δὲ μέγας Εὐθύμιος οὐ συνείδεν ἀπολυῖν αὐτὸν λέγων· μηδαμοῦ ἀπέλθεις, τέκνον, ὅτι οὐ συμφέρει σοι. οὔτε γὰρ ὁ θεὸς σου τῆς παρουσίας σου χρήζει· εἰ γὰρ καὶ πρὸς ὀλίγον τοῖς πονηροῖς συναπήχθη, ἀλλ' ὁ θεὸς τὴν αὐτοῦ γινώσκων ὀρθότητα οὐ συγχωρεῖ αὐτὸν ἀπολέσθαι, ἀλλὰ μικρὸν ὕστερον τοῦ μέρους τῶν σωιζομένων αὐτὸν ἀναδείκνυσι. καὶ σὺ τοίνυν, τέκνον, ἐὰν ὑπομείνῃς ἐν ᾧ τόπῳ ἐκλήθης, καὶ μὴ ἐνδώσης τοῖς ἀποστῆσαι σε τῆς ἐρήμου βουλομένοις λογισμοῖς, προκόψαι ἔχεις καὶ δοξασθῆναι κατὰ θεόν· εἰ δὲ ἐμοῦ παρακούσεις, τὴν μὲν τοῦ θείου σου προεδρίαν διαδέξει, ταύτην δὲ ὑπὸ πονηρῶν ἀνθρώπων ἀφαιρεθήσῃ τούτοις πρότερον ἀκουσίως συναπαχθεὶς. καὶ ταῦτα μὲν ὁ ἐν ἁγίοις Εὐθύμιος ὁ δὲ Δόμνος τῆς τοῦ ἁγίου πατρὸς ἐντολῆς παρακούσας παραθέσεως χωρὶς ἀπῆλθεν εἰς Ἀντιόχειαν καὶ πάντα τὰ τῆς προρρήσεως ἔπαθεν, ὕστερον μέντοι ἐλθὼν πρὸς τὸν γέροντα μετενόησεν. ὁ δὲ ἀρχιεπίσκοπος Ἰουβενάλιος Στέφανον μὲν τὸν Μελιτηνὸν ἐπίσκοπον Ἰαμνίας ἐχειροτόνησεν, Κοσμᾶν δὲ τὸν Καππαδόκην χειροτονήσας πρεσβύτερον σταυροφύλακα πεποίηκεν. Τούτου τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου οἱ διάδοχοι οἱ καὶ συναναστραφέντες αὐτῷ χρόνον ἱκανὸν διηγοῦντο τῷ ταῦτά μοι διηγησαμένῳ Ἀββαὶ Κυριακῷ λέγοντες ὅτι οὐ κατελαβόμεθα αὐτὸν ἐσθίοντα ἢ συντυγχάνοντά τινα χωρὶς μεγάλης ἀνάγκης παρεκτὸς σαββάτου καὶ κυριακῆς.

34 οὐκ οἶδαμεν αὐτὸν ποτὲ καθευδήσαντα ἐπὶ τὸ πλευρὸν αὐτοῦ, ἀλλὰ ποτὲ μὲν καθήμενον τοῦ ὕπνου μικρὸν ἀρπάζοντα, ποτὲ δὲ σχοινίον κρεμάμενον ἐν γωνίᾳ τῆς στέγης τοῦ κελλίου κρατοῦντα ταῖς δυοῖν χερσὶν ὀλίγον τοῦ ὕπνου μεταλαμβάνοντα διὰ τὴν βίαν τῆς φύσεως, ἴσως τὸ τοῦ μεγάλου Ἀρσενίου ῥητὸν ἐπιλέγοντα τὸ δεῦρο κακὲ δουλε. διεβεβαιοῦντο γὰρ καὶ τοῦτο ὅτι τὰ κατ' αὐτὸν τὸν μέγαν Ἀρσένιον τὸν πατρικῶι τρόπῳ ἀναθρέψαντά τε καὶ παιδαγωγήσαντα Ἀρκάδιον καὶ Ὀνώριον τοὺς βασιλεῖς καὶ διὰ τοῦτο πατέρα αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἁγίων πατέρων ὀνομασθέντα καὶ ἐν τῇ κατ' Αἴγυπτον ἐρήμῳ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ταῖς ἀρεταῖς ἀπαστράπτοντα ἡδέως ἤκουεν ὁ μέγας Εὐθύμιος παρὰ τῶν ἐξ Αἰγύπτου διαφόρως παραβαλλόντων αὐτῷ τιμίων πατέρων διεξερχομένων τὰς ἐκείνου πολιτείας καὶ αὐτὸς ἀκούων πᾶσαν σπουδὴν ἐποιεῖτο τούτου μιμεῖσθαι τὰς ἀρετὰς τὴν τε ἡσυχίαν αὐτοῦ καὶ σιωπὴν καὶ ταπεινοφροσύνην, τὸ τοῦ ἐνδύματος εὐτελὲς καὶ τὴν τῶν βρωμάτων ἀποχὴν καὶ τὴν εἰς πάντα καρτερίαν, τὸ ἑαυτῷ προσέχειν κατὰ τὸ ὑπ' ἐκείνου λεγόμενον Ἀρσένιε δι' ὃ ἐξήλθες. ἐξήλου δὲ αὐτοῦ καὶ τὴν κατάνυξιν καὶ τὰ δάκρυα καὶ τὰς παννύχους ἀγρυπνίας τὸ φιλέρημόν τε καὶ μισόδοξον καὶ μισοσύντυχον, τὸ εἰς προσευχὴν πρόθυμόν τε καὶ εὐτονον τό τε συμπαθὲς καὶ διακριτικόν. ἐπειδὴ τοίνυν πάσῃ σπουδῇ τὴν ἐκείνου ἐμιμήσατο πολιτείαν, καὶ τῶν ἐκείνῳ προσόντων χαρισμάτων ἡξιώθη ἐν ἀπολαύσει γενέσθαι τῆς τε τοῦ παναγίου πνεύματος μετουσίας καὶ τῆς τοῦ θείου φωτὸς ἐλλάμψεως καὶ τοῦ διορατικοῦ χαρίσματος. περὶ μέντοι ὧν ὑπερέσχε χαρισμάτων τοῦ τε τῶν ἱαμάτων καὶ τοῦ κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων μαρτυρεῖ τὰ ὀρώμενα ἅπερ μέχρι σήμερον ὀρώμεν τὴν αὐτοῦ ἀναβλύζουσαν θήκην· περὶ δὲ τοῦ διορατικοῦ χαρίσματος καὶ ὅθεν τὰς τούτου ἀκτῖνας ἐκπέμπειν ἤρξατο καὶ λαμπρότερος φωστὴρ ἀνεδείχθη, ἐρῶν ἔρχομαι.

35 Ἀναστάσιός τις κληρικὸς τῆς ἁγίας Ἀναστάσεως σκευοφύλαξ τε καὶ χωρεπίσκοπος φοιτητῆς τε καὶ συναγωνιστῆς γεγονώς τοῦ ἐν ἁγίοις Πασσαρίωνος ἐπεθύμει τὸν ἅγιον θεάσασθαι Εὐθύμιον. καὶ ταύτην ἀναθέμενος τὴν ἐπιθυμίαν Φίδωι τε τῷ ἐπισκόπῳ Ἰόππης καὶ Κοσμῷ τῷ σταυροφύλακι κατῆλθεν πρὸς αὐτὸν σὺν αὐτοῖς ἔχων τὸν ἔκγονον Φίδου τοῦ ἐπισκόπου Φίδον καὶ αὐτὸν καλούμενον, νέον ὄντα καὶ ἀναγνώστην τῆς ἁγίας Ἀναστάσεως τὸν καὶ διηγησάμενον τῷ ταῦτά μοι παραδῶσαντι ἀββᾷ Κυριακῷ. αὐτῶν δὲ ὁδεύόντων καὶ τῇ λαύρῃ ἐγγιζόντων ἀπεκαλύφθη τῷ ἁγίῳ τὰ κατ' αὐτοὺς καὶ φωνεῖ τὸν Χρύσιππον οἰκονόμον ὄντα τῆς λαύρας καὶ λέγει αὐτῷ· ἐτοίμασον σεαυτὸν· ἰδοὺ γὰρ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου ὁ πατριάρχης παραγίνεται. αὐτῶν δὲ παραγενομένων συναπαχθεῖς τοῖς τῆς διανοίας ὀφθαλμοῖς ὁ μέγας Εὐθύμιος ὡς πατριάρχῃ Ἱεροσολύμων Ἀναστασίῳ συνετύγχανεν. καὶ οἱ μὲν παρόντες ἐν θαύματι ἐγίνοντο· ὁ δὲ Χρύσιππος ἐγγίσας ἰδίᾳ λέγει τῷ γέροντι· σεβάσμιε πάτερ, οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα ὁ πατριάρχης; Ἀναστάσιος γὰρ ὁ σκευοφύλαξ ἐστὶν οὗτος. σκόπει γὰρ ὅτι χροακὰ ἱμάτια φορεῖ, ἅπερ ἀδύνατον πατριάρχῃ Ἱεροσολύμων ἐνδύσασθαι. ὁ δὲ γέρων θαυμάσας καὶ ἐνεὸς γεγονώς εἶπεν· πίστευέ μοι, τέκνον, ἕως οὗ ἐλάλησας, ἄσπρα ἱμάτια ἐθεώρουν αὐτὸν φοροῦντα. καὶ λέγει εἰς ἐπήκοον πάντων· ὄντως οὐκ ἠπατήθην, ἀλλ' ὅπερ ὁ θεὸς προέγνω καὶ προώρισεν, πάντως ἐπιτελέσει· ἀμεταμέλητα γὰρ αὐτοῦ τὰ χαρίσματα. Τερέβων ἐκεῖνος ὁ Σαρακηνὸς γυναῖκα ἐκ τοῦ ἰδίου γένους λαβὼν καὶ ἐπὶ συχνὸν χρόνον συζήσας αὐτῇ οὐκ ἔσχεν τέκνον στεῖρας οὔσης αὐτῆς. ἦντινα ἐνέγκας πρὸς τὸν σημειοφόρον Εὐθύμιον παρεκάλει λέγων· οἶδα καὶ πέπεισμαι, τίμιε πάτερ, ὅτι ἐπακούει σου προσευχομένου ὁ θεός· ποιεῖ γὰρ τὸ θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτόν.

36 ἐπεὶ δὲ τοίνυν τοσοῦτος παρέδραμε χρόνος καὶ οὐκ ἠξιώθην ἔχειν τέκνον διὰ τὸ ταύτην στεῖραν ὑπάρχειν, καὶ νῦν, δέομαί σου, τίμιε πάτερ, δεήθητι τοῦ φιλανθρώπου θεοῦ ἵνα δωρήσῃται ἡμῖν τέκνον. κατανοήσας δὲ ὁ γέρων τὴν πίστιν αὐτῶν ἐσφράγισεν αὐτοὺς τρίτον τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ ἀψάμενος καὶ τῆς κοιλίας τῆς γυναικὸς καὶ λέγει πρὸς αὐτοὺς· πορεύεσθε χαίροντες ἐν κυρίῳ· ἰδοὺ γὰρ χαρίζεται ὑμῖν ἡ αὐτοῦ φιλανθρωπία τρεῖς υἱοὺς ἄρρενας. πιστεύσαντες δὲ τῷ λόγῳ τοῦ ἁγίου γέροντος ἀπῆλθον μετὰ χαρᾶς εἰς τὰ ἴδια καὶ συνέλαβεν ἡ στεῖρα καὶ ἔτεκεν τὸν πρωτότοκον, Πέτρον τὸν πατέρα τοῦ ταῦτα συμφώνως τοῖς γέρουσιν διηγησαμένου μοι Τερέβωνος. ἐγέννησεν δὲ μετὰ Πέτρον καὶ ἄλλους δύο υἱοὺς κατὰ τὴν προφητείαν τοῦ πνευματοφόρου πατρός. Ἀδελφός τις ἦν ἐν τῇ λαύρῃ Ῥωμαῖος μὲν τῷ γένει, Αἰμιλιανὸς δὲ τῇ κλήσει, ὅστις ποτὲ ἐν μιᾷ νυκτὶ διαφαιούσης κυριακῆς ὠχλήθη δεινῶς ὑπὸ τοῦ δαίμονος τῆς πορνείας καὶ δι' αἰσchrῶν φαντασιῶν τὸν νοῦν σφοδρῶς διεταράχθη. τῇ οὖν ὥρῃ τῆς νυκτερινῆς ψαλμωιδίας ἐρχομένῳ τῷ ἁγίῳ Εὐθυμίῳ ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν συνηντήθη ἐν τόπῳ σκοτεινῷ· ὁ δὲ γέρων ὁσφρανθεὶς δυσωδίας δαιμονικῆς καὶ ὑποπεύσας εἶναί τινα δαιμονιώδη ἐνέργειαν ἐνεφύσησεν λέγων· καταργήσει σε ὁ θεός, ἀκάθαρτον πνεῦμα. καὶ εὐθέως ὁ ἀδελφὸς ἔπεσεν δαιμονίων καὶ ἀφρίζων· κελεύσας δὲ ὁ ἅγιος ἐνεχθῆναι φῶτα λέγει τοῖς συναχθεῖσι πατράσι· θεωρεῖτε τοῦτον τὸν ἀδελφὸν τὸν ἀπὸ νεότητος μέχρι τοῦ νῦν καλῶς ἀναχθέντα καὶ ἐν ἀγνεΐᾳ σώματος βιώσαντα, μικρὸν δὲ συναπαχθέντα τῇ τῆς σαρκὸς ἡδονῇ οὕτως κατακυριευθέντα ὑπὸ τοῦ δαίμονος. διὰ τοῦτο ἀεὶ λέγω ὑμῖν· ἀσφαλίσωμεθα ἑαυτοὺς ἀπὸ πάσης αἰσchrᾶς φαντασίας· οἱ γὰρ πειραζόμενοι ὑπὸ σωματικῶν ἡδονῶν καὶ μὴ πλησιάζοντες σώμασι κατὰ διάνοιαν ἐκπορνεύουσι. πάσῃ τοίνυν φυλακῇ ἕκαστος ὑμῶν τηρεῖτω τὴν ἑαυτοῦ διάνοιαν καὶ μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν κατεργαζέσθω· ἀκούσατε δὲ ψυχωφελὲς καὶ ἀληθέστατον διήγημα, ὅπερ διηγήσαντό μοι τινὲς γέροντες Αἰγύπτιοι παραβαλόντες μοι περί τινος ἁγίου μὲν παρὰ πᾶσι νομιζομένου, ἐν δὲ τῷ κρυπτῷ τῆς καρδίας κινήματι παροργίζοντος τὸν θεὸν διὰ τῆς, ὡς οἶμαι, τῶν αἰσchrῶν λογισμῶν συγκαταθέσεως οὕτως λέγοντες ὅτι ἐν τῇ πόλει αὐτοῦ εἰσελθὼν τις

διορατικὸς εὗρεν ἐκεῖνου βαρέως ἀσθενούντος πάντας τοὺς πολίτας κλαίοντας καὶ λέγοντας ὅτι ἐὰν οὗτος ὁ ἅγιος τελευτήσῃ, οὐκ ἔστιν ἡμῖν λοιπὸν ἐλπίς σωτηρίας· διὰ γὰρ τῆς αὐτοῦ πρεσβείας πάντες ἡμεῖς σωιζόμεθα.

37 ταῦτα ἀκούσας ὁ διορατικὸς ἐκεῖνος ἀπέρχεται μετὰ σπουδῆς εὐλογηθῆναι παρ' ἐκεῖνου τοῦ νομιζομένου ἁγίου. καὶ ὅτε ἤγγισεν, βλέπει πολλὴν ἐτοιμασίαν κηρίων καὶ πλήθη πολλὰ κληρικῶν τε καὶ λαικῶν καὶ ἕως αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου περιμενόντων εἰς τὸ κηδεῦσαι αὐτόν. καὶ εἰσελθὼν πρὸς αὐτὸν εὗρεν αὐτὸν ἔτι ἐμπνέοντα καὶ θεωρήσας τοῖς τῆς διανοίας ὀφθαλμοῖς βλέπει τὸν τάρταρον τοῦ αἵδου μετὰ τριόδοντος πυρίνου χαλάσαντα τὸν τριόδοντα εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ καὶ μετὰ πολλῶν βασάνων ἀνασπῶντα αὐτοῦ τὴν ψυχὴν καὶ ἤκουσεν φωνῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λεγούσης· ὃν τρόπον οὐκ ἀνέπαυσέν με ἡ ψυχὴ αὐτοῦ μίαν ἡμέραν, μηδὲ σὺ παύσῃ βασανίζων καὶ ἀνασπῶν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν. ταῦτα δὲ διηγησάμην, ἵνα ἐναγώνιοι πάντοτε ὦμεν καὶ εὐτρεπισμένοι πρὸς τὴν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος ἔξοδον, μήποτε τῇ φιληδονίᾳ συναπαγόμενοι ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐξόδου ἀφορήτως ὀδυνηθῶμεθα. τοῦτον γὰρ τὸν ἀδελφὸν ὃν θεωρεῖτε, πρὸς σωφρονισμόν ὑμῶν τε καὶ ἐτέρων πολλῶν συνεχώρησεν ὁ θεὸς κατακυριευθῆναι ὑπὸ τοῦ δαίμονος. ἀλλὰ δεηθῶμεν τοῦ παιδεύσαντος θεοῦ καὶ μὴ θανατώσαντος ἐλευθερωθῆναι τὸ πλάσμα αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐπιβουλῆς τοῦ ἀκαθάρτου καὶ φιληδόνου πνεύματος. εὐξαμένου τοίνυν τοῦ θεοφόρου πατρὸς ἐξῆλθεν ὁ δαίμων κράζων καὶ λέγων· ἐγὼ εἰμὶ τὸ πνεῦμα τῆς πορνείας, καὶ ἐπλήρωσεν ὅλον τὸν τόπον δυσωδίας ὡς καιομένου τεαφίου. καὶ ἀπὸ τότε ἡλευθερώθη ὁ Αἰμιλιανὸς ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ λογισμοῦ καὶ ἐγένετο σκεῦος ἐκλογῆς. Κατ' αὐτὸν δὴ τὸν χρόνον ἀβροχίας τῇ γῇ ἐπικειμένης καὶ πάντων ὀδυρομένων πληρουμένην θεωρούντων τὴν Μωσαικὴν φωνὴν λέγουσαν ἔσται ὁ οὐρανὸς ὑπὲρ κεφαλῆς σου χαλκοῦς, ἡ δὲ γῆ ὑποκάτω σου σιδηρᾶ, ὁ μακαρίτης τε Θεόκτιστος καὶ οἱ τῆς λαύρας τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου πατέρες στενοχωρούμενοι τῶν λάκκων ὕδωρ μὴ δεξαμένων ἐδυσώπουν τὸν μέγαν Εὐθύμιον δεηθῆναι τοῦ θεοῦ περὶ τούτου.

38 ὁ δὲ οὐκ ἠνείχετο λέγων ὅτι βούλεται ὁ θεὸς διὰ τῆς παιδείας ταύτης σωφρονίσαι ἡμᾶς. τούτων οὕτως ἐχόντων συνήχθη ἄπειρον πλῆθος ἔκ τε τῆς ἁγίας πόλεως καὶ τῶν πέριξ κωμῶν τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ τῶν ἁγίων θεοφανίων, μάλιστα μαθόντες τὸν μέγαν Εὐθύμιον ἐπὶ τὴν πανέρημον μέλλειν κατὰ τὸ εἰωθὸς ἐξέρχεσθαι. οἱ οὖν ἐλθόντες ἔκραζον τὸ κύριε ἐλέησον, τὰ σταυρία τῶν πλησίον κωμῶν ἔχοντες· ὁ δὲ γέρων ἀκούσας τῶν κραυγῶν καὶ τὸν παρόντα αὐχμὸν αἴτιον εἶναι τούτων μαθὼν ἐξελθὼν πρὸς αὐτοὺς εἶπεν· τί ζητεῖτε παρ' ἀνθρώπου ἁμαρτωλοῦ; ἐγώ, τέκνα, διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀνομιῶν μου οὐκ ἔχω παρρησίαν εὔχασθαι περὶ τούτου· αὐτὸς δὲ ὁ πλάσας ἡμᾶς θεὸς ἀγαθὸς ἐστὶ καὶ φιλόανθρωπος καὶ οἱ οἰκτιρμοὶ αὐτοῦ ἐπὶ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ. ἀλλὰ αἱ ἁμαρτίαι ἡμῶν διστῶσιν ἀνά μέσον ἡμῶν καὶ αὐτοῦ. τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ἐξοφώσαμεν, τὸν ναὸν αὐτοῦ ἐμιάναμεν δουλεύοντες ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς ποικίλαις ἐν πλεονεξίᾳ καὶ φθόνῳ διάγομεν καὶ ἐσμὲν στυγητοὶ μισοῦντες ἀλλήλους, καὶ διὰ τοῦτο ὀργισθεῖς ἐπεισήγαγεν ἡμῖν τὴν παιδείαν ταύτην, ἵνα δι' αὐτῆς σωφρονισθέντες καὶ διὰ μετανοίας βελτιωθέντες προσέλθωμεν τῷ φόβῳ αὐτοῦ καὶ οὕτως ἀκούῃ ἡμῶν. καὶ τοῦτό ἐστιν τὸ εἰρημένον ἐγγὺς κύριος πᾶσιν τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ. καὶ ταῦτα ἀκούσαντες ἔκραξαν ὁμοθυμαδὸν λέγοντες· αὐτός, τίμιε πάτερ, δεήθητι ὑπὲρ ἡμῶν τοῦ θεοῦ, πιστεύομεν γὰρ ὅτι ὑπακούει τῆς προσευχῆς σου ὁ κύριος· ποιεῖ γὰρ τὸ θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτόν. τούτοις καὶ τοῖς τοιούτοις λόγοις ἐπικαμφθεὶς ὁ μέγας Εὐθύμιος λαβὼν τοὺς παρόντας πατέρας καὶ τῷ λαῷ δεηθῆναι τοῦ θεοῦ ἐκτενῶς παραγγείλας εἰσῆλθεν ἐν τῷ εὐκτηρίῳ μηδὲν ὑποσχόμενος καὶ ρίψας ἑαυτὸν ἐπὶ πρόσωπον ἰκέτευεν τὸν θεὸν μετὰ δακρύων ἐλεῆσαι τὸ πλάσμα αὐτοῦ καὶ ἐπισκέψασθαι τὴν γῆν ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ μεθύσαι αὐτήν.

39 εὐχομένου τοίνυν αὐτοῦ αἰφνίδιον ἔπνευσεν ἄνεμος νότος καὶ ἐπληρώθη ὁ οὐρανὸς νεφελῶν καὶ ἐξεχέθη ὄμβρος πολὺς καὶ γέγονεν σφοδρὸς χειμῶν. τότε ἀναστὰς ὁ ἅγιος καὶ πληρώσας τὴν εὐχὴν ἐξῆλθεν καὶ λέγει πρὸς αὐτούς· ἰδοὺ ἐπήκουσεν ὁ θεὸς τῆς προσευχῆς ὑμῶν καὶ τὴν αἴτησιν παρέσχεν ὑμῖν· εὐλογῆσαι δὲ ἔχει τὸν ἐνιαυτὸν τοῦτον ὑπὲρ τὰ λοιπὰ ἔτη. προσέχετε τοίνυν ἀκριβῶς ἑαυτοῖς καὶ δι' ἔργων ἀγαθῶν δοξάσατε τὸν θεὸν τὸν ποιήσαντα εἰς ἡμᾶς πάντας τὸ ἔλεος αὐτοῦ. καὶ οὕτως ἀπέλυσεν αὐτούς· ἔμεινεν δὲ ἡ βροχὴ ῥαγδαίως καταφερομένη, ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτὸν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας κατελθεῖν εἰς τὴν πανέρημαν. εὐλογήθη δὲ ὁ ἐνιαυτὸς ἐκεῖνος ὑπὲρ τὰ λοιπὰ ἔτη κατὰ τὸν λόγον τοῦ πνευματοφόρου πατρός. Ὁ ἀββᾶς Ἰωάννης ὁ ἐπίσκοπος καὶ ἡσυχαστὴς καὶ ὁ ἀββᾶς Θαλλέλειος ὁ πρεσβύτερος οἱ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐν τῇ λαύρᾳ τοῦ μακαρίου Σάβα ἀγωνιζόμενοι διηγήσαντό μοι λέγοντες ὅτι περ καὶ ὁ μακάριος Σάβας καὶ ἄλλοι πλεῖστοι γέροντες ἐθαύμαζον τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου τὸν ὑπὲρ τῶν ἐκκλησιαστικῶν δογμάτων θερμότατον ζῆλον καί περ αὐτοῦ πολλῇ τῇ πραότητι καὶ φρονήματος μετριότητι συζῶντος, καὶ διεβεβαίουντο ὅτι πᾶσαν μὲν αἴρεσιν τῷ ὀρθῷ τῆς πίστεως λόγῳ ἐναντιουμένην ἀπεστρέφετο, ἐξαιρέτως δὲ τὰς ἐξ ταύτας αἱρέσεις τέλειον μῖσος ἐμίσει. τὴν τε γὰρ Μανιχαϊκὴν βδελυρίαν ἐμυσάττετο καὶ τοῖς τὰ Ὠριγένους φρονοῦσιν πολλοῖς τότε οὖσιν ἐν τοῖς μάλιστα περὶ Καισάρειαν τόποις καὶ σχήματι δῆθεν εὐλαβείας ἐρχομένοις πρὸς αὐτὸν διεμάχετο γενναίως τὴν παρ' αὐτοῖς μυθευομένην τῶν νοῶν προύπαρξιν καὶ τὴν ταύτῃ ἐπομένην τερατώδη ἀποκατάστασιν διασύρων παντοίως ἀνέτρεπεν καὶ τὰ ἐκ τούτων ἀναφυόμενα ἄθεα καὶ ἀσεβῆ ἔστηλίτευεν δόγματα.

40 τὴν δὲ Ἀρείου διαίρεσιν καὶ Σαβελλίου συναίρεσιν ὁμοίως ἀπεστρέφετο καὶ τὴν ἐκ διαμέτρου αὐτῶν πονηρίαν καὶ ὁμότιμον ἀσέβειαν ἐβδελύττετο διδασκόμενος ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος μονάδα πρεσβεύειν ἐν τριάδι καὶ τριάδα ἐν μονάδι, μονάδα μὲν θεότητι καὶ οὐσίᾳ καὶ φύσει, οὐχ ὑποστάσει κατὰ Σαβέλλιον, τριάδα δὲ οὐ φύσεσιν ἢ οὐσίαις κατὰ τὸν Ἀρείον, ἀλλ' ὑποστάσεσιν ἥτοι ιδιότησιν ἢ προσώποις συνάπτειν μὲν τῷ τῆς οὐσίας λόγῳ, διαιρεῖν δὲ ταῖς ὑποστάσεσι. μίαν γὰρ καὶ μόνην ἐδόξαζεν ἀδιαίρετον θεότητα, ἄτμητον μὲν οὖσαν τῇ οὐσίᾳ, ἀσύγχυτον δὲ ταῖς ὑποστάσεσι, ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἁγίῳ πνεύματι γνωριζομένην. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου ἐξ Ἰσοῦ ἀπεβάλλετο τὴν τε Νεστορίου διαίρεσιν καὶ τὴν σύγχυσιν Εὐτυχοῦς ὁμολογῶν εὐσεβῶς τὸν ἕνα τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου τριάδος θεὸν λόγον ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν σαρκωθῆναι ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ τῆς ἀχράντου θεοτόκου Μαρίας ἐνανθρωπήσαι τε καὶ ἐξ αὐτῆς ἀνερμηνεύτως γεννηθῆναι, ὅς ἐστιν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ συνδοξαζόμενος τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι. καὶ μίαν αὐτοῦ σύνθετον τὴν ὑπόστασιν ἐγίνωσκεν ἐκ δύο φύσεων θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος καὶ οὔτε μίαν φύσιν ἀπλὴν μετὰ τὴν ἔνωσιν κατὰ τὸν φρενοβλαβῆ Εὐτυχέα οὔτε ἐν δυσὶν ὑποστάσεσι κατὰ τὸν Ἰουδαίῳ φρονα Νεστόριον ἐν τῇ κατὰ Χριστὸν παρεδέχετο ὁμολογίαι γινώσκων ἀκριβῶς τὴν διαφορὰν τῆς φύσεως καὶ τῆς ὑποστάσεως ὅτι φύσις μὲν καὶ οὐσία τὸ γενικὸν καὶ κοινὸν σημαίνουσιν, ἡ ὑπόστασις δὲ καὶ τὸ πρόσωπον τὸ ἰδικὸν δεικνύουσι. τοιγαροῦν αὐτὸς ὁ ἅγιος καθ' ὑπόστασιν τὴν ἔνωσιν ἐν τῇ παρθενικῇ μήτρᾳ ἀφράστως γεγονέναι ἐπίστευεν· ἐν γὰρ τῇ τοῦ θεοῦ λόγου ὑποστάσει τὸ εἶναι ἔσχεν ἡ ἐκ τῆς παρθένου ληφθεῖσα ἐψυχωμένη σὰρξ καὶ οὐ κατὰ προυπάρχουσαν ψυχὴν οὔτε κατὰ προδιαπλασθεῖσαν σάρκα. οὐ γὰρ ἄλλος ὁ Χριστὸς καὶ ἄλλος ὁ θεὸς λόγος κατὰ τοὺς πεπλανημένους μυθολόγους, ἀλλ' εἷς ἐστιν καὶ ὁ αὐτὸς μονογενὴς τοῦ θεοῦ υἱὸς Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ κύριος ἡμῶν, εἰ καὶ τῶν συνελθουσῶν φύσεων μὴ ἡγνόηται ἡ διαφορά.

41 Τῷ ἑβδομηκοστῷ πέμπτῳ τῆς τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου ἡλικίας χρόνῳ γέγονεν ἡ ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος, ἐν ᾗ πάντων σχεδὸν τῶν τῆς οἰκουμένης ἀρχιερέων συνελθόντων διὰ τὰ νεωτερισθέντα πρὸ δύο χρόνων ὑπὸ τοῦ Ἀλεξανδρέως Διοσκόρου ἐν Ἐφέσῳ καὶ αὐτὸν

Διόσκορον καὶ τοὺς ἄλλους αἰρετικούς τῶν ἱερῶν ἐξεωσάντων καταλόγων καὶ τὸν τῆς πίστεως ὄρον ἐκθεμένων παρόντες ἐν τῇ συνόδῳ οἱ τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου μαθηταὶ Στέφανός τε ὁ ἐπίσκοπος Ἰαμνίας καὶ ὁ τῶν Σαρακηνῶν ἐπίσκοπος Ἰωάννης ἤδη Πέτρου τελευτήσαντος καὶ τοῦ μετέπειτα Αὐξολάου ἐν ἀγανακτήσει ἀποθανόντος ὡς Διοσκόρω ἐν Ἐφέσῳ συναινέσαντος, οὗτοι τὸν ἐκτεθέντα περὶ τῆς πίστεως καὶ ἐκφωνηθέντα ὄρον ὑπὸ τῆς συνόδου λαβόντες ἦλθον δρομαῖοι πρὸς τὸν μέγαν Εὐθύμιον δεδιότες μὴ ἀγανακτηθῶσιν ὡς ἠγανακτήθη Αὐξόλαος ἐκ τῆς ληιστρικῆς συνόδου παραγενόμενος. τούτους τοίνυν δεξάμενος ὁ πατὴρ ἡμῶν Εὐθύμιος καὶ τῷ περὶ πίστεως ὄρῳ ἐντυχὼν ἀπεδέξατο τὴν ἐν αὐτῷ τῆς πίστεως ὁμολογίαν ὡς ἀληθῶς ὀρθῆς διανοίας ἐξεταστής. τῆς δὲ φήμης διαδραμούσης λεγόντων ὅτι ἐδέξατο ὁ μέγας Εὐθύμιος τὸν ἐν Χαλκηδόνι ἐκφωνηθέντα περὶ τῆς πίστεως ὄρον δέξασθαι ἡμέλλον ἅπαντες οἱ μοναχοί, εἰ μὴ ἐκώλυσεν Θεοδόσιός τις σχήματι μὲν μοναχός, τοῦ δὲ ἀντιχρίστου πρόδρομος. ὅστις ἐλθὼν ἐν Παλαιστίνῃ συναρπάζει μὲν τὴν αὐγουσταν Εὐδοκίαν τότε παροῦσαν, ὑπάγεται δὲ ἅπαν τὸ μοναχικὸν τῆς ἐν Χαλκηδόνι καταβοῶν συνόδου ὡς τὴν ὀρθὴν ἀνατρεψάσης πίστιν καὶ τὸ Νεστορίου δόγμα κυρωσάσης.

42 καὶ οὕτω ταῖς ἰδίαις μαιφονίαις χρησάμενος βαρβαρικῶι τρόπῳ τὸν Ἱεροσολύμων πατριαρχικὸν θρόνον ἀρπάζει καὶ καταστρατεύσας τῶν θείων κανόνων πολλοὺς ἐχειροτόνησεν ἐπισκόπους τῶν ἐπισκόπων ἔτι ὄντων ἐν τῇ συνόδῳ, πολλοὺς δὲ φόνους καὶ πολέμους ἐργασάμενος ἴσχυσεν πάντων ἐπὶ εἴκοσι μῆνας κρατῆσαι. πάντων τοίνυν τότε σχεδὸν τῶν τε πολιτῶν καὶ τῶν τῆς ἐρήμου μοναχῶν τῇ τούτου ἀποστασίᾳ ἐπακολουθησάντων μόνοι οἱ περὶ τὸν μέγαν Εὐθύμιον ἐκ πάσης τῆς ἐρήμου τούτῳ κοινωνῆσαι οὐκ ἠνέσχοντο. Θεοδόσιος δὲ ὡς δεινὸς τοῦτον ὡς περιβόητον μετεστείλατο· τοῦ δὲ μεγάλου Εὐθυμίου εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν εἰσελθεῖν μὴ ἀνασχομένου ἀποστέλλει πρὸς αὐτὸν ὁ Θεοδόσιος τοὺς τῶν μοναχῶν ἀρχιμανδρίτας Ἐλπίδιόν τε τὸν τοῦ μεγάλου Πασσαρίωνος μαθητὴν καὶ διάδοχον καὶ Γερόντιον τὸν τὴν μακαρίαν Μελάνην διαδεξάμενον, παρακαλῶν τοῦ ἐνωθῆναι αὐτῷ. παραγενομένων δὲ αὐτῶν καὶ παρακαλεῖν ἀρξαμένων εἶπεν ὁ μέγας Εὐθύμιος μή μοι γένοιτο ταῖς μαιφονίαις κοινωνῆσαι Θεοδοσίου ἢ τῇ αὐτοῦ ὑπαχθῆναι κακοδοξίαι. οἱ δὲ περὶ Ἐλπίδιον καὶ Γερόντιον ἀπεκρίναντο· ἀλλὰ τοῖς Νεστορίου δόγμασιν ὀφείλομεν κοινωνῆσαι κυρωθεῖσιν ὑπὸ τῆς νυνὶ συναθροισθείσης ἐν Χαλκηδόνι συνόδου διὰ τῆς ἐν δύο φύσεσι φωνῆς; ποῦ γὰρ τῆς θείας γραφῆς ἠκούσαμεν ἢ παρὰ τίνος τῶν ἁγίων πατέρων παρειλήφαμεν ἐν δύο φύσεσι γνωρίζεσθαι τὸν Χριστόν, ὅπερ αὐτὴ διεβεβαίωσατο; ὑπολαβὼν δὲ ὁ μέγας Εὐθύμιος εἶπεν· πᾶσι μὲν τοῖς κατὰ μέρος ἐξητασμένοις τε καὶ πεπραγμένοις ὑπὸ ταύτης τῆς συνόδου οὐκ ἐνέτυχον· ὅσον δὲ ἐπὶ τῷ ἐκτεθέντι ὑπ' αὐτῆς ὄρῳ, οὐδὲν ἔχω κακοδοξίας ταύτην ἐπιμέμφεσθαι. καὶ γὰρ τῶν τριακοσίων δεκαοκτῶ ἁγίων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων ἐπαινεῖ τὴν πίστιν καὶ ἔπασθαι αὐτῇ ὁμολογεῖ καὶ φυλάττειν ἀσάλευτον ταύτην καὶ ἀπαρεγχείρητον τοῖς τε κατὰ Κωνσταντινούπολιν ἑκατὸν πεντήκοντα ἁγίοις πατράσιν καὶ τοῖς κατὰ τὴν Ἐφεσον κατὰ Νεστορίου τοῦ δυσσεβοῦς συναχθεῖσιν ἀκολουθεῖν ἐκδιδάσκει, Κύριλλον δὲ τὸν τῆς Ἀλεξανδρέων πρόεδρον σύμμαχον καλεῖ καὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως διδάσκαλον ἐπιγράφεται, θεοτόκον κηρύσσει τὴν ἁγίαν παρθένον καὶ ἐξ αὐτῆς γεννηθῆναι κατὰ σάρκα ὁμολογεῖ τὸν μονογενῆ υἱὸν καὶ λόγον τοῦ θεοῦ καὶ ἐπ' αὐτὸν ἀναφέρει τὰς δύο γεννήσεις τὴν τε ἄχρονον ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ἀσώματον καὶ τὴν ὑπὸ χρόνον ἐκ τῆς παρθένου μητρὸς ἐν σώματι ἐψυχωμένῳ· ἐν δύο φύσεσι ὁμολογεῖ γνωρίζεσθαι τὸν ἕνα Χριστόν κατὰ τὴν ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι ἔννοιαν, ὅθεν καὶ ἐπιφέρει λέγουσα ἀσυγχύτως ἀτρέπτως ἀδιαιρέτως ἀχωρίστως διὰ τε τοὺς τολμῶντας διαιρεῖν ἢ χωρίζειν τὴν ἐν μήτραι γεγεννημένην ἄφραστον καὶ ἀδιάσπαστον καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν καὶ διὰ τοὺς κατὰ τροπὴν λέγοντας σάρκα γεγενῆσθαι τὸν τοῦ θεοῦ λόγον καὶ τοὺς τὴν τοῦ μονογενοῦς σάρκα

ὁμοούσιον τῇ θεότητι ἀποφαινομένους καὶ διὰ τοὺς οὐχὶ ἔνωσιν καθ' ὑπόστασιν τοῦ λόγου πρὸς τὴν σάρκα ὁμολογοῦντας, ἀλλὰ σύμφυρσιν καὶ σύγχυσιν καὶ συνουσίωσιν ἀσεβῶς τερατευομένους, οἵτινές φασι τὴν τε τῆς θεότητος φύσιν καὶ τὴν τῆς σαρκὸς μίαν ἀποτελεσθῆναι φύσιν, ὡς κατὰ τὸν ἐκείνων λόγον μηκέτι δύνασθαι τοῦ Χριστοῦ σῶζεσθαι μήτε τὸ παθητὸν διὰ τὸ ἀπαθὲς αὐτοῦ τῆς θεότητος μήτε τὸ ἀπαθὲς διὰ τὸ παθητὸν αὐτοῦ πάλιν τῆς ἀνθρωπότητος.

43 κατὰ τοῦτον τοίνυν τὸν τῆς ὀρθῆς διανοίας σκοπὸν τὴν ἐν δύο λέξιν τῷ ἑαυτῆς ὄρωι ἐνέθηκεν ἡ σύνοδος, οὐχ ὡς ἰδία καὶ ἀνὰ μέρος χωρίζουσα τὸν Χριστόν, ἀλλὰ τὸν αὐτὸν ἐν ἑκατέρῳ ὁμολογοῦσα καὶ ἐν ταύτῳ τὸ ἑκάτερον. ὅθεν καὶ ἡμεῖς ὅταν ταύτης ἀκούωμεν λεγούσης ἐν δύο φύσεσι τὸν Χριστόν, οὐ διαίρεσιν αὐτὴν τινα ἢ τομὴν ἐπιφέρειν οἰόμεθα τῇ μιᾷ τοῦ Χριστοῦ συνθέτῳ ὑποστάσει, ἀλλὰ τὴν τῶν φύσεων διαφορὰν σημαίνειν αὐτὴν γινώσκομεν κατὰ τὸν ἐν ἁγίοις Κύριλλον τὸν Ἀλεξανδρείας ἀρχιερέα λέγοντα· οὐχ ὡς τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνηρημένης διὰ τὴν ἔνωσιν.

44 ταῦτα εἰπόντος τοῦ ἁγίου ὁ μὲν Ἑλπίδιος ἀπεδέξατο καὶ τὸν μέγαν Εὐθύμιον ὀρθῶς καὶ εὐσεβῶς πάντα εἰρηκέναι καθωμολόγησεν, εἰ καὶ μὴ παραυτὰ τῆς Θεοδοσίου ἀπέστη κοινωνίας· Γερόντιος δὲ τῇ ἀπειθείᾳ ἐπέμενεν καὶ οὕτως ἀσύμφωνοι ἀπολυθέντες ἦλθον πρὸς τὸν ἀποστείλαντα αὐτούς. καὶ ὁ μὲν Θεοδόσιος πάντων τῶν κατὰ Παλαιστίνην περικρατῆς γεγνωνὺς ἔσπευδεν καὶ τοῦτον τὸν ὑπολειφθέντα μονώτατον τῇ ἐρήμῳ ζωτικὸν σπινθῆρα τῆς εὐσεβείας πιθανωτέροις λόγοις κατασβέσαι, ἀλλὰ τῆς ἐλπίδος ἐψεύσθη καὶ ὡς βέλος ἰσχυροτέρῳ προσπεσὼν ἀπεκρούσθη καὶ ὡς ἄγριον κύμα θαλάσσης τοιοῦτῳ προβόλῳ καὶ προστάτῃ τῆς ὀρθῆς πίστεως περιραγεῖς διελύθη. πλὴν τῶν δελεασμάτων οὐκ ἀφίστατο, ἀλλὰ καὶ ἑτέρους διαφόρως ἀπέστελλεν πείθειν αὐτὸν πειρώμενος. βλέπων δὲ ὁ μέγας Εὐθύμιος τὴν τοσαύτην Θεοδοσίου ἀναίδειαν παραγγείλας τοῖς πατράσι τῇ ἀποστασίᾳ μὴ κοινωνῆσαι ἐπὶ τὴν πανέρημον ἀνεχώρησεν καὶ τοῦτο γνόντες πολλοὶ τῶν ἀναχωρητῶν τῷ αὐτῷ σκοπῷ ἐπηκολούθησαν. ἦν δὲ τις κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν μέγας ἀναχωρητῆς ἀπὸ μὲν τῆς Λυκίας ὀρμώμενος, Γεράσιμος δὲ καλούμενος, ὅστις ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι τὴν μοναχικὴν κατορθώσας πολιτείαν καὶ πλείστους ἁγῶνας κατὰ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας ἐνδειξάμενος καὶ προσφάτως ἀπὸ τῆς πατρίδος ἐληλυθὼς τὸν ἀναχωρητικὸν μετήρχετο βίον ἐν τῇ περὶ τὸν Ἰορδάνην ἐρήμῳ. οὗτος μετὰ τῶν ἄλλων ἀναχωρητῶν συναπήχθη μὲν τῇ Θεοδοσίου κακοδιδασκαλίᾳ, ἀκούων δὲ παρὰ πάντων σχεδὸν τῶν ἀναχωρητῶν περὶ τῆς τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου ἀπαστραπτούσης χάριτος ἦλθεν πρὸς αὐτὸν εἰς τὸν Ῥουβᾶν καὶ μείνας παρ' αὐτῷ ἱκανὸν χρόνον ἐπέισθη συνθέσθαι τῷ ἐκτεθέντι ὄρωι ὑπὸ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου καὶ ἀποστῆναι τῆς πρὸς Θεοδόσιον κοινωνίας μετὰ καὶ ἄλλων ἀναχωρητῶν Πέτρου τε τοῦ ἐπὶ κλην Γουρνίτου καὶ Μάρκου καὶ Ἰούλλωνος καὶ Σιλουανοῦ.

45 ἔμεινεν γὰρ ἐκεῖσε ὁ μέγας Εὐθύμιος ἕως οὗ ἐκποδὼν γέγονεν ὁ Θεοδόσιος. Οὗτος ὁ μέγας καὶ πεφωτισμένος Εὐθύμιος διὰ δύο χρόνων ἐπανελθὼν ἀπὸ τοῦ Ῥουβᾶ ἐπὶ τὴν λαύραν ἐν ἁγίᾳ κυριακῇ τὴν ἀναίμακτον θυσίαν προσέφερεν τῷ θεῷ Δομετιανοῦ ἐστώτος ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τὸ λειτουργικὸν κατέχοντος ῥιπιστήριον. τῆς τοίνυν ἀναφορᾶς ἐπιτελουμένης Τερέβων ὁ Σαρακηνὸς πλησίον ἱστάμενος τοῦ θυσιαστηρίου ἔχων τὰς χεῖρας ἐπεστηριγμένος τῷ καγκέλλῳ τοῦ ἱερατείου θεωρεῖ αἰφνίδιον ὅτι πῦρ οὐρανόθεν κατελθὼν ἐπάνω ἠπλώθη τοῦ θυσιαστηρίου ὡς ἐπὶ ὀθόνης καὶ ἐκάλυψεν τὸν τε μέγαν Εὐθύμιον καὶ τὸν μακαρίτην Δομετιανὸν καὶ διέμεινεν ἀπὸ ἀρχῆς τῆς τρισαγίου δοξολογίας ἕως συμπληρώσεως αὐτῆς. τοῦτο δὲ τὸ θαῦμα οὐδεὶς εἶδεν εἰ μὴ οἱ ὄντες τοῦ πυρὸς ἔνδον καὶ ὁ Τερέβων καὶ ὁ Χρυσίππου ἀδελφὸς Γαβριήλιος εὐνοῦχος ὢν ἀπὸ γεννήσεως καὶ διὰ εἰκοσιπέντε ἐνιαυτῶν τότε εἰς τὴν ἐκκλησίαν προελθὼν ἐν πρώτοις, ὡς ἐμοὶ διηγήσατο ὁ ἀββᾶς Κυριακὸς ὁ

ἀναχωρητῆς παρὰ Τερέβωνος καὶ Γαβριηλίου ταῦτα μαθὼν ἀκριβῶς. φόβῳ τοίνυν συσχεθεὶς ὁ Τερέβων ἔφυγεν εἰς τὰ ὀπίσω καὶ ἀπὸ τότε οὐκέτι προσέθετο ἐπιστηρίζεσθαι τῷ καγκέλλῳ τοῦ ἱερατείου καθ' ἣν εἶχεν συνήθειαν τολμηρῶς καὶ θρασέως τοῦτο ποιῶν κατὰ τὴν ὥραν τῆς θείας προσκομιδῆς, ἀλλ' ὀπίσω πλησίον τῆς θύρας τῆς ἐκκλησίας ἵστατο μετὰ φόβου καὶ εὐλαβείας κατὰ τὴν τῆς συνάξεως ὥραν κατὰ τὴν κελεύουσιν ἐντολὴν εὐσεβεῖς ἔσεσθαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ καὶ μὴ καταφρονητάς. Διηγῆσαντό μοι οἱ πατέρες ὅτι καὶ τοῦτο τὸ χάρισμα ἐδέξατο παρὰ τοῦ θεοῦ ὁ πεφωτισμένος Εὐθύμιος ὥστε ἐκ τῆς ὄψεως τοῦ φαινομένου σώματος θεωρεῖν αὐτὸν τὰς ψυχικὰς κινήσεις καὶ ἐγίνωσκεν ποίοις λογισμοῖς παλαίει ἕκαστος καὶ ποίων μὲν περιγίνεται, ὑπὸ ποίων δὲ κατακυριεύεται.

46 ὁμοίως δὲ καὶ ὅταν προσεκόμιζεν τὰ θεῖα δῶρα, ἔβλεπεν πλειστάκις τοὺς ἀγγέλους συλλειτουργοῦντας αὐτῷ καὶ διηγεῖτο τοῖς περὶ αὐτὸν κατ' ἰδίαν λέγων ὅτι πλειστάκις ἐθεώρησα ἐν τῷ διαδιδόναι με τοῖς ἀδελφοῖς τὰ θεῖα μυστήρια τινὰς τῶν προσιόντων ὑπὸ τῆς κοινωνίας φωτιζομένους, τινὰς δὲ ὑπ' αὐτῆς κατακρινομένους καὶ τρόπον τινὰ νεκρουμένους ὡς τοῦ θείου φωτὸς ὄντας ἀναξίους. καὶ καθ' ἑκάστην τοῦτο τοῖς ἀδελφοῖς διεμαρτύρατο λέγων· προσέχετε ἑαυτοῖς, ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, καὶ ἕκαστος ὑμῶν δοκιμαζέτω ἑαυτὸν καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω, καθὼς φησιν ὁ ἀπόστολος· ὁ γὰρ ἀναξίως τοῦτο ποιῶν κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει ἰ. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὁ τὴν ἀναίμακτον θυσίαν τῷ θεῷ προσφέρων ἱερεὺς πρὸ μὲν τοῦ ταύτης ἀρχὴν ποιήσεται, τοῖς πᾶσι διαμαρτύρεται καὶ παραγγέλλει λέγων· ἄνω σχῶμεν τὸν νοῦν καὶ τὰς καρδίας, καὶ τὴν τοῦ λαοῦ ὑπόσχεσιν δεξάμενος θαρρεῖ προσενέγκαι τῷ θεῷ τὴν ἀναφοράν. ταύτης δὲ ἀπαρτισθείσης τὰς χεῖρας εἰς ὕψος ἐκτείνας φέρων καὶ ὑποδεικνύων τοῖς πᾶσι τὸ οἰκονομηθὲν πρὸς τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν μυστήριον μετὰ φωνῆς ὑψηλῆς εἰς ἐπήκοον παντὸς τοῦ λαοῦ λέγει· τὰ ἅγια τοῖς ἀγίοις, ὡς ἂν εἴποι τις· ἐπειδὴ περ ἐγώ, φησὶν, ἄνθρωπός εἰμι ὁμοιοπαθὴς ὑμῶν ἀγνοῶν τὰ ἐκάστωι πεπραγμένα τε καὶ μεμελετημένα, διὰ τοῦτο λέγω καὶ μαρτύρομαι ἐν κυρίῳ· εἴ τις ὑπὸ γαστριμαργίας ἢ συγκαταθέσεως αἰσχυρῶν λογισμῶν βεβρώμωται, εἴ τις ὑπὸ μίσους ἢ μνησικακίας ἐσκότῳται, εἴ τις ὑπὸ φθόνου ἢ ὀργῆς τεθόλῳται, εἴ τις ὑπὸ ὑπερηφανίας ἢ ἀλαζονείας κεκράτηται, μὴ τολμήσῃ προσελθεῖν τούτῳ τῷ θεῷ καὶ ἀχράντῳ πυρὶ πρὶν ἢ διὰ προσηκούσης μετανοίας ἀπονιψάμενος καθάρσῃ ἑαυτὸν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἀγιωσύνην ἐπιτελῶν.

47 τὰ γὰρ ἅγια ταῦτα οὐχὶ τοῖς βεβήλοις, ἀλλὰ τοῖς ἀγίοις. ὅσοι τοίνυν τῷ ἰδίῳ θαρρεῖτε συνειδότε, προσέλθετε πρὸς αὐτὸν καὶ φωτίσθητε καὶ τὰ πρόσωπα ὑμῶν οὐ μὴ καταισχυρθῇ ἰ. Τῆς δὲ μακαρίας Εὐδοκίας ὑπὸ Θεοδοσίου ἀπατηθείσης καὶ τῆς καθολικῆς κοινωνίας χωρισθείσης καὶ πάσῃ σπουδῇ κρατῦναι καὶ συγκροτῆσαι τοὺς Ἀποσχίστας προθυμουμένης καὶ κατὰ τῶν ὀρθοδόξων ἀγωνιζομένης ἅπαντες οἱ τῆς ἀγίας πόλεως καὶ τῆς ἐρήμου μοναχοὶ τῇ αὐτῇ ἀποστασίᾳ κατεῖχοντο καίπερ Θεοδοσίου ἐκποδῶν γεγονότος καὶ Ἰουβεναλίου τὸν οἰκεῖον ἀπολαβόντος θρόνον. αὕτη τοίνυν γράμματα δεξαμένη διαφόρως παρὰ τε τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς Οὐαλερίου καὶ τοῦ γαμβροῦ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς Ὀλυβρίου ἀποστῆναι τῆς τῶν Εὐτυχιανιστῶν κοινωνίας καὶ τῇ καθολικῇ κοινωνῇσαι ἐκκλησίαι, μάλιστα διὰ τὰ συμβάντα αὐτῇ θλιβερά τότε τοῦ γαμβροῦ αὐτῆς ἐν Ῥώμῃ ἀναιρεθέντος ἁκρεῖθεν τῆς θυγατρὸς αὐτῆς καὶ τῶν ἐγγονίων αἰχμαλωτισθέντων εἰς Ἀφρικὴν ἐβареῖτο διστάζουσα κατὰ διάνοιαν καὶ οὐ βουλομένη πατῆσαι τὸ ἴδιον συνειδὸς καὶ διὰ προσπάθειαν συγγενείας προδοῦναι ἥνπερ ἐνόμιζεν πίστιν, κινουμένη δὲ τῇ εἰς θεὸν ἀγάπῃ ἐλογίσατο μᾶλλον τοῖς θεοφόροις σχολάζειν ἀνδράσιν καὶ παρ' αὐτῶν τὴν βεβαιωτέραν πίστιν καταμαθεῖν. καὶ ἀποστέλλει τὸν τιμιώτατον Ἀναστάσιον τὸν χωρεπίσκοπον μετὰ τινων ἀνθρώπων αὐτῆς εἰς Ἀντιόχειαν πρὸς τὸν ἅγιον Συμεῶνην τὸν στυλίτην μέγαν τότε φωστῆρα ὄντα καὶ τῇ οἰκουμένῃ ἐκλάμποντα

σημαίνουσα αὐτῷ διὰ γραμμάτων τὰ τῆς διανοίας καὶ βουλὴν θεάρεστον παρακαλοῦσα λαβεῖν παρ' αὐτοῦ. ὁ δὲ ἅγιος Συμεὼν ἐδήλωσεν αὐτῇ λέγων· γίνωσκε ὅτι ὁ διάβολος ὀρών τὸν πλοῦτον τῶν σῶν ἀρετῶν ἐξηιτήσατό σε σινιάσαι ὡς τὸν σῖτον καὶ ὁ λυμεὼν ἐκεῖνος Θεοδόσιος δοχεῖον καὶ ὄργανον τοῦ πονηροῦ γεγονώς τὴν θεοφιλῆ σου ψυχὴν ἐζόφωσέν τε καὶ διετάραξεν.

48 ἀλλὰ θάρσει· οὐ γὰρ ἐξέλιπέν σου ἡ πίστις. ἐγὼ δὲ τοῦτο λίαν τεθαύμακα ὅτι τὴν πηγὴν ἐγγὺς ἔχουσα καὶ ταύτην ἀγνοοῦσα μακρόθεν τοῦ αὐτοῦ ὕδατος ἀντλήσαι ἐσπούδασας. ἔχεις τοίνυν αὐτόθι τὸν θεοφόρον Εὐθύμιον· ἔπου ταῖς αὐτοῦ διδασκαλίαις καὶ νουθεσίαις, καὶ σώζῃ. ταῦτα ἡ μακαρία ἀκούσασα Εὐδοκία οὐκ ἡμέλησεν, ἀλλὰ πρῶτον μὲν μαθοῦσα ὅτι εἰς πόλιν οὐκ ἀνέχεται εἰσιέναι ὁ μέγας Εὐθύμιος, ἐσπούδασεν εἰς τὸν ὑψηλότερον πάσης τῆς ἀνατολικῆς ἐρήμου τόπον κατὰ νότον τῆς αὐτοῦ λαύρας ὡς ἀπὸ σταδίων τριάκοντα πύργον οἰκοδομῆσαι βουλομένη ἐκεῖσε συχνότερον τῆς θείας αὐτοῦ ἀπολαύειν διδασκαλίας. καὶ ἀποστέλλει Κοσμᾶν τε τὸν σταυροφύλακα καὶ Ἀναστάσιον τὸν χωρεπίσκοπον εἰς ἐπιζήτησιν αὐτοῦ. οἵτινες ἐλθόντες εἰς τὴν λαύραν καὶ μὴ εὐρόντες αὐτὸν ἀκούσαντα καὶ ἐπὶ τὸν Ῥουβᾶν ἀναχωρήσαντα κατέβησαν πρὸς αὐτὸν ἔχοντες καὶ τὸν μακαρίτην Θεόκτιστον καὶ λόγῳ πλείονι παρακαλέσαντες καὶ μόλις πείσαντες ἤγαγον αὐτὸν πρὸς αὐτὴν ἐν τῷ οἰκοδομηθέντι πύργῳ, ἐν ᾧ τόπῳ νῦν ἱδρύται ἡ τοῦ Σχολαρίου μονή. ἡ δὲ τὸν ἅγιον θεασαμένη καὶ περιχαρὴς γενομένη προσκυνήσασα αὐτῷ εἶπεν· νῦν ἔγνων ὅτι ἐπεσκέψατο ὁ θεὸς τὴν ἐμὴν ἀναξιότητα διὰ τῆς σῆς παρουσίας. ὁ δὲ ἅγιος γέρων εὐλογήσας αὐτὴν λέγει· πρόσεχε σεαυτῇ, τέκνον, τοῦ λοιποῦ· διὰ γὰρ τὸ ὑπαχθῆναί σε τῇ Θεοδοσίου πονηρίαι τὰ πονηρά σοι καὶ πανέχθιστα συνέβη κατὰ τὴν Ἱταλίαν· ἀπόστηθι τοίνυν τῆς ἀλόγου φιλονικίας καὶ πρὸς ταῖς ἄλλαις τρισὶν ἀγίαις καὶ οἰκουμενικαῖς συνόδοις, τῇ τε ἐν Νικαίαις συνελθούσῃ κατὰ Ἀρείου καὶ τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ Μακεδονίου καὶ τῇ ἐν Ἐφέσῳ τὸ πρότερον συνελθούσῃ κατὰ Νεστορίου δέχου καὶ τὸν ἐκφωνηθέντα ὅρον ὑπὸ τῆς νυνὶ συναθροισθείσης ἐν Χαλκηδόνι οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ ἀφισταμένη τῆς Διοσκόρου κοινωνίας Ἰουβενάλιῳ τῷ ἐπισκόπῳ Ἱεροσολύμων κοινώνησον. καὶ ταῦτα εἰπὼν ὑπερευξάμενός τε καὶ συνταξάμενος αὐτῇ ἀνεχώρησεν. ἡ δὲ ὑπερθαυμάσασα τὴν τοῦ ἀγίου ἀνδρὸς ἀρετὴν τὰ παρ' αὐτοῦ ῥηθέντα ἔργῳ ἐπλήρωσεν ὡς ἀπὸ στόματος θεοῦ ἀκούσασα.

49 παραυτίκα γὰρ ἐν τῇ ἀγίαι πόλει εἰσελθοῦσα καὶ διὰ τῆς μηνύσεως Κοσμᾶ καὶ Ἀναστασίου τῶν πρεσβυτέρων ἐνωθεῖσα τῷ ἀρχιεπισκόπῳ ἐκοινώνησεν τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ πλῆθος πολὺ λαϊκῶν καὶ μοναχῶν τῶν ὑπὸ Θεοδοσίου πλανηθέντων διὰ τοῦ καθ' ἑαυτὴν ὑποδείγματος ἐπὶ τὴν καθολικὴν ἐπιστρέψασα κοινωσίαν. τῶν δὲ δύο ἀρχιμανδριτῶν ὁ μὲν Ἑλπίδιος τὴν ἀπάτην ἀποτιναξάμενος τῇ ἐκκλησίᾳ ἠνώθη, ὁ δὲ Γερόντιος ἐπιμείνας τῇ προτέρᾳ ἀλόγῳ ἐνστάσει συναπέστησεν ὀπίσω αὐτοῦ λαὸν ἱκανόν, μεθ' οὗ δύο τινὲς μοναχοὶ ἐκ τῆς Ἑλπιδίου συνοδίας ἐξέβησαν ἐπιμείναντες τῇ ἀπάτῃ Μαρκιανὸς καὶ Ῥωμανὸς καλούμενοι. ὧν ὁ μὲν περὶ τὴν ἁγίαν Βηθλεέμ, ὁ δὲ ἐπὶ Θεκῶαν τὴν κώμην κοινόβια συνεστήσαντο. ἡ μέντοι μακαρία Εὐδοκία τοὺς ἀδελφοὺς τοῦ σταυροφύλακος εἰς τὴν λαύραν ὄντας τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου μεταπεμψαμένη πρεσβυτέρους τῆς ἀγίας Ἀναστάσεως χειροτονηθῆναι παρεσκεύασεν καὶ τὸν μὲν Γαβριήλιον προσλαβομένη ἡγούμενον τοῦ σεβασμίου οἴκου πεποίηκεν τοῦ ἀγίου πρωτομάρτυρος καὶ πρώτου διακόνου Στεφάνου, Χρύσιππος δὲ ἐν τῇ ἀγίᾳ διαπρέψας Ἀναστάσει πολλὰ συγγράμματα κατέλειπεν πάσης ἀποδοχῆς ἄξια. ἡ δὲ μακαρία Βάσσα Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν Στεφάνου τοῦ ἐπισκόπου Ἰαμνίας ἐκ τῆς λαύρας τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου μεταστελαμένη ἡγούμενον αὐτὸν κατέστησεν τοῦ ὑπ' αὐτῆς κτισθέντος μαρτυρίου τοῦ ἀγίου Μηνᾶ. Τῷ ὀγδοηκοστῷ δευτέρῳ τῆς τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου ἡλικίας χρόνῳ ἦλθεν πρὸς αὐτὸν ὁ μακάριος Σάβας παρακαλῶν μέναι παρ' αὐτῷ· ὁ δὲ μέγας Εὐθύμιος τοῦτον δεξάμενος

πρὸς ὀλίγον μὲν παρέδωκεν τῷ ἑαυτοῦ μαθητῇ Δομετιανῷ, μετέπειτα δὲ καλέσας αὐτὸν λέγει· οὐκ ἔστι δίκαιον, τέκνον, νεώτερόν σε ὄντα εἰς λαύραν μένειν, μᾶλλον νεωτέροις ἐν κοινοβίῳ λυσιτελεῖ.

50 πάνυ γὰρ παρεφυλάττετο ὁ μέγας Εὐθύμιος ἐν τῇ ἑαυτοῦ λαύρᾳ ἀγένειον δέξασθαι διὰ τὰς τοῦ πονηροῦ ἐνεργείας. καὶ ἀποστέλλει αὐτὸν τῷ μακαρίτῃ Θεοκτίστῳ μετὰ τινος τῶν πατέρων δηλώσας αὐτῷ ὅτι δέξαι τὸν νεανίαν τοῦτον καὶ πρόσεχε αὐτῷ· ὥς γὰρ ἐγὼ ὁρῶ, διαπρέψαι μέλλει ἐν τῇ μοναχικῇ πολιτείᾳ. ἥτις προφητεία οὐ διήμαρτεν· μέγας γὰρ διέπρεψεν ὁ μακαρίτης Σάβας καὶ διεδόθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀπ' ἄκρων τῆς καθ' ἡμᾶς πολιτείας ἕως ἄκρων. οὗτινος τοὺς ἐπαίνους καὶ τὰ κατορθώματα οὐ δυνατόν ἐν παρεκβάσει γραφῆναι, ἀλλ' εἴπερ τῷ θεῷ φίλον, τὴν ἐν χερσὶ πραγματείαν εἰς πέρας ἀγαγὼν ὀλίγα τινὰ περὶ αὐτοῦ ἐν ἰδιαζούσῃ πραγματεία διηγῆσομαι. οὔτε γὰρ ἐμοὶ ἀσφαλὲς ἀποκρύψαντι τὰς ὑπὸ ὁσίων ἀνδρῶν παραδοθείσας μοι θεαρέστους πράξεις τε καὶ πολιτείας οὔτε δίκαιόν ἐστιν ἀσεβῶν μὲν βίους παρὰ τοῖς ἔξωθεν τιμᾶσθαι ταῖς μνήμαις, τοὺς δὲ παρ' ἡμῖν εὐσεβεῖαι διενεγκόντας σιωπῇ καὶ λήθῃ παραπέμπεσθαι. Κατὰ τὸν εἰρημένον χρόνον Λέοντος τοῦ φιλοχρίστου τὴν Μαρκιανοῦ βασιλείαν διαδεξαμένου Τιμόθεός τις ἐπίκλην Αἴλουρος τὴν Ἀλεξανδρέων πόλιν διέσεισεν τε καὶ διετάραξεν, Προτέριον τὸν τῆς πόλεως πρόεδρον ἐν τῷ ἀγίῳ βαπτιστηρίῳ κατασφάζας καὶ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἀρπάσας. ἐντεῦθεν τοίνυν πάσης Αἰγυπτιακῆς διοικήσεως θορύβου καὶ ταραχῆς πληρωθείσης δύο ἀναχωρητὰ ἀξιωματικὸν ἐξελθόντες ἀπὸ τοῦ ὄρους τῆς Νιτρίας ἦλθον ἐν Παλαιστίνῃ καὶ παρεγένοντο πρὸς τὸν σημειοφόρον Εὐθύμιον ὑπὸ τῆς περὶ αὐτοῦ πανταχόσε διαθεούσης φήμης ἐλκόμενοι, ἔμειναν δὲ παρ' αὐτῷ ἕκαστος ἐν ἰδιάζοντι κελλίῳ.

51 καὶ ὁ μὲν Καππαδόκης ἦν τῷ γένει, Μαρτύριος δὲ τῷ ὀνόματι, ὁ δὲ Ἠλίας μὲν ὠνομάζετο, τῆς δὲ Ἀραβίας ὑπῆρχεν. τούτους τοὺς δύο λίαν ἀγαπήσας ὁ τὸν νοῦν πεφωτισμένος Εὐθύμιος συχνότερον εἰς συντυχίαν προετρέπετο διορατικῶς ὁμματι μᾶλλον προβλέπων ὅτι τὸν τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ ἀποστόλου μέλλουσι διαδέξασθαι θρόνον ἐν ἰδίῳ καιρῷ ἕκαστος αὐτῶν. τούτους μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τὴν ἔρημον τοῦ Κουτιλᾶ καὶ τοῦ Ρουβᾶ κατὰ τὴν τεσσαρεσκαίδεκάτην τοῦ Ἰαννουαρίου μηνὸς ἐλάμβανεν. οἵτινες διῆγον αὐτόθι σὺν αὐτῷ ἕως τῆς τῶν βαίων ἐορτῆς ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν τὸν τε ἀοίδιμον Γεράσιμον καὶ τοὺς λοιποὺς ἀναχωρητὰς ἐρχομένους κατὰ κυριακὴν καὶ ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου τῶν ἀχράντων μυστηρίων μεταλαμβάνοντας. ἐπειδὴ δὲ τὰ κελλία τῆς λαύρας στενὰ λίαν καὶ ἀπαραμύθητα ὑπῆρχον οὕτως αὐτὰ τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου γενέσθαι κελεύσαντος, χρόνου τινὸς διελθόντος, ὁ μὲν Ἠλίας ἐπὶ τὴν Ἱεριχῶ κατελθὼν κελλίον ἑαυτῷ ἔξω τῆς πόλεως ὠικοδόμησεν, ἔνθα νῦν ἱδρύεται τὰ εὐαγγῆ αὐτοῦ καὶ περιφανῇ μοναστήρια, ὁ δὲ Μαρτύριος εὐρὼν σπήλαιον κατὰ δυσμὰς τῆς λαύρας ὡς ἀπὸ σταδίων δεκαπέντε ἡσύχαζεν εἰς αὐτό, ἔνθα καὶ μοναστήριον σὺν θεῷ περιφανέστατον συνεστήσατο. Τῷ ὀγδοηκοστῷ τρίτῳ τῆς τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου ἡλικίας χρόνῳ Ἰουβενάλιος μὲν ὁ ἀρχιεπίσκοπος τὸν τεσσαρακοστὸν τέταρτον ἐν τῇ πατριαρχίᾳ πληρώσας ἐνιαυτὸν τέλει τοῦ βίου ἐχρήσατο, Ἀναστάσιος δὲ ὁ πολλάκις μνημονευθεὶς ψήφῳ τοῦ λαοῦ παντὸς εἰς τὸν τοῦ Ἰακώβου ἀνάγεται θρόνον ἐν ἀρχῇ τοῦ Ἰουλίου μηνός.

52 ὅστις τοῦ θρόνου κρατήσας καὶ τῆς τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου προφητείας ἀναμνηθεὶς Φίδον τὸν μετ' αὐτοῦ τὸ πρὶν κατελθόντα εἰς τὴν λαύραν ἀναγνώστην καὶ τῆς προφητείας ἀκούσαντα διάκονον τῆς ἁγίας χειροτονήσας Ἀναστάσεως ἀπέστειλεν σὺν τῷ σταυροφύλακι πρὸς τὸν μέγαν Εὐθύμιον τὴν τε τῆς προφητείας μηνύων πλήρωσιν καὶ παρακαλῶν κατελθεῖν καὶ ἀσπάσασθαι αὐτόν. ὁ δὲ μέγας ἀντεδήλωσεν Εὐθύμιος λέγων· ἐμοὶ ἐράσμιόν ἐστιν, τιμιώτατε πάτερ, ἀπολαύειν αἰεὶ τῆς ὑμετέρας πατρότητος, πλὴν ὅτι τὸ πρὶν δεχόμενος ὑμᾶς οὐδαμῶς

ὠχλούμην, νῦν δὲ ὑπερβαίνει τὴν ἐμὴν ἀσθένειαν ἢ παρουσία τῆς ὑμετέρας μακαριότητος. δυσωπῶ τοίνυν τὴν ὑμετέραν ἀγιότητα μὴ σκυλῆναι πρὸς τὴν ἐμὴν μετριότητα· εἰ δὲ κελεύετε παραγενέσθαι, δέχομαι μετὰ χαρᾶς. καὶ εἰ δέξομαι ὑμᾶς, πάντα παραβάλλοντα δέχομαι καὶ οὐκέτι συγχωροῦμαι καθίσαι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ. ταῦτα ἀκούσας ὁ ἀρχιεπίσκοπος διεκρίθη λέγων· εἰ θλίψαι αὐτὸν ὑπάγω, οὐκέτι ἀπέρχομαι. Τερέβων ὁ Σαρακηνὸς φύλαρχος τῶν Σαρακηνῶν ὑπάρχων ἀπελθὼν εἰς Βόστραν διὰ συμβᾶσαν ἀνάγκην πειρασμῶι περιέπεσεν. ὑπὸ τινὸς γὰρ συμφυλάρχου κατασκευασθεὶς καὶ ὑπὸ τοῦ τὴν αὐτόθι ἀρχὴν διέποντος κρατηθεὶς ἐπὶ χρόνον ἐφυλάττετο. καὶ τοῦτο γνοὺς ὁ μέγας Εὐθύμιος γράφει τῷ τρισμακαρίῳ Ἀντιπάτρῳ τῷ τηνικαῦτα τὴν ἐκκλησίαν Βόστρων ἰθύνοντι καὶ τὰς τῆς θεογνωσίας ἀκτῖνας πανταχοῦ ἐκπέμποντι σπουδὴν ποιήσασθαι ἐλευθερῶσαι τὸν Τερέβωνα τῶν δεσμῶν τοῖς γράμμασιν συναποστείλας τὸν ἀδελφὸν Στεφάνου τοῦ ἐπισκόπου Ἰαμνίας Γαιανόν. ὁ δὲ ἐν ἀγίοις Ἀντίπατρος τὰ γράμματα τοῦ μεγάλου δεξάμενος Εὐθυμίου τὸν μὲν Τερέβωνα πάσης καταπλοκῆς ἐλευθερώσας καὶ ἐφοδιάσας τῷ μεγάλῳ πατρὶ ἀπέστειλεν, τὸν δὲ Γαιανὸν κρατήσας Εὐθυμίου σπέρμα βουλόμενος παρ' ἑαυτῷ ἔχειν ἐπίσκοπον αὐτὸν τῆς πόλεως Μηδάβων ἐχειροτόνησεν.

53 Ἡ δὲ μακαρία Εὐδοκία ἐκκλησίας μὲν ὅτι πλείστας τῷ Χριστῷ ὠικοδόμησεν, μοναστήρια δὲ καὶ πτωχεῖα καὶ γηροκομεῖα τοσαῦτα ἅπερ τῆς ἐμῆς οὐκ ἔστι δυνάμεως ἀριθμεῖν. μία δὲ τῶν ὑπ' αὐτῆς κτισθεισῶν ἐκκλησιῶν ἀντικρὺς ἔστι τῆς τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου μονῆς ὡς ἀπὸ σταδίων εἴκοσι ὀνομαζομένη τοῦ ἀγίου Πέτρου. ἐν ταύτῃ λάκκον μέγαν ἐπιτάξασα γενέσθαι ἐν ταῖς τῆς ἀγίας πεντηκοστῆς ἡμέραις παρεγένετο τὸ ἔργον τοῦ λάκκου ἐπισκέψασθαι καὶ ἀτενίσασα εἶδεν τὴν λαύραν τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου ἠπλωμένην ἔχουσαν τὰ κελλία τὰ μοναχικὰ διεσπαρμένα κατὰ τὴν ἔρημον. καὶ κατενύγη σφόδρα καὶ τὸ γραφικὸν ἐκεῖνο ἀναλογισαμένη τὸ φάσκον ὡς καλοὶ οἱ οἴκοι σου Ἰακώβ· αἱ σκηναὶ σοῦ, Ἰσραήλ, ἀπέστειλεν τὸν ἡγούμενον τοῦ ἀγίου Στεφάνου Γαβριήλιον πρὸς τὸν μέγαν Εὐθύμιον παρακαλοῦσα ἐλθεῖν καὶ ἀπολαῦσαι τῆς αὐτοῦ εὐχῆς καὶ διδασκαλίας. ὁ δὲ μέγας Εὐθύμιος ἐδήλωσεν αὐτῇ λέγων· ἐμὲ μὲν ἐν σαρκὶ ὁρᾶν ἔτι μὴ προσδοκήσης· σὺ δέ, ὦ τέκνον, τί περισπᾶσαι περὶ πολλά; καὶ νομίζω σε πρὸ χειμῶνος πρὸς κύριον ἀποδημεῖν. θέλησον τοίνυν διὰ τοῦ θέρους τούτου ἐπισυνάξαι ἑαυτὴν καὶ πρὸς τὴν ἔξοδον ἐτοιμασθῆναι καὶ μὴ προσθήσης ἐν σαρκὶ οὔσα ἐμοῦ μνημονεῦσαι μήτε ἐγγράφως μήτε ἀγράφως, περὶ δόσεως λέγω καὶ λήψεως· ἀλλ' ὅτε πρὸς τὸν τῶν πάντων ἀπέλθῃς δεσπότην, ἐκεῖ μνημόνευσόν μου, ἵνα καμὲ μετ' εἰρήνης προσλάβηται, ὅταν θέλῃ καὶ ὡς θέλει ἢ αὐτοῦ φιλανθρωπία. ταῦτα ἀκούσασα ἡ μακαρία ἐλυπήθη σφόδρα, μάλιστα ἐπὶ τῷ λόγῳ ὧι εἰρήκει μὴ προσθήσης ἐμοῦ μνημονεῦσαι ἐγγράφως ἢ ἀγράφως· ἐβούλετο γὰρ καταλεῖψαι αὐτῷ κατὰ διαθήκας πρόσδοτον ἱκανήν. καὶ δρομαίως ἐπὶ τὴν ἀγίαν πόλιν ὁρμήσασα καὶ τὸν ἀρχιεπίσκοπον μεταστελαιμένη καὶ τὰ παρὰ τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου ῥηθέντα διηγησαμένη ἀπλήρωτον ὄντα τὸν ναὸν τοῦ ἀγίου πρωτομάρτυρος Στεφάνου ἐγκαινισθῆναι παρεσκεύασεν τῇ πεντεκαιδεκάτῃ τοῦ Ἰουνίου μηνὸς καὶ τούτῳ πολλὴν ἀφορίσασα πρόσδοτον κύριον πάσης τῆς διοικήσεως κατέστησεν τὸν Γαβριήλιον.

54 καὶ περιήρχετο πάσας τὰς ὑπ' αὐτῆς κτισθείσας ἐκκλησίας ἐγκαινίζουσα καὶ ἐκάστη ἀρκοῦσαν ἀφορίζουσα πρόσδοτον. τεσσάρων δὲ μηνῶν πληρωθέντων μετὰ τὸν ἐγκαινισμόν εὐσεβῶς καὶ θεαρέστως διαθεμένη εἰς χεῖρας θεοῦ τὸ πνεῦμα παρέθετο μηνὶ Ὀκτωβρίῳ εἰκάδι τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης ἰνδικτιόνος. Τῷ ἐννεηκοστῷ τῆς τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου ἡλικίας χρόνῳ ὁ μέγας πατὴρ ἡμῶν Θεόκτιστος ἡσθένησεν ἀσθένειαν μεγάλην, εἰς ἣν καὶ ἐκοιμήθη μηνὶ Σεπτεμβρίῳ τρίτῃ ἀρχῇ τῆς πέμπτης ἰνδικτιόνος πρεσβύτης καὶ πλήρης ἡμερῶν. ὁ μέντοι ἡγιασμένος Εὐθύμιος κατελθὼν ἐπισκέψασθαι αὐτὸν καὶ βαρέως ἀσθενοῦντα θεασάμενος προσκαρτερήσας ἡμέρας τινὰς τὸν δρόμον τελέσαντα καὶ πρὸς τὸν θεὸν ἐκδημήσαντα τὸν

τρισμακάριον ἐκήδευσεν. ὁ δὲ ἀρχιεπίσκοπος Ἀναστάσιος γνοὺς τὸν μακάριον τελειωθέντα Θεόκτιστον καὶ τὸν μέγαν Εὐθύμιον τῇ κηδεΐαι προσκαρτεροῦντα προφάσεως δραξάμενος ἀσπάσασθαι αὐτὸν κατέρχεται μετὰ σπουδῆς καὶ τὸ λείψανον τοῦ τιμίου πατρὸς καταθέμενος τὰς χεῖρας τοῦ ἁγίου κρατήσας Εὐθυμίου κατεφίλει λέγων· ἀπὸ χρόνου ἐπεθύμουν τὰς ἁγίας ταύτας χεῖρας καταφιλῆσαι, καὶ ἰδοὺ ἤξιώσέν με ὁ θεός· καὶ τὰ νῦν παρακαλῶ σε, τίμιε πάτερ, πρῶτον μὲν εὐχέσθαι τῷ θεῷ ὥστε τὴν εἰς ἐμὲ πληρωθεῖσάν σου προφητείαν ἕως τέλους φυλαχθῆναι, ἔπειτα δὲ συνεχῶς γράφειν μοι καὶ κελεύειν περὶ τῶν δοκούντων. ὁ δὲ μέγας Εὐθύμιος μετὰ τῆς προσοῦσης αὐτῷ θεόθεν χάριτος ἀπεκρίνατο· τοῦτο ἐγὼ τὴν μακαριότητα τὴν σὴν παρακαλῶ μνημονεύειν μου ἐν ταῖς πρὸς θεὸν πρεσβείαις.

55 ὁ δὲ ἀρχιεπίσκοπος ἔφη· τοῦτο ἐγὼ μᾶλλον αἰτῶ καὶ αἰτῶν οὐ παύομαι· οἶδα γὰρ τῶν ἐν σοὶ θείων χαρισμάτων τὴν ἐνέργειαν καὶ τῆς τούτων πεπείραμαι δυνάμεως. ὁ δὲ γέρων μετὰ ταπεινοφροσύνης ἀπεκρίνατο· συγχώρησόν μοι, τίμιε πάτερ, καὶ δυσωπούμενος· πρόνοιαν ποιοῦ τούτου τοῦ μοναστηρίου. καὶ λέγει ὁ ἀρχιεπίσκοπος· καὶ Θεοκτίστου τοῦ μακαρίου περιόντος σὺ ἦσθα ὁ τοῦ τόπου τούτου ἀντιλαμβανόμενος ὁ καὶ συστησάμενος αὐτὸν καὶ ἅγιον ἐξ ἁγρίου παραστήσας αὐτὸν τῷ Χριστῷ τῇ δυνάμει τοῦ ἐν σοὶ ἁγίου πνεύματος, καὶ νῦν σοὶ τὰ σὰ παρατίθιμι. καὶ ταῦτα εἰπὼν ὁ ἀρχιεπίσκοπος καὶ συνταξάμενος αὐτῷ ἀνῆλθεν εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ. ὁ δὲ μέγας Εὐθύμιος Μάριν τὸν τοῦ Τερέβωνος θεῖον ἐνάρετον ὄντα καὶ ἤδη προβεβηκότα ἄξιον κρίνας καὶ ἱκανώτατον ψυχὰς ὁδηγῆσαι πρὸς τὸ θεῖον θέλημα ἡγούμενον τῆς μονῆς καταστήσας ἀνῆλθεν εἰς τὴν λαύραν αὐτοῦ. ὅστις Μάρης ἐπὶ δύο χρόνους τῇ ἡγουμενίαι ἐπιμείνας ἐτελεύτησεν καὶ κατελθὼν ὁ μέγας Εὐθύμιος τὸν μὲν ἄββᾶν Μάριν κατέθετο ἐν τῇ τοῦ μεγάλου Θεοκτίστου θήκῃ, Λογγῖνον δὲ τινα ἀξιέπαινον κατέστησεν τῆς μονῆς ἡγούμενον. Μετὰ μέντοι τὴν τελευτὴν τοῦ μεγάλου Θεοκτίστου τοῦ ἐπισκόπου Σκυθοπόλεως τελευτήσαντος Ὀλυμπίου χειροτονεῖται Κοσμᾶς ὁ σταυροφύλαξ ἐπίσκοπος τῆς αὐτῆς μητροπόλεως καὶ ὁ Χρῦσιππος τὴν τοῦ σταυροφύλακος ἐγχειρίζεται λειτουργίαν, ἵνα καὶ ἡ περὶ τούτου προφητεία πληρωθῇ τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου· δι' ὃ κάμοι τῷ ἁμαρτωλῷ ἐπῆλθεν ἐν θαύματι γεγονότι εἰπεῖν ἐκεῖνο τὸ γραφικὸν διότι οὐ μὴ ποιήσῃ κύριος ὁ θεὸς πρᾶγμα, ἐὰν μὴ ἀποκαλύψῃ παιδείαν αὐτοῦ πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ τοὺς προφήτας.

56 οὗτος τοίνυν ὁ μακαρίτης Κοσμᾶς μεγάλως ἐν τῇ δευτέραι τῶν Παλαιστινῶν διέλαμψεν ἐπαρχία ἐπὶ τριάκοντα χρόνους τὴν αὐτόθι ἐκκλησίαν κρατύνας τε καὶ φαιδρύνας εἰς δύναμιν. ὁ δὲ τούτου ἀδελφὸς Χρῦσιππος δώδεκα χρόνους ἀμέμπτως ὑπουργήσεν ἐν τῇ τοῦ τιμίου σταυροῦ φυλακῇ, θαυμαστὸς συγγραφεὺς γεγονώς. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Γαβριήλιος πρεσβύτερος, ὡς εἴρηται, τῆς ἁγίας Ἀναστάσεως καὶ ἡγούμενος τοῦ ἁγίου Στεφάνου ἐπὶ εἴκοσι τέσσαρας χρόνους διαμείνας κτίσας ἑαυτῷ μικρὸν μοναστήριον ἐν τῇ ἐξ ἀνατολῶν κοιλάδι τοῦ σεβασμίου βουνοῦ τῆς ἁγίας Ἀναλήψεως ἀνεχώρει ἐκεῖσε ἀπὸ τῆς ὁγδόης ἡμέρας τῶν ἁγίων θεοφανίων καὶ ἡσύχαζεν ἕως τῆς τῶν βαίων ἐορτῆς κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Εὐθυμίου. καὶ τελευτήσας ἐν αὐτῷ τῷ μοναστηρίῳ ἐν ταῖς τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς ἡμέραις ἐτάφη ἐκεῖσε ὁγδοήκοντα ἐτῶν γεγονώς καὶ σημειοφόρος ἀναδειχθεὶς. εὐφυῆς δὲ λίαν ὑπάρχων καὶ φιλομαθὴς ἔμαθεν ὀρθῶς λαλεῖν τε καὶ γράφειν κατὰ τὴν Ῥωμαίων καὶ Ἑλλήνων καὶ Σύρων φωνήν. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν μαθητῶν τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου ἐνταῦθα εἴρηται· ἐγὼ δὲ ἐπ' αὐτὸν τὸν πατέρα ἡμῶν ἐπανέρχομαι. Διηγῆσαντό μοι ὁ ἄββᾶς Ἰωάννης ὁ ἐπίσκοπος καὶ ἡσυχαστὴς καὶ ὁ ἄββᾶς Θαλλέλαιος ὁ πρεσβύτερος λέγοντες ὅτι ποτὲ ὄντων ἡμῶν εἰς τὴν πανέρημον διηγεῖτο ἡμῖν ὁ μακαρίτης Σάβας λέγων ὅτι ὅτε ἤμην ἐν τῷ κοινοβίῳ, μετὰ τὴν τοῦ μακαρίτου Θεοκτίστου κοίμησιν ἀνέβην μετὰ τοῦ ἄββᾶ Λογγίνου τοῦ ἡγουμένου ἡμῶν πρὸς τὸν μέγαν Εὐθύμιον κατὰ τὸν Ἰαννουάριον μῆνα διὰ τὸ προπέμψαι αὐτὸν ἐπὶ τὴν πανέρημον. καὶ πρόθυμόν με θεωρήσας ἔλαβεν κάμῃ μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ

ποιήσαντες εἰς τὸν Ῥουβᾶν ἡμέρας τινὰς μετὰ τῶν περὶ Μαρτύριον καὶ Ἡλίαν ὄντος αὐτόθι σὺν ἡμῖν καὶ τοῦ ἐν ἀγίοις Γερασίμου λαβὼν ἐμὲ καὶ τὸν μακαρίτην Δομετιανὸν ὁ μέγας Εὐθύμιος ἐχώρει ἐπὶ τὴν ἐνδοτέραν ἔρημον. καὶ ἐν τῷ ταύτῃ ἡμᾶς διέρχεσθαι ἤλθομεν εἰς τόπους ἀνδρῶν ἐκ ῥιζῶν μελαγρίων διαιτώμενοι, ἐγὼ δὲ ἔτι ἄπειρος ὢν τῆς ἐν ἐρήμῳ διαγωγῆς ἐδίψησα λίαν, ὥστε ἐκ τῆς πολλῆς δίψης μηκέτι με δύνασθαι βαδίζειν.

57 στραφεὶς δὲ ὁ μέγας Εὐθύμιος καὶ θεωρήσας με ἐκλείποντα ἐσπλαγχνίσθη καὶ διαχωρίσας ἑαυτὸν ἀφ' ἡμῶν ὥσεί λίθου βολὴν ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον δεόμενος τοῦ θεοῦ καὶ λέγων· κύριε ὁ θεὸς τῶν δυνάμεων, δὸς ὕδωρ ἐν γῇ διψώσῃ τὴν δίψαν τοῦ ἀδελφοῦ παραμυθούμενον. καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν λαβὼν τὸ μικρὸν σκαλίδιον ὃ ἐπεφερόμεθα διὰ τὰς τῶν μελαγρίων ῥίζας, ἔβαλεν μικρὸν ὀρύσσειν. ὥς οὖν ἐφάνη ὕδωρ, καλεῖ με καὶ δείκνυσί μοι αὐτὸ καὶ πιών καὶ εἰς ἑαυτὸν ἐλθὼν ἐδόξασα τὸν θεὸν τὸν τοιαῦτα θαυματουργοῦντα διὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ. Πρὸς τοῖς ἄλλοις χαρίσμασιν οἷς ἐκτήσατο ὁ μέγας Εὐθύμιος, καὶ τοῦτο ἐδωρήθη αὐτῷ τὸ προγνῶναι αὐτὸν τὴν τε τῆς κοιμήσεως ἡμέραν καὶ τὸ τί μέλλει συμβαίνειν τῷ ἑαυτοῦ τόπῳ. ἐγὼ οὖν οὐκ ὀκνήσω καὶ τὰς περὶ τῆς αὐτοῦ κοιμήσεως τῶν πατέρων διηγήσεις ἐκθέσθαι σαφῶς. τῇ ὀγδόῃ τοίνυν ἡμέρῃ τῶν ἁγίων θεοφανίων, ἐν ἣι μάλιστα ἔθος ἦν αὐτῷ ἐξιέναι ἐπὶ τὴν πανέρημον, συνελθόντες οἱ τε προπέμψαι αὐτὸν καὶ οἱ ἐξελθεῖν μετ' αὐτοῦ προσδοκῶντες, ἐν οἷς ἦσαν οἱ περὶ Μαρτύριον καὶ Ἡλίαν, θεασάμενοι ὅτι οὐδὲν διετάξατο ἢ ἐτοιμάσατο, ὥς ἦν αὐτῷ ἔθος, λέγουσιν αὐτῷ· οὐκ ἐξέρχῃ αὖριον, τίμιε πάτερ; ὁ δὲ ἅγιος ἀπεκρίθη λέγων· μένω τὴν ἐβδομάδα ταύτην καὶ τῷ σαββάτῳ ἀπὸ νυκτῶν ἐξέρχομαι, προμηνύων τὴν ἑαυτοῦ τελευτήν. τῇ δὲ τρίτῃ ἡμέρῃ ἐκέλευσεν παννυχίδα γενέσθαι τῆς μνήμης τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Ἀντωνίου· ἐν ἣι ἀγρυπνίαι λαβὼν τοὺς πρεσβυτέρους εἰς τὸ διακονικὸν λέγει αὐτοῖς· ἀπὸ τοῦ νῦν ἄλλην ἀγρυπνίαν οὐ ποιῶ μεθ' ὑμῶν ἐν τῷδε τῷ σαρκίῳ. προσκέκληται γάρ με ὁ θεός· τοίνυν ἐξελθόντες πέμψατέ μοι Δομετιανὸν καὶ συνάξατέ μοι τὸ πρῶτ' πάντας ἐνταῦθα τοὺς πατέρας.

58 καὶ πάντων παρ' αὐτῷ συναχθέντων εἶπεν· ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἐγὼ μὲν πορεύομαι εἰς τὴν ὁδὸν τῶν πατέρων μου· ὑμεῖς δὲ ἐὰν ἀγαπᾶτε με, ταύτας φυλάξατε τὰς ἐντολάς. ἀρχὴν καὶ τέλος πάσης ἀγαθοεργίας τὴν εἰλικρινῇ ἀγάπην διὰ παντὸς κτήσασθε σύνδεσμον οὖσαν τῆς τελειότητος. ὥσπερ γὰρ οὐκ ἐνδέχεται βρωθῆναι ἄρτον ἄνευ ἁλός, οὕτως ἀμήχανον χωρὶς ἀγάπης ἀρετὴν κατορθῶσαι. πᾶσα γὰρ ἀρετὴ δι' ἀγάπης καὶ ταπεινοφροσύνης βεβαιοῦται πείραι καὶ χρόνῳ καὶ χάριτι. ἢ μέντοι ταπεινοφροσύνη ὑποῖ, ἢ δὲ ἀγάπη τοῦ ὕψους πεσεῖν οὐκ ἔῃ, ἐπεὶπερ ὁ μὲν ταπεινὸς ἑαυτὸν ὑψωθήσεται, ἢ δὲ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει ἰ. μεῖζων δὲ ἐστὶν ἢ ἀγάπη τῆς ταπεινοφροσύνης· διὰ γὰρ τὴν πρὸς ἡμᾶς ἀγάπην ἐταπεινώσεν ἑαυτὸν ὁ θεὸς λόγος καθ' ἡμᾶς γεγονώς. δι' ὃ ὀφείλομεν ἀδιαλείπτως αὐτῷ ἐκ θελήματος ἐξομολογεῖσθαι καὶ ὕμνους ἀναπέμπειν καὶ εὐχαριστίας, μάλιστα ἡμεῖς οἱ πραγμάτων κεχωρισμένοι βιωτικῶν καὶ ποικίλων, οὐ μόνον διὰ τὰς πρὸς αὐτὸν συνθήκας, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ αὐτῆς ἡμῶν τῆς ἀπερισπάστου ζωῆς οὕτω τῆς κοσμικῆς ἐλευθερωθέντες συγχύσεως. δι' ὅπερ τὴν τῆς ψυχῆς καθαρότητα καὶ τὴν τοῦ σώματος ἀγνείαν καὶ τὴν εἰλικρινῇ ἀγάπην πάσῃ σπουδῇ προσοίσωμεν αὐτῷ. καὶ ταῦτα εἰπὼν ἡρώτα αὐτοὺς λέγων· τίνα βούλεσθε ἔχειν ἡγούμενον; οἱ δὲ συμφώνως ἐψηφίσαντο Δομετιανόν. καὶ λέγει ὁ μέγας Εὐθύμιος· τοῦτο οὐκ ἔστιν δυνατόν· Δομετιανὸς γὰρ οὐ μένει μετ' ἐμὲ ἐν τῷδε τῷ βίῳ εἰ μὴ ἡμέρας ἑπτὰ. καὶ ἐκπλαγέντες οἱ πατέρες ὅτι οὕτως μετὰ παρρησίας τὰ μέλλοντα προεμήνυνεν, Ἡλίαν τινὰ οἰκονόμον τῆς κάτω μονῆς Ἰεριχούντιον τῷ γένει αἰτοῦνται ἡγούμενον. ὁ δὲ μέγας Εὐθύμιος λέγει αὐτῷ ἐπὶ πάντων· ἰδοὺ πάντες οἱ πατέρες ἐψηφίσαντό σε πατέρα ἑαυτῶν καὶ ποιμένα· πρόσεχε τοίνυν σεαυτῷ καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ σου καὶ τοῦτο πρῶτον γίνωσκε ὅτι εὐδόκησεν ὁ θεὸς κοινόβιον ταύτην γενέσθαι τὴν λαύραν καὶ τοῦτο γίνεται οὐ μετὰ πολὺν χρόνον.

- 59 καὶ διετάξατο ἐν ποίῳ τόπῳ οἰκοδομηθῆναι μέλλει τὸ κοινόβιον καὶ περὶ τῆς τούτου συστάσεως καὶ ξενοδοχίας καὶ τῆς εἰς τὸν τῆς ψαλμωιδίας κανόνα σπουδῆς καὶ περὶ τοῦ μὴ ἀμελεῖν τῶν ἐν θλίψει ἀδελφῶν τῶν μάλιστα ὑπὸ λογισμῶν βαρουμένων, ἀλλὰ διεγείρειν αὐτοὺς ἀεὶ καὶ νουθετεῖν. καὶ ταῦτα μὲν πρὸς τὸν προβληθέντα ἡγούμενον κηρύσσει δὲ τοῖς πᾶσι λέγων· ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, τὸν πυλεῶνα τοῦ μέλλοντος κτίζεσθαι κοινοβίου μὴ κλείσητε ἀπὸ παντὸς ἀνθρώπου, καὶ τὴν εὐλογίαν χορηγήσει ὑμῖν ὁ θεός· τὰς ἐντολάς μου ἀτρώτους φυλάξατε καὶ ἐὰν εὕρω παρρησίαν πρὸς τὸν θεόν, ταύτην πρώτην αἴτησιν αἰτῶ παρ' αὐτοῦ εἶναί με τῷ πνεύματι μεθ' ὑμῶν καὶ τῶν μεθ' ὑμᾶς ἕως τοῦ αἰῶνος. καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπέλυσεν ἅπαντας πλὴν Δομετιανοῦ μόνου. μείνας οὖν τὰς τρεῖς ἡμέρας ἐν τῷ διακονικῷ τῇ νυκτὶ τοῦ σαββάτου ἐκοιμήθη καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ πρεσβύτης καὶ πλήρης ἡμερῶν ν. Λέγεται δὲ περὶ αὐτοῦ ὅτι ἦν τὸ εἶδος αὐτοῦ ἀγγελικόν, ἡ ἔξις ἄπλαστος, τὸ ἦθος πραύτατον. ἡ δὲ φαινομένη τοῦ σώματος αὐτοῦ ὄψις στρογγυλοειδῆς τε ὑπῆρχεν καὶ φαιδρὰ καὶ λευκὴ καὶ εὐόμματος· ἦν δὲ ὑποκόλοβος τὴν ἡλικίαν καὶ ὀλοπόλιος ἔχων τὸν πώγωνα μέγαν καὶ φθάνοντα ἕως τῆς κοιλίας καὶ ἀσινῇ πάντα τὰ μέλη αὐτοῦ. οὔτε γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἢ οἱ ὀδόντες τὸ παράπαν ἐβλάβησαν, ἀλλὰ στερρός τε καὶ πρόθυμος ὢν ἐτελειώθη, ἡ δὲ τελείωσις αὐτοῦ γέγονεν κατὰ τὴν εἰκάδα τοῦ Ἰαννουαρίου μηνὸς τῆς ἐνδεκάτης ἰνδικτιόνος ἀπὸ μὲν κτίσεως κόσμου, ἀφ' οὔπερ χρόνος ἤρξατο τῇ τοῦ ἡλίου φορᾷ μετρεῖσθαι, ἔτους πέμπτου ἐξηκοστοῦ ἐνακοσιοστοῦ πεντακισχιλιοστοῦ, ἀπὸ δὲ τῆς τοῦ θεοῦ λόγου ἐκ παρθένου ἐνανθρωπήσεως καὶ κατὰ σάρκα γεννήσεως ἔτους πέμπτου ἐξηκοστοῦ τετρακοσιοστοῦ κατὰ τοὺς συγγραφέντας χρόνους ὑπὸ τῶν ἁγίων πατέρων Ἰππολύτου τε τοῦ παλαιοῦ καὶ γνωρίμου τῶν ἀποστόλων καὶ Ἐπιφανίου τοῦ Κυπριώτου καὶ Ἡρῶνος τοῦ φιλοσόφου καὶ ὁμολογητοῦ.
- 60 ὁ δὲ χρόνος τῆς αὐτοῦ ἐν σαρκὶ ζωῆς οὗτός ἐστιν· ἕξ ἀποκαλύψεως γεννηθεὶς καὶ τριέτης γεγωνὺς ἀφιερῶθη τῷ θεῷ ἐν ἀρχῇ τῆς Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου βασιλείας καὶ διελθὼν διὰ πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν βαθμῶν ἦλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα τῷ εἰκοστῷ ἐνάτῳ ἔτει τῆς ἑαυτοῦ ἡλικίας καὶ ποιήσας ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔτη ἐξήκοντα ὀκτὼ τελευτᾷ ἐτῶν ἐνενήκοντα ἑπτὰ ἐπὶ τῆς πέμπτῃς Λέοντος τοῦ βασιλέως ὑπατείας τῷ ἐξκαιδεκάτῳ ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας. φήμη δὲ διαδραμοῦσα καθ' ὅλης τῆς περιχώρου συνήγαγεν ἄπειρον ὄχλον μοναχῶν τε καὶ λαϊκῶν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὁ ἁγιώτατος ἀρχιεπίσκοπος Ἀναστάσιος παραλαβὼν πλῆθος κληρικῶν τε καὶ στρατιωτῶν παρεγένετο εἰς τὴν λαύραν, μεθ' οὗ παρῆσαν Χρυσίππος τε καὶ Γαβριήλιος καὶ Φίδος ὁ διάκονος. συνήχθησαν δὲ πάντοθεν καὶ οἱ τῆς ἐρήμου ἀναχωρηταί, ἐν οἷς ἦν καὶ ὁ μέγας πατὴρ ἡμῶν Γεράσιμος. πολλὰ δὲ παράδοξα θαύματα ἐποίησεν ὁ θεὸς διὰ τοῦ ἁγίου αὐτοῦ λειψάνου, ὥστε θαυμάζειν τὸν ἀρχιεπίσκοπον καὶ τοὺς παρόντας καὶ μέχρις ὥρας ἐνάτης μὴ ἰσχύειν αὐτὸ καταθέσθαι, ἕως οὔ οἱ στρατιῶται κατ' ἐπιτροπὴν τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἐδίωξαν τὸν ὄχλον. καὶ οὕτως οἱ πατέρες ἐνέβαλον αὐτὸ ἐν γλωσσοκόμῳ καὶ κατέθεντο ἐν τόπῳ τινὶ ἐπιτηδεΐω. Μαρτύριος δὲ καὶ Ἡλίας ἔκλαιόν τε καὶ ἐθρήνουν τὴν στέρησιν τοῦ πατρός. τούτους ὁ ἀρχιεπίσκοπος διὰ τῆς παραθέσεως Χρυσίππου τοῦ σταυροφύλακος προετρέψατο πυκνάζειν αὐτῷ καὶ καταλείψας ἐν τῇ λαύρᾳ Φίδον τὸν διάκονον ὡς ὀφείλοντα φροντίζειν τῆς οἰκοδομῆς τοῦ κοιμητηρίου πρὸς τὸ μετατεθῆναι τὸ τίμιον λείψανον εἰς πρέποντα τόπον ἀνελθὼν εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν ἀπέστειλεν τεχνίτας καὶ τὴν εἰς τὴν οἰκοδομὴν ὑπουργίαν ἅπασαν.
- 61 Ὁ δὲ μέγας Δομετιανὸς ὁ τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν γνήσιος μαθητῆς, ὁ ἐν κοινοβίῳ εὐδοκιμήσας καὶ ἐν τῇ λαύρᾳ ἀνδραγαθήσας καὶ ἐν ταῖς ἐρήμοις διαπρέψας καὶ ὑπὲρ τὰ πεντήκοντα ἔτη τῷ ἁγίῳ πατρὶ διακονησάμενος, ὁ συναθλήσας αὐτῷ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ συμβασιλεύειν ἀξιωθεὶς ἐν τῇ τῶν οὐρανῶν βασιλείᾳ, ὁ εὐάρεστος τῷ θεῷ καὶ δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις ἀναδειχθεὶς οὐκ ἀπέστη τοῦ τόπου ἔνθα κατέκειτο τὸ τίμιον λείψανον τοῦ ἁγίου πατρός, ἕως

συμπληρώσεως τῶν ἑξ ἡμερῶν. καὶ τῇ νυκτὶ τῆς ἑβδόμης ἡμέρας ἐπιφαίνεται αὐτῷ ὁ μέγας Εὐθύμιος ἐν δόξῃ μεγάλῃ φαιδρῷ τῷ προσώπῳ λέγων· δεῦρο ἐν τῇ ἡτοιμασμένῃ σοι δόξῃ· δυσωπηθεὶς γὰρ ὁ δεσπότης Χριστὸς ἐχαρίσατό μοι τὸ εἶναί σε σὺν ἐμοί. ταῦτα ἀκούσας ὁ Δομετιανὸς ἐλθὼν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν ὀπτασίαν τοῖς πατράσι διηγησάμενος ἐκοιμήθη ἐν χαρᾷ. Ὁ δὲ διάκονος Φίδος πολλὴν σπουδὴν θέμενος ὠικοδόμησεν τὸ κοιμητήριον ἐν τῷ τόπῳ τοῦ σπηλαίου ἔνθα ἐν ἀρχῇ ἡσύχαζεν ὁ μέγας Εὐθύμιος. ὅπερ σπήλαιον καταλύσας ἐν μόνοις τρισὶ μηνὶν ἔκτισεν οἶκον μέγαν καὶ θαυμαστὸν κεκαμαρωμένον. καὶ ἐν μὲν τῷ μέσῳ τὴν τοῦ ἁγίου θήκην πεποίηκεν· ἐκατέρωθεν δὲ ἐσκεύασεν θήκας ἡγουμένων τε καὶ πρεσβυτέρων καὶ λοιπῶν ὁσίων ἀνδρῶν. ὁ δὲ ἀρχιεπίσκοπος προπέμψας τὴν τε ἐπικειμένην πλάκα μετὰ τῆς ἀργυρᾶς χώνης καὶ τὰ κυκλοῦντα κάγκελλα κατῆλθεν εἰς τὴν λαύραν καὶ μετήνεγκεν τὸ τίμιον λείψανον εἰς τὸν ἐτοιμασθέντα τόπον οἰκείας βαστάσας χερσὶν καὶ τοῦτο καταθέμενος ἀσφαλῶς πρὸς τὸ μηδὲνα δύνασθαι ἀνοῖξαι καὶ λείψανον ἀποσυλῆσαι ἐπέθηκεν τὴν πλάκα πῆξας τὴν χώνην ὑπεράνω τοῦ στήθους αὐτοῦ. ἥτις χώνη ἀπὸ τότε μέχρι τῆς σήμερον ἀναβλύζει παντοδαπὰς εὐεργεσίας τοῖς μετὰ πίστεως προσιοῦσι. γέγονε δὲ ἡ τοῦ λειψάνου μετάθεσις μηνὶ Μαίῳ ἑβδόμῃ. καὶ οὕτως ὁ ἀρχιεπίσκοπος τὴν σύναξιν ἐπιτελέσας Μαρτύριον καὶ Ἥλιαν μεθ' ἑαυτοῦ λαβὼν εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν πρεσβυτέρους τῆς ἀγίας ἐχειροτόνησεν Ἀναστάσεως.

62 Καλεῖ δέ με ὁ καιρὸς διηγῆσασθαι πῶς ἡ τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου λαύρα εἰς κοινοβίου τάξιν μετεσκευάσθη. τοῦ πρώτου ἐνιαυτοῦ πληρουμένου ἀπὸ τῆς Εὐθυμίου τοῦ μεγάλου κοιμήσεως ὁ εὐσεβέστατος βασιλεὺς Λέων Λέοντα τὸν ἔκγονον αὐτοῦ κομιδῇ νήπιον ὄντα διάδοχον τῆς βασιλείας καταλείψας ἐτελεύτησεν. ὄντινα ἐπ' ὀλίγους μῆνας τῇ βασιλείᾳ ἐπιζήσαντα Ζήνων ὁ γεννήσας αὐτὸν διεδέξατο τελευτήσαντα. τότε δὲ Βασιλίσκος τις τυραννήσας καὶ τὴν βασιλείαν ἀρπάσας Ζήνωνος ἐπὶ τὴν Ἰσαυρίαν φυγόντος ποιεῖ ἐγκύκλιον κατὰ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου. τῷ δὲ ἔκτῳ τῆς κοιμήσεως τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου χρόνῳ ὁ μὲν ἀρχιεπίσκοπος Ἀναστάσιος ἐτελειώθη ἐν Χριστῷ ἐν ἀρχῇ τοῦ Ἰουλίου μηνός· Ζήνων δὲ ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν βασιλείαν ὑπέστρεψεν Βασιλίσκον χειρωσάμενος. τότε δὲ Μαρτύριος ὁ ἀνωτέρω πολλάκις μνημονευθεὶς τὴν πατριαρχεῖαν διαδεξάμενος παρρησιαστικώτερον γράφει τῷ βασιλεῖ Ζήνωνι καὶ Ἀκακίῳ τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως περὶ τε τῆς τῶν Ἀποσχιστῶν ἀκαταστασίας καὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν γενομένων ἐν τῇ ἁγίᾳ πόλει νεωτερισμῶν. τότε γὰρ οἱ καταλειφθέντες ἐν τῇ ἁγίᾳ πόλει Ἀποσχισταὶ Γερόντιον ἀρχιμανδρίτην ἔχοντες παραπλήσια τῶν πάλαι ὑπὸ Θεοδοσίου τολμηθέντων ἐπεχείρουν διαπράξασθαι τῷ ῥηθέντι ἐγκυκλίῳ ἐπεριδόμενοι.

63 καὶ ἀποστέλλεται Φίδος ὁ διάκονος μετὰ τῶν γραμμάτων ἐν Κωνσταντινουπόλει. ὅστις Φίδος τὰς τοῦ πατριάρχου δεξάμενος ἀποκρίσεις κατελθὼν εἰς Ἰόππην καὶ ἐπιβὰς πλοίῳ διαπερῶντι εἰς Κούρικον καὶ κατὰ τὸ Παρθενικὸν γεγονώς πέλαγος τοῦ πλοίου συναρπασθέντος ναυαγίῳ περιέπεσεν νυκτὸς ἐπικειμένης. καὶ ὁ θέλων αὐτὸν σωθῆναι θεὸς ὠικονόμησεν ξύλου τινὸς αὐτὸν ἐπιλαβέσθαι. ἐν τοιαύτῃ οὖν θλίψει καὶ ἀνάγκῃ γεγονώς ὑπόμνησιν τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου λαβὼν προσηύχετο λέγων· ὁ θεὸς τῶν δυνάμεων ὁ πάντα τὰ δυσχερῆ εὐχερῆ ποιῶν, διὰ τῶν εὐχῶν τοῦ ὁσίου Εὐθυμίου ἐξελοῦ με ἐκ τῆς φρικτῆς ταύτης καὶ φοβερωτάτης ἀνάγκης. καὶ πάλιν ἔλεγεν· ἅγιε πάτερ Εὐθύμιε, ἰδοὺ καιρὸς βοηθείας· βοήθησόν μοι καὶ λύτρωσαί με ἐκ ταύτης τῆς ἀνάγκης. καὶ ταῦτα τῷ Φίδῳ εἰπόντι ἐπιφαίνεται ὁ μέγας Εὐθύμιος περιπατῶν ἐπὶ τῶν ὑδάτων. ἐμφόβου δὲ τοῦ Φίδου γεγονότος λέγει ὁ μέγας Εὐθύμιος· μὴ φοβοῦ· ἐγὼ εἰμι Εὐθύμιος ὁ τοῦ θεοῦ δοῦλος. γίνωσκε δὲ ὅτι οὐκ ἄστεία ἡ ὁδός σου ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. οὐδὲ γάρ τινα ὄντην φέρει τῇ μητρὶ τῶν ἐκκλησιῶν τὸ σὲ νῦν ἀνέρχεσθαι ἐν Κωνσταντινουπόλει. πορεύου τοίνυν καὶ τῷ μὲν ἀποστείλαντί σε εἶπον· τάδε λέγει ὁ δοῦλος

τοῦ θεοῦ Εὐθύμιος μὴδὲν περὶ τῶν Ἀποσχηστῶν τὸ σύνολον μεριμνήσης, παρὰ γὰρ κυρίου γίνεται ἐν ταύταις ἡ τελεία ἔνωσις καὶ ἐπὶ τῆς σῆς ἱεραρχίας γενήσεται ἐν Ἱεροσολύμοις μία ποίμνη ἐνὸς ποιμένος. αὐτὸς δὲ ἄπελθε εἰς τὴν ἐμὴν λαύραν καὶ κοινόβιον οἰκοδόμησον ἐν ᾧ τόπω τὸ ἐμὸν ὠικοδόμησας κοιμητήριον τὰ κελλία πάντα ἐκ θεμελίων καταλύσας· οὐ γὰρ βούλεται ὁ θεὸς λαύραν εἶναι ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ, κοινόβιον δὲ μᾶλλον τὴν λαύραν γενέσθαι ἡυδόκησεν. ταῦτα ἀκούσας ὁ Φίδος συνέθετο τῷ ἀγίῳ οὕτως ποιεῖν, οὐκ ἤιδει δὲ ὅτι ἀληθὲς ἐστὶ τὸ γινόμενον διὰ τοῦ ἀγίου, ἀλλ' ἐδόκει ὄραμα βλέπειν.

64 ὁ δὲ μέγας Εὐθύμιος σκεπάσας αὐτὸν τῷ ἑαυτοῦ παλλίῳ ἀπέλυσεν ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀναρπασθεὶς ὁ Φίδος καὶ ὡς οἶμαι κατὰ τὸν Ἀμβρακοῦ μετάρσιος γεγινώς ὡς ἐν ῥίπῃ ὀφθαλμοῦ ἡρέθη εἰς τὸν αἰγιαλὸν καὶ εἰς τὴν ἀγίαν πόλιν μηδενὸς τῶν ἀνθρωπίνων αἰσθανόμενος. καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸν ἑαυτοῦ οἶκον καὶ τὸ θεόδοτον ἐκεῖνο παλλίον ἀποθέμενος, ὅπερ ἦν περιβεβλημένος, καὶ τὰ ἴδια ἱμάτια ἐνδυσάμενος, τὸ μὲν παλλίον ἄφαντον γέγονεν, αὐτὸς δὲ εἰς ἑαυτὸν ἐλθὼν λέγει· νῦν οἶδα ἀληθῶς ὅτι ἀπέστειλεν κύριος τὸν ἅγιον αὐτοῦ καὶ ἐξείλατό με ἀπὸ πικροῦ θανάτου. καὶ ταῦτα διηγησάμενος τῇ ἑαυτοῦ μητρὶ φιλοχρίστῳ οὔσῃ καὶ ἀκούσας παρ' αὐτῆς ὅτι ὅσα συνέθου τῷ ἀγίῳ, ἀνυπερθέτως ποίησον, εἰσελθὼν πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον πάντα καθεξῆς διηγήσατο. ὁ δὲ θαυμάσας ἀποκρίθη λέγων· ὄντως προφήτης κυρίου ὁ μέγας Εὐθύμιος. τοῦτο γὰρ πᾶσιν ἡμῖν προεῖπεν μέλλων ἐν Χριστῷ τελειοῦσθαι. ἅπιθι τοίνυν ἐπὶ τὴν τοῦ κοινοβίου οἰκοδομὴν καὶ ἔχεις κάμῃ συνεργοῦντά σοι ἐν πᾶσιν. λαβὼν οὖν ὁ Φίδος ἓνα μηχανικὸν καὶ πλῆθος τεχνιτῶν καὶ ὑπουργίαν πολλὴν κατέβη εἰς τὴν λαύραν καὶ ὠικοδόμησεν τὸ κοινόβιον καὶ περιετείχισεν καὶ ὠχύρωσεν αὐτό. καὶ τὴν μὲν παλαιὰν ἐκκλησίαν ἀριστητήριον πεποίηκεν καὶ ὑπεράνωθεν τὴν νέαν ὠικοδόμησεν ἐκκλησίαν, ἔκτισεν δὲ καὶ πύργον ἔνδον τοῦ κοινοβίου ὀχυρώτατον ἐν ταύτῳ καὶ ὠραιότατον, συνέφθασεν δὲ ἐν τῷ μέσῳ εἶναι τοῦ κοινοβίου τὸ κοιμητήριον. τὴν δὲ τοῦ κοινοβίου τοποθεσίαν καλὴν οὔσαν τοῦ ὁρᾶσθαι διὰ τὴν ἐνάρετον ὁμαλότητα καὶ μοναχοῖς πρὸς ἄσκησιν ἐπιτηδεῖαν διὰ τὴν τῶν αὐτῆς ἀέρων εὐκρασίαν τε καὶ μεσότητα διαγράψαι τῷ λόγῳ πειράσσομαι. λόφος τοίνυν ἐστὶ σμικρότατος ἐξ ἀνατολῆς τε καὶ δύσεως περιεχόμενος ὑπὸ δύο κοιλάδων σεμνοτάτων συνερχομένων κατὰ τὸ νότιον μέρος καὶ ἀλλήλαις ἐνουμένων. ἐπὶ μέντοι τὸ βόρειον μέρος πεδιάς ἐστὶ λίαν τερπνοτάτῃ ἐπὶ τρισὶ περί που ἡπλωμένα σταδίοις, τῆς δὲ πεδιάδος πρὸς βορρᾶν χεῖμαρρός ἐστι καταφερόμενος ἐξ αὐτῆς που τῆς ἀνατολικῆς ρίζης τοῦ σεβασμίου βουνοῦ τῆς ἀγίας Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν Ἀναλήψεως.

65 κατ' αὐτὴν δὲ τὴν πεδιάδα ὃ τε πύργος ἐστήρικται καὶ τὸ τοῦ κοινοβίου ἐκβάλλει θυρώριον. καὶ ἔστιν ὁ τόπος ὅλος ἡμέρος καὶ πάνυ θαυμάσιος, μέσους, ὡς εἴρηται, λαχὼν ἀέρας. τῶν μὲν γὰρ ψυχροτέρων τόπων ὑπάρχει θερμότερος, τῶν δὲ καυματηρῶν ψυχρότερος· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν λίαν ὑγροτέρων τόπων ὑπάρχει ξηρότερος καὶ τῶν πάνυ ξηροτέρων ὑγρότερος. Πληρωθείσης δὲ τῆς τοῦ κοινοβίου οἰκοδομῆς τε καὶ κοσμήσεως ἐν μόνοις τρισὶν ἔτεσιν τῇ πολυχειρίᾳ καὶ σπουδῇ ἐβούλοντο οἱ πατέρες κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν καθ' ἣν μετετέθη τὸ τίμιον λείψανον τοῦ ἀγίου πατρὸς ἡμῶν καὶ ἐν τῷ καινῷ κατετέθη κοιμητηρίῳ, τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸ κοινόβιον ἐγκαινίσαι· ἀλλ' ἐστενοχωροῦντο ὕδωρ μὴ ἔχοντες. ὀλιγομβρίας γὰρ γενομένης κατ' αὐτὴν τὴν ἔρημον λάκκος ὕδωρ οὐκ ἐδέξατο καὶ τοῦ Μαΐου μηνὸς εἰσεληλυθότος τῆς αὐτῆς ἐρήμου μόλις τῷ χειμῶνι βρεχομένης, ὡς ἴσασιν οἱ πολυχρόνιον πεῖραν αὐτῆς ἐσχηκότες, εἰκότως βροχὴ οὐ προσεδοκάτω. δι' ὃ ἐν ἀπορίᾳ πολλῇ γεγονότες οἱ περὶ τὸν ἡγούμενον Ἠλίαν καὶ τὸν διάκονον Φίδον ἐδήλωσαν τῷ τε ἀββᾷ Λογγίνῳ τῆς κάτω μονῆς καὶ τῷ ἀββᾷ Παύλῳ ἡγουμένῳ ὄντι τῆς Μαρτυρίου μονῆς ἀποστεῖλαι τὰ ἄλογα τῶν ἀμφοτέρων μοναστηρίων, ὅπως μετὰ τῶν ἀλόγων τῆς ἡμετέρας μονῆς μετακομίσωσιν ὕδωρ

ἀπὸ Φαρῶν, καὶ ἡτοιμάζοντο τῇ νυκτὶ ἐξίεναι ἀπὸ τοῦ κρούσματος. ἐν ἣι νυκτὶ φαίνεται ὁ μέγας Εὐθύμιος τῷ μακαρίτῃ Ἠλίῳ λέγων· τί ποιοῦσιν τὰ ἄλογα σήμερον; καὶ εἰπόντι αὐτῷ· διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἡμᾶς ὕδωρ εἰς Φαρὰν ὑπάγουσιν, ἐπετίμησεν λέγων· καὶ διὰ τί ἀμελήσαντες οὐκ ἐδεήθητε τοῦ θεοῦ, ὀλιγόπιστοι; μὴ οὐκ ἰσχύει ἡ χεὶρ κυρίου δοῦναι ὑμῖν ὕδωρ; ὁ ἐκ τῆς ἀκροτόμου πέτρας ἐξαγαγὼν ὕδωρ θεὸς λαῶν ἀπειθοῦντι καὶ ἀντιλέγοντι καὶ διψῶντι τῷ Σαμψὼν ἀπὸ σιαγόνος ὄνου ἀναβλύσας ὕδωρ οὐ δώσει καὶ ὑμῖν χρῆζουσιν; ναὶ λέγω ὑμῖν δώσει, ἐὰν μετὰ πίστεως αἰτήσητε αὐτόν.

⁶⁶ μὴ τοίνυν τὰ ἄλογα ἐπὶ τὸ ὕδωρ πέμψητε, ἀλλ' ἐπιρίψατε ἐπὶ τὸν θεὸν τὴν μέριμναν ὑμῶν, καὶ σήμερον πρὸ ὥρας τρίτης γομοῦνται ὑμῶν οἱ δύο μεγάλοι λάκκοι. ἀναστὰς οὖν καὶ διηγησάμενος τὸ ὄραμα τῷ τε μακαρίτῃ Φίδωι καὶ πᾶσι τοῖς λοιποῖς ἀπέστειλεν τὰ ἄλογα εἰς τοὺς τόπους αὐτῶν. ὅτε οὖν ὁ ἥλιος ἀνέτειλεν, ἀνέβη νέφος καὶ ἐξεχέθη ὄμβρος πολὺς κύκλῳ τοῦ μοναστηρίου καὶ μόνου, καὶ πρὸ ὥρας τρίτης ἐγομώθησαν οἱ δύο μεγάλοι λάκκοι καὶ εὐθὺς ἐπαύσατο ἡ βροχή. ὁ τοίνυν ἀρχιεπίσκοπος Μαρτύριος γνούς τὸ γενόμενον θαῦμα μετὰ πολλῆς δαψιλείας παραγέγονεν εἰς τὸν ἐγκαινισμὸν τοῦ μοναστηρίου. καὶ γέγονεν ἡ ἀγρυπνία μετὰ λαμπρᾶς φωταγωγίας καὶ ποιοῦντες τὴν σύναξιν κατέθεντο ὑπὸ τὸ θυσιαστήριον λείψανα ἁγίων καὶ καλλινίκων μαρτύρων, Ταράχου καὶ Πρόβου καὶ Ἀνδρονίκου, μηνὶ Μαίῳ ἐβδόμη ἔτους δεκάτου ἀπὸ τῆς τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου κοιμήσεως. χρόνου δέ τινος διελθόντος ὁ διάκονος Φίδος ἐπίσκοπος ἐχειροτονήθη πόλεως Δώρων προσαγορευομένης. Δίκαιον δὲ ἡγοῦμαι ἐν τῷ παρόντι λόγῳ ἐπιμνησθῆναι τῆς τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις Ἀποσχιστῶν τελείας ἐνώσεως πρὸς τὸ δεῖξαι ἐναργῶς τὰ παρὰ τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου ἐν τῇ θαλάσῃ ῥηθέντα εἰς τὸν αὐτὸν πληρωθέντα καιρόν. τοῦ γὰρ ἀρχιεπισκόπου Μαρτυρίου τῇ γενομένῃ ἐν τῇ θαλάσῃ ὀπτασίᾳ καὶ ὑποσχέσει τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου πιστεύσαντος καὶ πᾶσαν μέριμναν ἀποτιναξαμένου ὀλίγων ἡμερῶν διελθουσῶν ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς ἀββᾶς Μαρκιανὸς ἐν τοῖς περὶ τὴν ἁγίαν Βηθλεὲμ τόποις ἤδη κοινόβιον συστησάμενος πάντας τοὺς Ἀποσχιστάς αὐτόθι συναθροίσας ἐκ θείας τινὸς ἐπιπνοίας κινηθεὶς λέγει πρὸς αὐτούς· ἕως πότε, πατέρες, φιλονικοῦμεν διελεῖν τὸ σῶμα τῆς ἐκκλησίας μὴ ἐπιστάμενοι τὸ τέλειον θέλημα τοῦ θεοῦ; σκοπήσωμεν τοίνυν ἑαυτοὺς μήπως οἰόμενοι τὴν βασιλικὴν κατέχειν ὁδὸν ἀνοδίαὶ ὁδεύομεν.

⁶⁷ τὸ γὰρ οἶσθαι κωλύει τὸ εἶναι. ἑαυτοὺς τοίνυν δοκιμάσωμεν εἰ ἐσμὲν ἐν τῇ πίστει, καὶ τῷ ἀποστολικῷ ἀκολουθοῦντες ὑποδείγματι βάλῳμεν κλήρους ἐκ προσώπου τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν μοναχῶν καὶ εἰ μὲν ὁ κλῆρος ἐπὶ τοὺς μοναχοὺς ἔλθῃ, μείνωμεν ὅπερ ἐσμέν· εἰ δὲ ἐπὶ τοὺς ἐπισκόπους, τῇ ἐκκλησίᾳ κοινωνήσωμεν. καὶ τούτων οὕτως λεχθέντων ὁμονοήσαντες ἔβαλον τοὺς κλήρους καὶ ἔπενεν ὁ κλῆρος ἐπὶ τοὺς ἐπισκόπους. καὶ πληροφορηθέντες ἅπαντες ἐκ συμφώνου εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν εἰσῆλθον ἐκδεδωκότες ἑαυτοὺς τῇ πρὸς τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν ἐνώσει. ὁ δὲ ἀρχιεπίσκοπος τούτους δεξάμενος ἐκέλευσεν τὰ φῶτα γενέσθαι τῆς ἁγίας Ἀναστάσεως καὶ ἐπετέλεσεν ἀνδρὸς ἑορτὴν μετὰ παντὸς τοῦ πλήθους τῶν τε μοναχῶν καὶ τῶν πολιτῶν καὶ γέγονεν εὐφροσύνη μεγάλη ἐν ταῖς πλατείαις Ἱερουσαλὴμ ἐπὶ τῇ τῆς ἐνώσεως χαρᾷ. καὶ ἐκοινώνησεν ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν Ἀποσχιστῶν πλὴν Γερωντίου τοῦ ἀρχιμανδρίτου τοῦ ἐπὶ τεσσαρακονταπέντε ἔτη τὰ τῆς μακαρίας Μελάνης μοναστήρια κυβερνήσαντος καὶ Ῥωμανοῦ τοῦ ἐπὶ Θεκῶαν μοναστήριον συστησάμενου, οἵτινες τῇ ἀλόγῳ φιλονικίᾳ ἐμμείναντες καὶ διὰ τοῦτο τῶν ἰδίων ἐκβληθέντες μοναστηρίων ὧδε κάκεισε περιφερόμενοι ἐτελεύτησαν ἀκοινώνητοι. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως γέγονεν ἐπὶ τῆς βασιλείας Ζήνωνος· ἐν δὲ τοῖς Ἀναστασίου τοῦ βασιλέως χρόνοις αἱ σκηναὶ τῶν Σαρακηνῶν αἱ συστᾶσαι ὑπὸ τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Εὐθυμίου ὑπὸ βαρβάρων ἐρημώθησαν, οἱ δὲ πρῶτοι τῶν ἐν αὐταῖς Σαρακηνῶν ἄλλας σκηνὰς ἔκτισαν πλησίον τῆς τοῦ ἀββᾶ Μαρτυρίου μονῆς ἐκκλησίαν κάκεισε συστησάμενοι. ἀλλ' οἱ βάρβαροι πάλιν ἐπελθόντες αὐτοῖς κάκεισε τοὺς μὲν

ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ αἰχμαλώτισαν· οἱ δὲ λοιποὶ εἰς διαφόρους ἐσκορπίσθησαν κώμας. γέγονε γὰρ τότε σύγχυσις μεγάλη καὶ φοβερά κατὰ τὴν χώραν ταύτην ὑπὸ τῆς ἐπ’ ἀδείας τῶν βαρβάρων ἐπιδρομῆς.

- 68 Ὁ μὲν οὖν μακαρίτης Ἡλίας ὁ καλὸς τῆς Εὐθυμίου ἀγέλης ποιμὴν ἐπὶ τριάκοντα καὶ ὀκτὼ χρόνους τὴν μονὴν κυβερνήσας καὶ πλεῖστα κατορθώματα ἐν αὐτῇ διαπραξάμενος ἐτελεύτησεν. Συμεωνίου δὲ τινος Ἀπαμέως ἐπὶ τρεῖς χρόνους τῆς αὐτῆς μονῆς κρατήσαντος καὶ ἐν Χριστῷ τελειωθέντος Στέφανός τις Ἄραψ τῷ γένει τὴν ἡγουμένην διεδέξατο γνήσιον ἀδελφὸν ἔχων Προκόπιον μὲν ὀνομαζόμενον, τῆς δὲ Καισαρέων ἐκκλησίας πρεσβύτερον, οὗτινος τελευτήσαντος πᾶσαν ὁ Στέφανος τὴν γονικὴν περιουσίαν τῷ μοναστηρίῳ προσεκύρωσεν. ἐν τοῖς αὐτοῦ χρόνοις Ἀντιοχεὺς τις Καισάριος καλούμενος καὶ ἐν ἀρχαῖς πολιτικαῖς πολλάκις εὐδοκιμήσας ἐλθὼν εἰς τὴν ἀγίαν πόλιν καὶ χρονοτριβήσας πάθει σωματικῷ περιέπεσεν δεινοτάτῳ καὶ ἠνέχθη εἰς τὴν μονὴν καὶ ἐκ τοῦ ἐλαίου τῆς τοῦ σημειοφόρου Εὐθυμίου θήκης ἀλειψάμενος πάσης σωματικῆς ἀθρόως ἀπηλλάγη νόσου. ταύτης οὖν τυχὼν τῆς εὐεργεσίας πολλὴν μὲν προσήνεγκεν εὐλογίαν, ἑτέραν δὲ ὑπέσχετο δίδοναι καθ’ ἕκαστον ἑνιαυτόν. ὁδεύων δὲ ἐπὶ τὴν Ἀντιόχειαν παρέβαλεν ἐν Τριπόλει Στεφάνῳ τῷ ἐπισκόπῳ. ὧτιτιν διηγείτο περὶ τε τῆς τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου χάριτος καὶ τῆς εἰς αὐτὸν προελθούσης εὐεργεσίας· Λεόντιος δὲ τις νεώτερος τοῦ ἐπισκόπου ἀνεψιὸς ἀκούσας καὶ ἀναπτρωθεὶς τὴν διάνοιαν ἦλθεν εἰς τὴν μονὴν καὶ ἀπετάξατο. καὶ ἐν τῇ μοναχικῇ προκόψαντα αὐτὸν πολιτεία μεταπεμφάμενος ὁ ἐπίσκοπος Στέφανος ἡγούμενον πεποίηκεν τοῦ σεβασμίου οἴκου τοῦ ἀγίου μάρτυρος Λεοντίου καὶ διάδοχον τῆς ἐπισκοπῆς οὐ μετὰ πολὺ καταλιπὼν αὐτὸν ἐτελεύτησεν. Νεῖλος δὲ τις τοῦ μοναστηρίου πρεσβύτερος ἐπέμπετο εἰς Ἀντιόχειαν διὰ τὴν ὑποσχεθεῖσαν παρὰ Καισαρίου εὐλογίαν. ὅστις ἐν Τριπόλει κατὰ πάροδον γεγωνὼς καὶ παρὰ Λεοντίῳ τῷ ἐπισκόπῳ δεξιωθεὶς ἐπίσκοπος χειροτονεῖται Ὁρθωσιάδος. ὁ δὲ πατὴρ ἡμῶν Στέφανος τὴν Εὐθυμίου μονὴν αὐξήσας καὶ πλουτίσας εἰς δύναμιν καὶ ἐξακόσια νομίσματα ἐν χαράγματι ἐκ περιουσίας γονικῆς ταύτη καταλιπὼν ἐτελειώθη μηνὶ Ἰαννουαρίῳ εἰκάδι δευτέραι τὸν εἰκοστὸν πρῶτον ἐν τῇ ἡγουμένίᾳ πληρώσας χρόνον.
- 69 Θωμᾶς δὲ τις Ἀπαμεὺς τὴν Εὐθυμίου ἀγέλην παραλαβὼν εὐθηνουῖσαν ἡλάττωσεν. ἐν τοῖς αὐτοῦ χρόνοις ἦλθεν πάλιν εἰς τὴν μονὴν ὁ ἐνδοξότατος Καισάριος καὶ ὑπ’ αὐτοῦ εἰς ἐστίασιν προτραπείς καὶ ἐν τῷ ἀρίστῳ παρ’ αὐτοῦ ἀκούσας ὅτι ἔχομεν ἐν τῷ διακονικῷ μερίδας τινὰς τοῦ τιμίου ξύλου τοῦ πανσέπτου σταυροῦ, ὥσπερ τῷ μοναστηρίῳ Κοσμᾶς τε καὶ Χρύσιππος οἱ σταυροφύλακες κατὰ καιροὺς ἐδωρήσαντο, ἐξ ὧν μερίδων ὁ ἡγούμενος Στέφανος ἐνέβαλεν εἰς τὸν παρ’ αὐτοῦ γεγονότα τῷ μοναστηρίῳ σταυρὸν ὀλόχρυσόν τε καὶ διάλιθον, εἶπεν ὁ Καισάριος· διὰ τὸν κύριον, ἀξιωθῶμεν προσκυνῆσαι καὶ ἵνα δώσης ἡμῖν μίαν μερίδα. ὁ δὲ ἡγούμενος τοῦτο ποιῆσαι συνθέμενος λαβὼν αὐτοὺς ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τῆς μεσημβρίας ἐν τῷ διακονικῷ ἤνοιξεν τὰ ἀρμάρια τῶν κειμηλίων καὶ προσκυνήσαντες οἱ περὶ Καισάριον ἔλαβον τὴν μερίδα. καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸ ἐνδότερον τοῦ διακονικοῦ κελλίον προετράπησαν εἰς ἀγάπην. Θεόδοτος δὲ τις Γαλάτης τὴν τοῦ ἀριστηρίου διακονίαν ἐκπληρῶν τούτοις ὑπηρετεῖ. ὅστις εἰσερχόμενος διὰ τοῦ διακονικοῦ καὶ ἐξερχόμενος τῶν ἀρμαρίων ἠνεωγμένων τὰ ῥηθέντα ἐξακόσια νομίσματα ἐν τρισὶν ὄντα κοδρίοις ἀπὸ ἐνὸς τῶν ἀρμαρίων κλέψας ἔμεινεν ὑπηρετῶν. ὁ μὲντοι ἡγούμενος ἀπολῦσαι θέλων τοὺς περὶ Καισάριον κλείσας μετὰ θορύβου τὰ ἀρμάρια καὶ μὴ νοήσας τὸ γεγονὸς ἀπέλυσεν ἐκείνους μετὰ εὐχῆς. ὁ δὲ Θεόδοτος ἔωθεν ἀναστὰς προσεποίησατο τὸν ὀργιζόμενον καὶ κατεβόα τοῦ ἡγουμένου λέγων· οὐκ ἔνι σωθῆναι εἰς τὸν τόπον τοῦτον, ὅτι πολὺς αὐτοῦ ἐστὶν ὁ περισπασμός· καὶ ἄλλα τινὰ φλυαρήσας ἐξῆλθεν τοῦ μοναστηρίου τὸ χρυσίον ἔχων. ἀνερχόμενος δὲ ἐπὶ τὴν ἀγίαν πόλιν ἄντικρυς τῆς μονῆς τοῦ ἀββᾶ Μαρτυρίου καθίσας καὶ ἀπὸ ἐνὸς τῶν κοδρίων πεντήκοντα νομίσματα λαβὼν

ἔθηκεν τὰ τρία ὑποκάτω λίθου μεγάλου καὶ σημειωσάμενος τὸν τόπον εἰσῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα. καὶ μισθωσάμενος ἄλογα ἐπὶ Ἰόππην καὶ δοὺς τὸν ἄρραβῶνα κατέβη λαβεῖν τὸ χρυσίον. καὶ ἐγγίσας τῷ λίθῳ ὑπὸ ὄψεως φοβερωτάτου ὑποκάτωθεν τοῦ λίθου ἐξεληθόντος καταδιωχθεὶς ἐνεποδίσθη τὴν ἡμέραν ἐκείνην.

70 καὶ τῇ ἐξῆς πάλιν κατελθὼν καὶ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ θηρίου ἐπὶ πολὺ διάστημα καταδιωχθεὶς οὐ παρεχωρήθη. τῇ τρίτῃ τοίνυν ἡμέρᾳ πάλιν περὶ τὸν τόπον γεγονότα αὐτὸν ἐναερίος τις δύναμις ἐπελθοῦσα ἀσώματος ὥσπερ βάκλῳ τινὶ πλήξασα ἔρριπεν κατὰ τὴν ὁδὸν ἡμιθανῆ. Λαζαριῶται δέ τινες κατὰ τὸν τόπον γενόμενοι τοῦτον ἐρριμμένον εὐρόντες εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν εἰσήγαγον καὶ ἐν τῷ νοσοκομείῳ ἀπήγαγον. ἐν ᾧ χρονοτριβήσας τῶν πόνων ἐπιτεινομένων βλέπει τινὰ κατ' ὄναρ ἱεροπρεπῆ ὀργίλως πρὸς αὐτὸν λέγοντα· ἀδύνατόν σέ ἐστιν τῆς κλίνης ταύτης ἀναστῆναι, εἰ μὴ τὸ κλαπὲν χρυσίον τῇ Εὐθυμίου μονῇ ἀποδώσης. τότε μεταστειλάμενος τὸν τοῦ μοναστηρίου ξενόδοχον ὡμολόγησεν περὶ τοῦ χρυσοῦ. καὶ μαθόντες οἱ περὶ τὸν ἡγούμενον Θωμᾶν καὶ Λεόντιον τὸν δευτεράριον ἀνέβησαν εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν καὶ ἀκούσαντες παρ' αὐτοῦ ὅτι οὐδεὶς δύναται ἐγγίσει τῷ τόπῳ ἔνθα ἐστὶν τὸ χρυσίον, διὰ τὸ κατοικοῦν θηρίον, λέγει ὁ ἀββᾶς Λεόντιος· ἐλθὲ καὶ δεῖξον ἡμῖν τὸν λίθον μακρόθεν· ἡμεῖς γὰρ τὸν ὄφιν ἐκείνον οὐ φοβούμεθα. καὶ λαβόντες αὐτὸν ζώῳ ἐπικαθήμενον εἰς τὸν τόπον ἦγαγον καὶ τὸ μὲν χρυσίον ὑπὸ τὸν λίθον εὗρον πεφυλαγμένον μηδαμῶς τοῦ θηρίου φανέντος, τὸν δὲ Θεόδοτον ἀβλαβῆ ἀπέλυσαν τῶν παρ' αὐτοῦ σκορπισθέντων περιφρονήσαντες. ὁκτῶ τοίνυν χρόνους τὴν Εὐθυμίου τοῦ μεγάλου κυβερνήσας μονὴν ὁ Θωμᾶς ἐτελεύτησεν μηνὶ Μαρτίῳ εἰκάδι πέμπτῃ τῆς πέμπτης ἰνδικτιόνος ἔτους ἑβδομηκοστοῦ τῆς τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου κοιμήσεως· Λεόντιος δὲ τὴν ἡγουμένην παρέλαβεν ὁ ἐμὲ τὸν ἀμαρτωλὸν εἰς τὴν ἐμοὶ σεβασμίαν μονὴν εἰσδεξάμενος. Ὅσα μὲν οὖν περὶ τοῦ θεοφόρου Εὐθυμίου ἤκουσα καὶ ἔγνων καὶ οἱ πατέρες μου διηγήσαντό μοι, οὐκ ἀπέκρυψα ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῶν εἰς γενεὰν ἑτέραν, ἀλλὰ ἀπήγγειλα καὶ ἀνεγραψάμην πρὸς τὰ ταῦτα ταῖς μετέπειτα γενεαῖς παραπεμφθῆναι· ἀναγκαῖον δὲ ἡγοῦμαι καὶ τὰ ἐπὶ ἐμοῦ γεγονότα θαύματα ἀπὸ τῆς τούτου θήκης καὶ μνήμης γραφῇ παραδοῦναι ἕτι τῶν εὐεργετηθέντων περιόντων καὶ τῶν ταῦτα θεασαμένων.

71 τὰ γὰρ νῦν ἐπ' ὄψεσιν πάντων ἐκ τῆς αὐτοῦ θήκης προερχόμενα θαύματα οὐ μόνον ἀξιοθαύμαστα τυγχάνει, ἀλλὰ καὶ αξιομνημόνευτα· πεῖθει γὰρ τοὺς ἐντυγχάνοντας καὶ τοῖς ἤδη περὶ αὐτοῦ ῥηθεῖσιν μὴ ἀπιστεῖν. ποίῳ δὲ τρόπῳ καὶ χρόνῳ τὴν μονὴν οἰκῆσαι ἤξιώθην, ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐρῶ. ἔτους τοίνυν ἐξκαιδεκάτου τῆς παρούσης θεοφυλάκτου βασιλείας ἐν κλήρῳ ἐκκλησιαστικῷ καταλεγόμενος ἀπεταξάμην ἐν τῷ τῆς ὑμετέρας ἀγιωσύνης εὐαγεῖ μοναστηρίῳ, ὡς καὶ αὐτὸς οἶσθα, ὦ πατέρων ἄριστε καὶ φιλοτεκνότατε Γεώργιε, καὶ τοῦ τῶν μοναχῶν σχήματος διὰ τῆς ὑμετέρας χειρὸς ἀξιωθείς μετὰ εὐχῆς καὶ παραθέσεως ὑμῶν ἀπελύθην ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα κατὰ τὸν Νοέμβριον μῆνα, ἀφορμὴν μὲν ποιησάμενος τὸν γεγονότα ἐν Ἱεροσολύμοις τῆς νέας ἐκκλησίας ἐγκαινισμὸν τῆς πανενδόξου καὶ θεοτόκου Μαρίας, τὸ δὲ ἀληθὲς εἰπεῖν, ἐπιποθήσας τὴν ἔρημον οἰκῆσαι. μέλλων δὲ ἐξιέναι ἐκ τῆς Σκυθοπολιτῶν μητροπόλεως ἐντολὰς ἔλαβον παρὰ τῆς ἐμῆς φιλοχρίστου μητρὸς μηδὲν τὸ σύνολον τῶν εἰς ψυχὴν συντεινόντων διαπράξασθαι χωρὶς γνώμης καὶ ἐπιτροπῆς τοῦ θεσπεσίου ἡσυχαστοῦ Ἰωάννου τοῦ ἐπισκόπου οἰκοῦντος ἐν τῇ λαύρᾳ τοῦ μακαρίου Σάβα καὶ πάσαις λάμποντος ταῖς κατὰ θεὸν ἀρεταῖς, μήποτε, λέγουσά μοι, τῇ τῶν Ὠριγενιαστῶν πλάνῃ συναπαχθεὶς ἐκπέσης ἐκ προοιμίων τοῦ ἰδίου στηριγμοῦ. ἐγὼ τοίνυν ἐν τῇ ἀγίᾳ πόλει γεγονῶς καὶ τοὺς ἀγίους καὶ σεβασμίους προσκυνήσας τόπους σὺν τῷ ζωοποιῷ ξύλῳ τοῦ παναγίου σταυροῦ καὶ πρὸς τὸν μνημονευθέντα θεσπέσιον ἄνδρα γενόμενος καὶ ἀκούσας παρ' αὐτοῦ ὅτι εἰ βούληι σωθῆναι, τὴν τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου οἴκησον μονήν, κατήλθον διὰ τῆς

ἐρήμου εἰς τὸν Ἰορδάνην καὶ παρὰ τοῖς ἐκεῖσε πατράσι χρονοτριβήσας περὶ τὸν Ἰούλιον μῆνα ἐνεχθεὶς εἰς τὴν τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου μονὴν ἐδέχθη ὑπὸ Λεοντίου τοῦ πατρὸς τῆς μονῆς.

⁷² Ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἡμέραις ἠνέχθη τις μοναχὸς ἀπὸ τῆς μονῆς τοῦ Ἀββᾶ Μαρτυρίου ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτου δεινῶς ἐνοχλούμενος, ἀπὸ μὲν τῆς πρώτης Κιλικίας κώμης Τομεσσοῦ ὁρμώμενος, Παῦλος δὲ προσαγορευόμενος, καὶ ἐτέθη ἐν τῷ κοιμητηρίῳ παρὰ τῇ θήκῃ τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Εὐθυμίου. οὗτινος μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὀφθέντος ἐν μεσονυκτίῳ καὶ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἀπελάσαντος ἀνελθὼν ὁ Παῦλος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ ὥρᾳ τῆς νυκτερινῆς ψαλμωιδίας ἐπὶ πάντων ἡμῶν ἐξωμολογεῖτο τῷ θεῷ κηρύττων τὸ γινόμενον εἰς αὐτὸν θαῦμα. καὶ γνόντες οἱ τοῦ κοινοβίου αὐτοῦ ἦλθον ἰαθέντα αὐτὸν λαβεῖν· αὐτὸς δὲ οὐ κατεδέξατο, ἀλλὰ μετὰ πάσης προθυμίας ἐξήκει μεθ' ἡμῶν εἰς τὰ ἔργα τοῦ κοινοβίου. καὶ ποτὲ ὄντων ἡμῶν ἕξω εἰς τὴν ἔρημον συλλογῆς ἔνεκεν μαννουθίων ἠρωτήθη παρ' ἡμῶν ὁ Παῦλος πῶς καὶ δι' ἣν αἰτίαν ἔπαθεν καὶ ποίῳ τρόπῳ ἰάθη. καὶ τῇ πρὸς ἡμᾶς ἀγάπῃ θαρρῶν ἀνυποστόλως διηγεῖτο ἡμῖν λέγων· ἐγὼ εἰς τὸ κοινόβιον διακονίαν πιστευθεὶς καὶ ἐκ τοῦ σεπτοῦ θυσιαστηρίου τὰ κλειδιά λαβὼν τὸν τοῦ θεοῦ φόβον παρωσάμενος τὰ μὲν ἐνοσφισάμην, τὰ δὲ περιφρονήσας ἐσκόρπισα ἀγνοῶν ὅτι πάντα τὰ τῶν μοναστηρίων καὶ τῶν λοιπῶν εὐαγῶν οἴκων τῷ θεῷ ἀφιέρωνται ὡς ἀπὸ καρποφοριῶν ὄντα. πληρώσας τοίνυν τὴν διακονίαν καὶ ἀποδοὺς τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ τὰ κλειδιά ὑπὸ τινων ἀδελφῶν προετράπην εἰς δεῖπνον καὶ πίων οἶνον εἰς κόρον ἦλθον τοῦ καθευδῆσαι. καὶ ἄφνω ἐπέρχονταί μοι αἰσχροὶ λογισμοὶ καὶ παραδεχόμενόν με εὐρηκότες τὸν νοῦν μου σφοδρῶς διετάραξαν καὶ λοιπὸν οὕτως διεγενόμην ὡς συμπαρούσης μοι γυναικὸς καὶ συνανακειμένης. τοῖς τοιοῦτοις οὖν συνδυάζων λογισμοῖς αἰφνίδιον, φησίν, θεωρῶ τοῦ δαίμονος τὴν ἐνέργειαν ἐρχομένην κατ' ἐμοῦ ὡς νέφος σκοτεινόν, ἐξ οὗ τὴν διάνοιαν σκοτωθεὶς ἔμεινα παιδευόμενος καὶ βασανιζόμενος ἐπὶ ἡμέρας πλείους ὑπὸ τοῦ δαίμονος.

⁷³ ὄντινα θρασυνόμενον κατ' ἐμοῦ ἡμέραν ἐξ ἡμέρας βλέποντες οἱ τοῦ κοινοβίου κατήγαγόν με ἐνταῦθα· ἐγὼ δέ, φησίν, παρ' αὐτῇ τῇ ἁγίᾳ θήκῃ τεθεὶς καὶ παραυτὰ εἰς συναίσθησιν ἐλθὼν ἐδεόμην μετὰ δακρύων τοῦ ἁγίου πατρὸς ἐλευθερωσαί με τοῦ θλίβοντός με δαίμονος καὶ καθαρῖσαι με τῆς τούτου ἐνεργείας. τῇ οὖν νυκτὶ ἐν ἣ ἑίδετέ με ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐξωμολογούμενον, ὡς περὶ ὥραν πέμπτην τῆς νυκτὸς προσηυχόμεν μετὰ οἴκτου καὶ δακρύων, καὶ γίνομαι ὡς ἐκστάσει καὶ θεωρῶ ὡς ὅτι ἤμην εἰς τόπον ἔνδοξον καὶ φοβερόν, οὗ τὴν δόξαν ἀδύνατόν τινα διηγῆσασθαι, καὶ ἐδόκουν φορεῖν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν μου κουκούλλιον μελανὸν μαλλωτόν, ὅπερ ἦν κατὰ τὸ γραφικὸν ἐργαλεῖον ἀκανθῶδες μαλλὶν ἔχον κεντοῦν με σφοδρῶς καὶ δεινῶς βασανίζον. καὶ τοῦ στόματός μου ἀνοιχθέντος εἶπον· ἐλέησόν με, ἅγιε πάτερ Εὐθύμιε, καὶ ἐλευθέρωσόν με ἐκ τῆς ἐπικειμένης μοι συμφορᾶς. καὶ παραυτίκα θεωρῶ τὸν ἅγιον φωτὶ ἀπαστράπτοντα, πολὺν τὴν τρίχα, ὑποκόλοβον τὴν ἡλικίαν, ἔχοντα τὸν πώγωνά μέγαν, τὴν ὄψιν στρογγυλοειδῆ καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς χαροποιούς, φοροῦντα μαντὶν μελανότερον καὶ κονδότερον τοῦ κολοβίου, κατέχοντα τῇ χειρὶ ῥάβδον καὶ λέγοντά μοι· τί μοι παρενοχλεῖς; τί θέλεις ἵνα σοι ποιήσω; ἐμοῦ δὲ μετὰ φόβου εἰρηκότος ἐλεηθῆναι παρακαλῶ, ἀπεκρίνατό μοι μετὰ στυφότητος· ἐπέισθης ὅτι οὐδὲν δύναται λαθεῖν τὸν θεόν; ἔμαθες ἀφ' ὧν ἔπαθες, ἡλίκον κακόν ἐστι καταφρονῆσαι διακονίας Χριστοῦ καὶ ὡς ἔτυχεν φέρεσθαι ἐν μοναστηρίῳ; ἔγνωσ ἀκριβῶς ὅτι πάντα τὰ ἐν τοῖς μοναστηρίοις ἱερὰ τυγχάνει ὡς ὄντα ἀπὸ καρποφοριῶν; ὥσπερ τοίνυν οἱ καρποφοροῦντες μοναστηρίῳ θεῷ προσφέρουσιν καὶ παρ' αὐτοῦ λαμβάνουσιν τὸν μισθόν, οὕτως οἱ κακῶς χρώμενοι τοῖς τῷ θεῷ προσενηχθεῖσιν αὐτὸν ἀδικοῦσιν καὶ παρ' αὐτοῦ ἀξίως παιδεύονται.

⁷⁴ εἰ γὰρ ὁ Ἀνανίας ἐκεῖνος σὺν τῇ ἑαυτοῦ γυναικὶ ἐκ τῶν ἰδίων ὧν τῇ κοινωνίᾳ προσήνεγκαν, νοσφισάμενοι μετὰ τοσαύτης κατακρίσεως τῷ κλέμματι ἐναπέθανον, ποίας τεύξεται

συγγνώμης ὁ ἀπὸ ἀλλοτρίας προσφορᾶς νοσφιζόμενος; πλὴν ἐὰν διδῶς μοι λόγον τοῦ μηκέτι ἀδικεῖν πρᾶγμα μοναστηρίῳ διαφέρον, ἀλλὰ καὶ φυλάττεις ἑαυτὸν ἀπὸ συνδυασμοῦ αἰσchrῶν λογισμῶν, παρακαλεῖται ὁ θεὸς καὶ ἰᾷταί σε. φιλάνθρωπος γάρ ἐστιν καὶ οὐ βούλεται τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν· τοῦτο γάρ σοι συνέβη, ὅτι διακονίαν ἱερῶν πραγμάτων πιστευθεὶς οὐκ ἐφύλαξας τῷ θεῷ τὰ πιστά, ἀλλὰ παρέδωκας ἑαυτὸν τῇ φιλαργυρίᾳ νοσφισάμενος ἐκ τῶν σοι πιστευθέντων καὶ τῇ κενοδοξίᾳ σκορπίσας ἀδεῶς τὰ τοῦ θεοῦ καὶ τῇ φιληδονίᾳ τοῖς αἰσχροῖς συμμεινόμενος λογισμοῖς. δι' ὃ ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος ἐκλυδωνίσθης τοσοῦτον ὑπὸ τῆς πονηροτάτης τρικυμίας, ὥστε σε ναυαγίῳ δαιμονικῶι περιπεσεῖν δεινотάτῳ. ταῦτα, φησίν, ἀκούσας ἐγὼ δέδωκα αὐτῷ λόγον μὴ ἀδικῆσαι ποτὲ μοναστήριον ἢ ἕτερον εὐκτήριον οἶκον. τότε ἐμβριμησάμενος ὁ ἅγιος καὶ τοῦ κουκουλλίου τοῦ μελανοῦ δραξάμενος μόλις αὐτὸ ἀνέσπασεν ἐκ τῆς ἐμῆς κεφαλῆς. ὅπερ ἐφαίνετο ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ ὡς μικρὸς Αἰθίωψ πῦρ ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν ἐκπέμπων. καὶ κατανοήσας θεωρῶ ἐν τῇ γῇ ἔμπροσθεν αὐτοῦ βόθρον βαθύτατον λίαν καὶ φοβερώτατον, ἐν ᾧ βόθρῳ κατηκόντισεν ὁ ἅγιος τὸν Αἰθίοπα. καὶ στραφεὶς πρὸς με λέγει μοι· ἴδε ὑγιῆς γέγονας· μηκέτι ἁμάρτανε, ἀλλὰ πρόσεχε σεαυτῷ, ἵνα μὴ χεῖρόν τί σοι γένηται. ἐγὼ δὲ εἰς ἑαυτὸν ἐλθὼν εὐχαρίστησα τῷ θεῷ καὶ ἀπὸ τότε οὐδὲν προσήγγισέν μοι πονηρόν. ταῦτα ἡμεῖς παρὰ Παύλου ἀκούσαντες τὸν θεὸν ἐδοξάσαμεν καὶ τὴν χάριν τοῦ σημειοφόρου πατρὸς Εὐθυμίου ἐθαυμάσαμεν. Ὡς ἀπὸ σταδίων δύο τῆς τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου μονῆς δύο λάκκοι μεγάλοι εἰσὶν πάλαι ὑπὸ τῶν Ἀμορραίων, ὡς λόγος, ὀρυχθέντες.

75 οὓς ὕστερον ὁ μέγας Εὐθύμιος, ἠνίκα ἐν σαρκὶ ὑπῆρχεν, ἀνανεώσας τῷ μὲν ἐνὶ θύραν τῷ στόματι ἐπέθηκεν πρὸς ὑπηρεσίαν τῶν τῆς ἑαυτοῦ λαύρας πατέρων· τὸν δὲ ἕτερον παρεχώρησεν τοῖς ὑπ' αὐτοῦ βαπτισθεῖσιν Σαρακηνοῖς πρὸς καιρὸν τακτόν. ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἡμέραις λείψεως ὑδάτων γενομένης ἡσφαλισάμεθα τὸν τοῦ μοναστηρίου λάκκον. τῶν δὲ δύο φυλάρχων τῶν ὑποσπόνδων Ῥωμαίοις Σαρακηνῶν Ἀρέθα καὶ Ἀσουάδου κατ' ἀλλήλων ἀσπόνδως κινουμένων καὶ ἀκαταστασίας οὔσης βάρβαροι διασπαρέντες κατὰ τὴν ἔρημον ταύτην πολλὰ ἀθέμιτα ἔπραξαν, ἅπερ ἴσασιν οἱ πολλοί. ἐν μιᾷ τοίνυν καθημένων ἡμῶν ἔμπροσθεν τοῦ θυρωρίου ἔρχονται ἄφνω δύο τῶν βαρβάρων μετὰ τινος Χριστιανοῦ Σαρακηνοῦ Θαλαβᾶ καλουμένου τοῦ σπέρματος ὄντος τῶν ὑπὸ τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου βαπτισθέντων πάλαι Σαρακηνῶν, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν βάρβαρόν τινα δεινῶς δαιμονιζόμενον. καὶ ἔλεγεν ἡμῖν ὁ Θαλαβᾶς ὅτι τούτων ἐλθόντων ποτίσαι τὰς ἰδίας καμήλους καὶ τὸν τῆς μονῆς λάκκον ἡσφαλισμένον εὐρόντων οὗτος βαρβαρικώτερον κινηθεὶς λαβὼν λίθον μέγαν ἔκλασεν τὴν θύραν καὶ ἅμα τῷ ταύτην κλασθῆναι κρουσθεὶς ὑπὸ δαίμονος ἔπεσεν καὶ ἔμεινεν σπαράσσων ἑαυτόν. ταύτης τῆς συμφορᾶς τὴν αἰτίαν μαθὼν διὰ τοῦ τόπου, φησίν, παριῶν εἶπον αὐτοῖς· φέρετε αὐτὸν εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου καὶ γνῶτε καὶ ἴδετε ὅτι οὐκ ἐνδέχεται τινὰ ἀδικοῦντα πρᾶγμα τῆς αὐτοῦ μονῆς λαθεῖν. ταῦτα ἡμεῖς παρὰ Θαλαβᾶ ἀκούσαντες τὸν πάσχοντα εἰς τὸ κοιμητήριον καταγαγόντες ἐθήκαμεν παρὰ τῇ θήκῃ τοῦ ἁγίου πατρὸς καὶ ταύτῃ προσκαρτερήσαντα αὐτὸν ἐκαθάρισεν ὁ ἅγιος τῆς τοῦ δαίμονος ἐνεργείας καὶ ψυχικῶς ἐφώτισεν. ἔγνωμεν γὰρ τοῦτον μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀξιωθέντα τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. Ὁ μνημονευθεὶς Θαλαβᾶς ἐν τῷ Λαζαρίῳ οἰκῶν θυγατέρα ἀδελφοῦ ἰδίου ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτου ἐνοχλουμένην κατενέγκας εἰς τὸ μοναστήριον καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας προσκαρτερήσας αὐτῇ ἀλειφομένην καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἐκ τοῦ ἁγιάσματος τῆς τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Εὐθυμίου θήκης τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ σπαραχθεῖσαν αὐτὴν καὶ ἀποθεραπευθεῖσαν καὶ τελείως καθαρισθεῖσαν ἀπολαβὼν αὐτὴν ἀπῆλθεν μετὰ χαρᾶς εἰς τὰ ἴδια.

76 Ἄλλου Σαρακηνοῦ τοῦ αὐτοῦ κτήματος ὀρμωμένου Ἀργῶβ καλουμένου νέμων ὁ υἱὸς πρόβατα κατὰ τὴν ἔρημον ὑπὸ δαίμονος ληφθεὶς μετὰ κραυγῆς τὸν ἅγιον ἐπεκαλεῖτο Εὐθύμιον. ὅστις

τὴν ὄψιν ἔχων ὑπὸ τοῦ πονηροῦ πνεύματος ἐξεστραμμένην ἐνεχθεὶς εἰς τὴν μονὴν καὶ τεθεὶς πρὸς τῇ θήκῃ τοῦ σημειοφόρου πατρὸς ἐν ὀλίγαις ἡμέραις καὶ τοῦ δαίμονος ἐκαθαρίσθη καὶ τὴν τῆς ὀψευς διαστροφὴν ἀνωρθώθη. Γυνὴ τις ἀπὸ Βηταβουδισσῶν τῆς κώμης καθημένη ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς μεσημβρίας ἐκρούσθη ὑπὸ δαίμονος χαλεπωτάτου καὶ ἔμεινεν σεληνιαζομένη ἐπὶ ἑπτὰ μῆνας. ὁ δὲ ταύτης ἀνὴρ ἐπένθει καὶ ἐσκυθρόπαζεν ἐπὶ τῇ ἀφορήτῳ συμφορᾷ τῆς ἰδίας γυναικός, ἔννοιαν δὲ λαβὼν περὶ τοῦ ἁγίου κατήγαγεν αὐτὴν εἰς τὸ μοναστήριον. καὶ διὰ τὸ μὴ εἰσερχεσθαι γυναῖκα ἔνδον ἔμεινεν ἡ γυνὴ τρία νυχθήμερα ἔμπροσθεν τοῦ μοναστηρίου νηστεύουσα καὶ προσευχομένη ἐκτενῶς καὶ καθ' ἐσπέραν λαμβάνουσα ἁγίασμα ἀπὸ τῆς τοῦ ἁγίου θήκης καὶ τὸ ὕδωρ τῆς ἀσβέστου αὐτοῦ κανδήλας πίνουσα. καὶ οὕτως ἠλευθερώθη ἀπὸ τοῦ δαίμονος φανέντος αὐτῇ τῇ τρίτῃ νυκτὶ τοῦ ἁγίου καὶ εἰπόντος· ἴδε ὑγιὲς γέγονας· πορεύου εἰς τὸν οἶκόν σου. καὶ ἀπὸ τότε κατέρχεται εὐγνωμόνως κατ' ἐνιαυτὸν εἰς τὸ μοναστήριον εὐχαριστοῦσα τῷ θεῷ καὶ τῷ ἁγίῳ καὶ καταφιλοῦσα τὴν φιλίαν τοῦ θυρωρίου καὶ ποιοῦσα ὑπὲρ εὐχαριστίας τοῖς ἐν τῷ μοναστηρίῳ πατράσιν ἀγάπην. Ἔστι τις ἀδελφὸς ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῷ μὲν γένει Γαλάτης, τῇ δὲ προσηγορίᾳ Προκόπιος.

77 ὅστις πρὸ πολλῶν ἐτῶν πνεῦμα πονηρὸν ἔσχεν ἔνδον κεκρυμμένον αἰεὶ ἐκφοβοῦν αὐτὸν καὶ ἄλλα τινὰ ἐνεργοῦν εἰς αὐτόν, ὡς αὐτὸς ἡμῖν διηγήσατο. ὅτε οὖν ἐδέχθη εἰς τὴν μονὴν καὶ τὴν τοῦ ἁγίου προσεκύνησεν θήκην, ἠλέγχθη τὸ πνεῦμα καὶ εἰς τὸ ἐμφανὲς ἠνέχθη καὶ ὁ Προκόπιος ἐφανερώθη δαιμονίων. καὶ ἐρρίπτετο πυκνῶς καὶ ἐδεσμεῖτο τὴν γλῶσσαν καὶ οὐ συνεχωρεῖτο λαλεῖν ἡμῖν· εἰ δὲ πάνυ ἐβιάζετο, Γαλατιστὶ ἐφθέγγετο. καὶ τί πολλὰ λέγω; καὶ τοῦτον ἐθεράπευσεν ὁ ἅγιος καὶ τὸν δαίμονα ἀπῆλασεν καὶ τὸν δεσμὸν τῆς γλώσσης διέλυσεν. ὅστις καὶ μέχρι τοῦ νῦν μένει ἐν τῷ μοναστηρίῳ σωφροσύνῃ καὶ ὑπομονῇ διαπρέπων μετὰ πάσης σεμνότητος καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν τὸν ζυγὸν τοῦ Χριστοῦ φέρων κατὰ δύναμιν. Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν καθεζομένων ἡμῶν καὶ μαλῶν καθαριζόντων εἰς τὸ θυρώριον θεωροῦμεν τινὰ ξενικὸν ῥοίζῳ μεγάλῳ ἐλαυνόμενον ὑπὸ πνεύματος πικροτάτου καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τὸ μοναστήριον. ἔκραζεν δὲ αὐταῖς λέξεσιν καὶ ἔλεγεν οὕτως· τί ἐμοὶ καὶ σοί, δοῦλε τοῦ θεοῦ Εὐθύμει; ποῦ με ἔλκεις; οὐκ ἐξέρχομαι. καὶ οὕτως ἔρριψεν αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ θυρωρίου· ἀναστάντες δὲ ἡμεῖς σὺν τῷ θυρωρῷ Βαβυλαῖ λεγομένῳ μόλις μετὰ βίας ἰσχύσαμεν τοῦτον καταγαγεῖν εἰς τὸ κοιμητήριον κράζοντα καὶ οὕτως λέγοντα· τί ἀποφέρετέ με πρὸς τὸν πολέμιόν μου; τί λαμβάνετε με πρὸς τὸν ἐχθρόν μου; τί σύρετέ με πρὸς τὸν καίοντά με; ὦ βία· οὐ πορεύομαι μεθ' ὑμῶν· ἐξέρχομαι, οὐ μένω. καὶ οὕτως μετὰ κόπου κατενεχθέντα τὸν ξενικὸν ἔρριψεν πάλιν ἐπὶ τὴν θήκην τοῦ ἁγίου, ὥστε κεῖσθαι ἄφωνον ἕως ἐσπέρας. ὅστις πρῶτ' ἀνέστη καὶ ἐγεύσατο φρονῶν καὶ συνετῶς διαλεγόμενος, ἐλευθερωθεὶς παντοίως πάσης δαιμονικῆς ἐνεργείας. καὶ ἐρωτηθεὶς παρ' ἡμῶν λεγόντων αὐτῷ· πῶς ἦλθες ἐνταῦθα καὶ τί ἔκραζες χθές; ἀπεκρίνατο λέγων ὅτι οὐκ οἶδα τί λέγετε οὐδὲ πῶς ἦλθον ὧδε.

78 καὶ ταῦτα ἡμεῖς ἀκούσαντες τὸν θεὸν ἐδοξάσαμεν τὸν δοξάζοντα τοὺς αὐτὸν ἀγαπώντας. Ἦν τις πρεσβύτερος ἐν τῷ μοναστηρίῳ Ἀχθάβιος ὀνομαζόμενος ἀπὸ Βητακαβέων τῆς ἀπὸ δώδεκα σημείων τῆς Γαζαίων διακειμένης κώμης ὀρμώμενος, ὅστις τεσσαράκοντα πέντε χρόνους ἐν τῇ μονῇ πληρώσας τῶν τοῦ κυρίου ἐντολῶν ἐργάτης ἀνεδείχθη ἀνεπαίσχυντος. τούτου τοίνυν τοῦ ἀββᾶ Ἀχθαβίου ἀδελφός τις ἐστὶ γνήσιος ἐν τῇ μνημονευθείσῃ κώμῃ Ῥωμανὸς καλούμενος. οὗτινος Ῥωμανοῦ τὰ διαφέροντα ἀνὴρ τις φθόνῳ σατανικῶι κατεχόμενος ἐπειρᾶτο διαρπάσαι. καὶ τοῦ σκοποῦ ἀποτυχὼν ἀπομανεὶς κατ' αὐτοῦ ἀπέρχεται ἐν Ἐλευθεροπόλει καὶ προσομιλεῖ γόητ' ἑνὶ ἐπιθυμῶν ἀποκτεῖναι τὸν ἄνδρα. καὶ ὁ μὲν γόης λαβὼν τὸ ἱκανὸν ἐχρήσατο ταῖς διαβολικαῖς μαγανείαις· ὁ δὲ Ῥωμανὸς ἐξελθὼν ἐν τῷ ἰδίῳ ἀγρῷ μετὰ τινων ἐργατῶν κάκεϊ ναρκιάσας εἰσήχθη εἰς τὸν ἴδιον οἶκον καὶ τῆς νόσου κατὰ

μικρὸν προκοψάσης ὑδρωπιάσας παρείθη καὶ μεθ' ἡμέρας ὑπὸ τῶν ἱατρῶν ἀπεγνώσθη. τῶν δὲ συγγενῶν παρακαθεζομένων αὐτῷ καὶ κλαιόντων ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς παρεκάλεσεν ἅπαντας ἐξελθεῖν ἀπ' αὐτοῦ καὶ στρέψας ἑαυτὸν πρὸς τὸν τοῖχον, καθάπερ ὁ μέγας ἐκεῖνος Ἑζεκίας ποτέ, προσηύξατο λέγων· ὁ θεὸς τῶν δυνάμεων, ὁ εἰπὼν ὅταν ἀποστραφεῖς στενάξῃς, τότε σωθήσῃ, αὐτὸς ἐπιβλέψας ἐπ' ἐμὲ τὸν ἀνάξιον ἐξελοῦ με ἐκ τῆς ἐπικειμένης μοι συμφορᾶς. καὶ πάλιν ἔλεγεν· ἅγιε πάτερ Εὐθύμιε, ποιήσον ἔλεος εἰς ἐμὲ καὶ δεήθητι τοῦ θεοῦ λυτρωθῆναί με ἐκ τῆσδε τῆς πικροτάτης νόσου. ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα εἰπὼν καὶ εὐξάμενος γίνεται ἐν ἐκστάσει καὶ θεωρεῖ τινὰ μοναχὸν ὀλοπόλιον λέγοντα αὐτῷ· τί θέλεις ἵνα ποιήσω σοι; ὁ δὲ φόβῳ καὶ χαρᾷ συσχεθεὶς λέγει· τίς εἶ σύ, δέσποτα; καὶ φησὶν πρὸς αὐτόν· ἐγὼ εἰμι Εὐθύμιος ὁ νῦν μετὰ πίστεως κληθεὶς παρὰ σοῦ· μὴ οὖν δειλιάσης, ἀλλὰ δεῖξόν μοι τί πάσχεις.

79 τοῦ δὲ τὴν κοιλίαν ὑποδείξαντος τοὺς δακτύλους εἰς ὀρθὸν συζεύξας ὁ φανείς καὶ ὥσπερ ξίφει διχοτομήσας τὸν τόπον ἐξήνεγκεν ἐκ τῆς γαστρὸς πέταλον κασσιτέρινον ἔχον χαρακτηρὰς τινὰς καὶ τίθησιν αὐτὸ ἐνώπιον αὐτοῦ ἐπὶ τραπέζιου τινός. καὶ τὸν τόπον τῇ χειρὶ καταμάζας ἀπῆλειψεν τὸ διχοτόμημα καὶ ἀπεθεράπευσεν καὶ λέγει αὐτῷ· τοῦτό σοι συνέβη, ἐπειδὴ πολλῶν παρελθουσῶν ἡμερῶν οὔτε εἰς ἐκκλησίαν εἰσῆλθες οὔτε τοῖς θεοῖς προσῆλθες μυστηρίοις, καὶ διὰ τοῦτο κατεδυναστεύθης. ἀπελθὼν γάρ τις εἰς Ἑλευθερόπολιν δαίμονας κατὰ σοῦ ἐμισθώσατο, οἵτινες σοῦ ἀμελοῦντος τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας κατὰ σοῦ ἴσχυσαν. ἰδοὺ τοίνυν ἠλέησέν σε ὁ θεός· μηκέτι ἀμέλει τῆς προσευχῆς σου. καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀφανὴς ἐγένετο· ὁ δὲ Ῥωμανὸς εἰς ἑαυτὸν ἐλθὼν παραυτίκα ἀναστὰς ἐξέκρινεν πᾶσαν τὴν νοσοποιὸν αἰτίαν καὶ ἀπεκατέστη ὑγιής καὶ καλέσας τοὺς ἰδίους πάντα τὰ τῆς ὀπτασίας ἐξηγήσατο. οἵτινες τὴν τοσαύτην ἀθρόαν μεταβολὴν θεασάμενοι ἐδόξασαν τὸν θεὸν τὸν παρέχοντα τοιαῦτα τοῖς ἁγίοις χαρίσματα. ὁ μέντοι Ῥωμανὸς λαβὼν αὐτοὺς ἦλθεν εἰς τὴν μονὴν καὶ προσκυνήσας τὴν θήκην τοῦ σημειοφόρου πατρὸς Εὐθυμίου ἐξηγεῖτο ταῦτα πάντα τῷ τε μακαρίτῃ Ἀχθαβίῳ καὶ τῷ ἡγουμένῳ καὶ πᾶσιν ἡμῖν καὶ οὕτως τὴν θαυματουργίαν κηρύξας ὑπέστρεψεν εἰς τὰ ἴδια. κατ' αὐτὴν δὲ τὴν τῆς θαυματουργίας ἡμέραν πάνδημον ἑορτὴν ἐν αὐτῇ τῇ κώμῃ ἐπιτελεῖ μνήμην ποιούμενος τῆς διὰ τοῦ θεοφόρου Εὐθυμίου εἰς αὐτὸν προελθούσης εὐεργεσίας. Ἀπὸ σταδίων δέκα τῆς λαύρας Φαρῶν κώμη τίς ἐστὶ κατὰ τὸ ἀνατολικὸν μέρος Φαρὰν καλουμένη, ὅθεν, ὡς οἶμαι, καὶ ἡ λαύρα τὴν ἐπωνυμίαν ἐδέξατο. ἀνὴρ δέ τις ἐκ ταύτης ὁρμώμενος τῆς κώμης Κυριακὸς καλούμενος ποίμνιον ἔχων ἐν τῇ ἐρήμῳ βοσκόμενον ἔλαβεν καὶ παρὰ τινος πτωχοῦ τῆς αὐτῆς κώμης δέκα θρέμματα πρὸς τὸ τῇ ἰδίᾳ ποίμνῳ ταῦτα συμβόσκειν συμφώνου τινὸς μεταξὺ αὐτῶν προελθόντος. χρόνου δὲ διελθόντος ὁ μὲν πτωχὸς ὑπὸ τινος χρείας κατεπειγόμενος πωλῆσαι τὰ ἴδια ἡβουλήθη θρέμματα, ὁ δὲ Κυριακὸς ὁκτὼ ἀντὶ τῶν δέκα παρεῖχεν.

80 τοῦ δὲ λέγοντος δέκα εἶναι τὰ παρ' αὐτοῦ παρασχεθέντα θρέμματα ἠρνεῖτο ὁ Κυριακός. φιλονικούντων τοίνυν αὐτῶν καὶ διαμαχομένων μεσιταὶ τινες μεταξὺ γεγονότες ὄρκον αὐτοῖς προέτειναν διαλῦσαι τὴν μάχην βουλόμενοι. τοῦ οὖν Κυριακοῦ ὁμνύειν καταδεξαμένου ὁ πτωχὸς εἰς τὴν θήκην τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου ἤιτει τὸν ὄρκον γενέσθαι. καὶ δὴ τάξαντες ἡμέραν ἤρχοντο ἐπὶ τὸ μοναστήριον καὶ φθασάντων αὐτῶν τὴν βασιλικὴν ὁδὸν τὴν καταβαίνουσαν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Ἱεριχώ, ὡς διηγῆσατο ὕστερον ὁ τὸν ὄρκον δεξάμενος, ἀναφανέντος τοῦ μοναστηρίου βλέπων ἐκεῖνον ἐκδιδόντα ἑαυτὸν τῇ ἐπιorkία διακριθεὶς λέγει αὐτῷ· ἄγωμεν ὑποστρέψωμεν, ἀδελφέ· ἰδοὺ ἐπληροφορήθην ἐφ' ὅσον ἐφθάσαμεν ἕως ὧδε ἐλθεῖν. ὁ δὲ οὐκ ἠνέσχeto ὑποστρέψαι. ὡς οὖν εἰσῆλθον ἐν τῷ μοναστηρίῳ, ὥμοσεν ὁ ἐλεεινὸς κατὰ τῆς θήκης τοῦ σεβασμίου πατρὸς καὶ ἐξῆλθεν τοῦ μοναστηρίου μηδὲν κακὸν ἔχων. ἐνόμιζεν δὲ λαθεῖν τὸν θεόν, μᾶλλον δὲ αὐτὸς λήθην λαβὼν τοῦ θεοῦ ὡς ἀληθῶς ἄφρων εἶπεν ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· οὐκ ἔστιν θεός. τῆς οὖν μιᾶς ἡμέρας παρελθούσης τῇ δευτέρᾳ νυκτὶ περὶ ὥραν ἕκτην

ἀνέκειτο μόνος εἰς τὸν ἴδιον οἶκον γρηγορῶν καὶ λογισμοῖς ματαίοις ἐνασχολούμενος, καὶ θεωρεῖ ἄφνω τὴν θύραν τοῦ οἴκου αὐτομάτως ἀνοιγομένην καὶ τινα γέροντα μοναχὸν εἰσερχόμενον, φωτὶ λάμποντα καὶ τὸν οἶκον φωτίζοντα, πέντε νεωτέρους ἔχοντα καὶ ῥάβδον τῇ χειρὶ κατέχοντα καὶ λέγοντα πρὸς αὐτὸν αὐστηρᾷ τῇ φωνῇ καὶ βλοσυρῷ τῷ βλέμματι· εἰπέ, ἀνέλπιστε τῶν ἀνθρώπων, τί ἀπῆλθες ποιῆσαι εἰς τὴν Εὐθυμίου μονήν; ὡς οὖν ἐκεῖνος ἐφιμώθη μὴδὲν εἰς ἀπολογίαν εὐρών, εἶπεν ὁ ἅγιος τοῖς νεωτέροις· ἐπάρατε αὐτόν. οἱ δὲ εὐθέως κρατήσαντες αὐτὸν ἔτειναν ἐκ τεσσάρων. καὶ δίδωσιν τῷ πέμπτῳ τὴν ἐν τῇ χειρὶ ῥάβδον λέγων· τύπτε αὐτὸν καὶ λέγε· μή, ἐπίορκος· μή, ἀποστερητής· μή καταφρόνει τῆς τοῦ θεοῦ ἀνεξικακίας.

81 ὡς δὲ ἐπὶ πλεόν τυπτόμενος ἐβασανίζετο, λέγει ὁ ἅγιος τῷ τύπτοντι· καλῶς ἔχει, καὶ κρατήσας αὐτὸν ἀπὸ τῶν τριχῶν λέγει αὐτῷ· ἔγνως, ἀνόσιε, ὅτι ἔστιν θεὸς ἀποδιδούς ἐκάστω τὰ πρὸς ἀξίαν; ἰδοὺ δὴ ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχὴν σου ἀπαιτοῦμεν ἀπὸ σοῦ, ἃ δὲ ἀπεστέρησας, τί νῦν ἔστα; ἐπειδὴ οὖν τῆς ἀνοχῆς καὶ τῆς μακροθυμίας τοῦ θεοῦ κατεφρόνησας, ἐθῆσαύρισας σεαυτῷ τὴν ὀργὴν ταύτην, ἵνα ἀπὸ σοῦ μάθωσιν ἅπαντες μὴδὲν ἀποστερεῖν μὴδὲ ὅλως εἰς ὄρκον ἑαυτοὺς ἐκδιδόναι, εἰ καὶ ἀληθεύειν μέλλουσιν. καὶ οὕτως ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ· αὐτὸς δὲ φόβῳ συσχεθεὶς ἔκραξεν λέγων· ἐλεήσατέ με διὰ τὸν θεόν. καὶ συναχθέντες πρὸς αὐτὸν οἱ ἐγγύτατοι τὰ τε συμβάντα ἀκούσαντες καὶ τὸν νῶτον σεσηπότα ἀπὸ τῶν πληγῶν θεωρήσαντες ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν. ὄντινα παρακαλέσαντα ἀπενεχθῆναι εἰς τὴν μονὴν καὶ πολλὰ ἡμαρτηκέναι κατὰ τοῦ ἁγίου τόπου καθομολογήσαντα ἐπιθήσαντες ὄντι δύο σακκίων ἀχύρου μέσον ἤγαγον εἰς τὴν μονὴν καὶ διηγησάμενοι ἡμῖν πάντα τὰ συμβεβηκότα ἔδειξαν καὶ τὰς ἐν τῷ νῶτῳ πληγὰς καὶ εἶδομεν τὸν νῶτον αὐτοῦ ὄντα ὡς ἀπὸ βουνεύρων πολλῶν. διὰ τοῦτο φόβῳ συσχεθέντες οἱ τοῦ μοναστηρίου ἀπὸ τότε οὐ συγχωροῦσιν τινα, ὅσον τὸ ἐπ' αὐτοῖς, ὀρκίζειν ἢ ὁμνύειν ἐν τῇ τοῦ ἁγίου πατρὸς θήκῃ. ἐκεῖνοι δὲ μίαν ἡμέραν ποιήσαντες ἐν τῷ μοναστηρίῳ καὶ μὴ ἰσχύσαντες ἐν τῷ κοιμητηρίῳ κοιμηθῆναι αὐτὸν τῆς γαστρὸς λυομένης αὐτοῦ καὶ αἰμορροούσης καὶ τοῦ στόματος ἐμοῦντος πυκνότερον λαβόντες αὐτὸν ἡμιθανῆ ἀπῆλθον καὶ τῇ ἐξῆς ἐτελεύτησεν ὑπόδειγμα μελλόντων ἐπιορκεῖν γεγονώς. Ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἡμέραις ἤλθεν τις ἀποδημητὴς ξενικὸς εἰς τὸ μοναστήριον καὶ φιλοφρόνως ξενοδοχηθεὶς περὶ τὸ μεσονύκτιον καταβὰς εἰς τὸ κοιμητήριον τὴν ἀργυρᾶν χώνην τοῦ σημειοφόρου πατρὸς ἀπερίζωσεν καὶ ταύτην λαβὼν συνεξήλθεν τοῖς ἀλόγοις τοῦ μοναστηρίου ἐν αὐτῇ τῇ νυκτί.

82 Προκόπιος δὲ ὁ πρῶν ἰαθεὶς ὑπὸ τοῦ ἁγίου τὴν τοῦ θυρωρίου διακονίαν πεπιστευμένος ἐξελθὼν πρῶτῃ εὗρεν τὸν τὴν χώνην κλέψαντα ἐστηλωμένον καὶ τρόπον τινὰ προσηλωμένον ἔμπροσθεν τοῦ μοναστηρίου καὶ μαθὼν τῆς στηλώσεως τὴν αἰτίαν εἰσήγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν μονήν. ὅστις ὡμολόγησεν ἡμῖν ὅτι διάστημα μιλίων τριάκοντα σχεδὸν περιπατήσας καὶ ἱκανῶς συγκλασθεὶς τὰ μεθόρια τοῦ μοναστηρίου οὐκ ἴσχυσα παρελθεῖν. ἡμεῖς δὲ τὴν χώνην λαβόντες τὴν μὲν δύναμιν τε καὶ ἀνεξικακίαν τοῦ σημειοφόρου πατρὸς ἡμῶν ἐθαυμάσαμεν, τὸν δὲ ἄνδρα ἐφοδιάσαντες ἐνδεῆ ὄντα ἀπελύσαμεν. Ταῦτα ὀλίγα ἐκ πολλῶν ἀναλεξάμενος ἀνεγραψάμην, ἅπερ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἑώρακα, συνάψας αὐτὰ τοῖς ἐξ ἀκοῆς ἀναγραφείοις περὶ τῆς ἐν σαρκὶ πολιτείας τοῦ πατρὸς ἡμῶν πρὸς τὸ γινῶναι τοὺς τε ἐντυγχάνοντας καὶ τὴν ὁσιότητα τὴν σὴν τὴν τῆς παρεδρευούσης τῇ Εὐθυμίου θήκῃ θείας χάριτος δύναμιν καὶ ἀναλογίσασθαι ὅτιπερ μαρτυρεῖ τῇ λαμπρότητι τῆς ἐκείνου ἐν σαρκὶ πολιτείας τὰ μετὰ τὴν αὐτοῦ κοίμησιν ἐνεργούμενα θαύματα. οὐ μόνον γὰρ ἡνίκα ἐν σαρκὶ ὑπῆρχεν, ἐθαυματούργει ἐν τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευτήν, ὅτε τοῖς ἀγγέλοις ἀνემίχθη, μεγάλας ἐν ἡμῖν ἐργάζεται θαυματουργίας καὶ ἐν ἀμείνωνι λήξει ὑπάρχων οὐκ ἀπέστη ἡμῶν, ἀλλὰ μετὰ μείζονος βοηθείας κήδεταί τε καὶ ἐπιμελεῖται ἡμῶν. ὅθεν καὶ γὰρ ὁ ἀνάξιος αὐτοῦ δοῦλος πλειστάκις παρ' αὐτοῦ εὐεργετηθεὶς ψυχικῶς τε καὶ σωματικῶς καὶ βλέπων τὰς ἐκ τῆς θήκης

αὐτοῦ ἀναβλυζούσας εὐεργεσίας κατὰ διάνοιαν ἐκπληττόμενος ἐλογιζόμεν ὅτι ἄρα πῶς παρελθὼν τὸν ἀνθρώπινον τοῦτον βίον καὶ ἐν τίσιν εὐαρεστήσας τῷ θεῷ κατορθώμασιν ὁ ἅγιος οὗτος Εὐθύμιος τοιαύτης θείας τετύχηκε χάριτος; ἐντεῦθεν θερμοτάτη μοι ἐπῆλθεν ἐπιθυμία τὴν ἐν σαρκὶ αὐτοῦ πολιτείαν καὶ διαγωγὴν καταμαθεῖν καὶ ἀναγράψασθαι, καὶ διερώτων ἐπιμελῶς τοὺς κατὰ τὴν ἔρημον ταύτην θεοφόρους τε καὶ ἀρχαιοτάτους πατέρας τὰ περὶ Εὐθυμίου μὲν τοῦ μεγάλου ἀκριβῶς ἀκοῇ μεμαθηκότας, τοῦ δὲ πανευφήμου Σάβα συγχρόνους τε καὶ συναγωνιστὰς γεγονότας, καὶ ὅσα παρ' ἐκάστου τούτων μαθεῖν καὶ ἀναλέξασθαι ἴσχυσα, οὐ μόνον τὰ Εὐθυμίῳ τῷ μεγάλῳ τεθαυματουργημένα τε καὶ πεπολιτευμένα, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς τοῦ ἐν ἁγίοις Σάβα πολιτείας τε καὶ διαγωγῆς ἀναμειγμένα ἐν διαφόροις χάρταις ἀνεγραψάμην ἀτάκτοις τισὶ καὶ συγκεχυμένοις διηγήμασιν.

83 ὀλίγον δέ τινος χρόνου διελθόντος καὶ τῆς οἰκουμενικῆς ἀγίας πέμπτης συνόδου ἐν Κωνσταντινουπόλει συναθροισθείσης καὶ τῶν Ὁριγένους καὶ Νεστορίου δογμάτων ὑπ' αὐτῆς ἀναθεματισθέντων οἱ προενοικοῦντες τὴν Νέαν λαύραν τῆς Ὁριγένους αἰρέσεως ἀντιλαμβάνόμενοι τῆς τε καθολικῆς κοινωνίας ἀπέστησαν καὶ τῆς Νέας λαύρας ἐδιώχθησαν. ἐν ἧι Νέαι λαύραι ὀρθόδοξοι πατέρες ἐκείνων ἀναχωρησάντων κατωκίσθησαν ἔκ τε τῆς λαύρας τοῦ μακαρίου Σάβα καὶ ἐτέρων εὐαγῶν καὶ ἀνεπιλήπτων μοναστηρίων. τότε δὴ γνῶμη καὶ ἐπιτροπῇ τοῦ θεσπεσίου Ἰωάννου τοῦ ἐπισκόπου καὶ ἡσυχαστοῦ ἀποστὰς τοῦ κοινοβίου τὴν Νέαν ὠίκησα λαύραν ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς περὶ Εὐθυμίου καὶ Σάβα ἐγγεγραμμένους χάρτας καὶ κελευσθεὶς παρὰ τῆς ὑμετέρας ὁσιότητος μαθούσης περὶ τῶν εἰρημένων χαρτῶν τὰ τούτοις ἐμφερόμενα κεφάλαια ἀρμοδίως συντάξαι μετὰ τῆς ἐνδεχομένης φράσεως τε καὶ συντάξεως καὶ ταῦτα αὐτῇ ἀποστεῖλαι ἔμεινα περὶ που δύο χρόνους ἐν ταύτῃ ἡσυχάζων τῇ Νέαι λαύραι καὶ τῆς εἰς τοὺς χάρτας ἀδολεσχίας μὴ ἀφιστάμενος. καὶ ἀρχὴν τῆς συντάξεως ἠπόρουν ποιήσασθαι καὶ ὡς ιδιώτης καὶ μὴδ' ὅλως ἀχθεὶς διὰ παιδείας τῆς ἔξωθεν καὶ ὡς ἄπειρος τῶν θείων λογίων καὶ βραδύγλωστος· ἀλλ' ὁ τῶν θαυμασίων θεὸς ὁ πᾶσιν τε γλῶσσαν ἐμπέξας καὶ τοῖς ἀπόροις πόρον διδοὺς καὶ τὰ δυσχερῆ τῶν πραγμάτων ἐξομαλίζων καὶ τὰς τῶν μογγιλάλων γλώσσας τρανὰς ἐργαζόμενος παράδοξόν τι πεποίηκε καὶ ἐπὶ τῇ ἐμῇ ταπεινώσει δι' Εὐθυμίου καὶ Σάβα τῶν θεραπόντων αὐτοῦ ἐμοῦ ἐξ ἀπορίας λόγων τε καὶ φράσεων ἤδη καὶ καταλιπεῖν τοὺς χάρτας διενθυμηθέντος, πλὴν προσευχῇ καὶ δεήσει θερμοτάτῃ χρωμένου. ἐν μιᾷ γὰρ τῶν ἡμερῶν ἐπὶ τῆς συνήθους καθέδρας καθεστῶτί μοι καὶ τοὺς χάρτας μετὰ χειρας ἔχοντι περὶ δευτέραν ὥραν τῆς ἡμέρας ἐπιφαίνοντάι μοι ὕπνῳ κατασχεθέντι οἱ ὅσοι πατέρες Εὐθύμιός τε καὶ Σάβας μετὰ στολῆς ἱεροπρεποῦς τῆς συνήθους αὐτοῖς.

84 καὶ ἤκουσα τοῦ ἐν ἁγίοις Σάβα πρὸς τὸν μέγαν Εὐθύμιον λέγοντος· ἰδοὺ δὴ ὁ Κύριλλος, σοῦ τοὺς χάρτας ἔχει μετὰ χειρας καὶ σπουδῇ ἐνδείκνυται θερμοτάτην καὶ τοσοῦτον πονήσας καὶ μοχθήσας ἀρχὴν συντάξεως ποιήσασθαι οὐκ ἰσχύει. ὁ δὲ μέγας πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίθη Εὐθύμιος· πῶς γὰρ δυνήσεται τὴν περὶ ἡμῶν ποιήσασθαι σύνταξιν μήπω εἰληφῶς προσφόρου λόγου χάριν ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος; τοῦ δὲ ἐν ἁγίοις Σάβα εἰπόντος· καὶ δὸς αὐτῷ, πάτερ, τὴν χάριν, ἐπινεύσας ὁ μέγας Εὐθύμιος καὶ ἐκ τοῦ ἑαυτοῦ κόλπου ἀλάβαστρον ἀργυροῦν μετὰ μήλης ἐξαγαγὼν καὶ ἐμβάψας τὴν μήλην ἐκ τοῦ ἀλαβάστρου δέδωκεν τρίτον εἰς τὸ στόμα μου. τοῦ δὲ ἐμβληθέντος διὰ τῆς μήλης τὸ μὲν εἶδος ὑπῆρχεν ἐλαίου, ἡ δὲ γεῦσις γλυκυτέρα ἐτύγχανε μέλιτος καὶ ὄντως τοῦ θείου λογίου δήλωσις. ὡς γλυκεῖα γὰρ φησιν τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγιά σου· ὑπὲρ μέλι τῷ στόματί μοι, ὥστε με ἐκ τῆς ἀφάτου ἐκείνης γλυκύτητος διυπνισθέντα ἔτι τὴν πνευματικὴν ἐκείνην εὐωδίαν τε καὶ γλυκύτητα ἐπὶ τῶν χειλέων καὶ τοῦ στόματος ἔχοντα ἀρχὴν εὐθὺς τοῦ προοιμίου τῆς παρουσίας ποιήσασθαι συγγραφῆς. καὶ οὕτω τῇ τοιαύτῃ χάριτι τὸν περὶ Εὐθυμίου τοῦ μεγάλου διεξῆλθον λόγον, ἐπειγόμενος τῇ τοιαύτῃ χάριτι

ἐπεριδόμενος τὴν ὑπόσχεσιν πληρῶσαι καὶ τὰ περὶ τῆς τοῦ οὐρανοπολίτου Σάβα πολιτείας τε καὶ διαγωγῆς ἐν δευτέρῳ διηγήσασθαι λόγῳ. ἀξιῶ δὲ τοὺς ἀμφοτέρους αὐτοὺς πρὸς τῇ δοθείσῃ χάριτι καὶ πρεσβείαν ὑπὲρ ἑμοῦ ποιήσασθαι καὶ ἰλασμὸν τῶν ἑμοὶ ἐπταισμένων αἰτῆσαι πρὸς τὸ ἐμὲ τὸν ἁμαρτωλὸν καὶ ἑλεεινὸν καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ ἀναστάσει ἀκαταίσχυντον διατηρηθῆναι καὶ εὐρεῖν ἔλεος ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ.

⁸⁵ αὐτῷ ἢ δόξα σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. ἀμήν.